

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MANASTIRLI MEHMET RIFAT'IN
HİKÂYÂT-I MÜNTAHABE ADLI ESERİ VE TAHLİLİ

TEZİ HAZIRLAYAN
YAVUZ SELİM UĞURLU

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AKADEMİK DANIŞMAN
Doç. Dr. Muhammet KUZUBAŞ

ORDU – 2015

ÖZET

[UĞURLU, Yavuz Selim]. [*Manastırlı Mehmet Rıfat'ın Hikâyât-ı Müntahabe Adlı Eseri ve Tahlili*], [Yüksek Lisans Tezi], Ordu, [2015].

Manastırlı Mehmet Rıfat, I. Meşrutiyet yıllarında yaşamış önemli tiyatro yazarlarından. Çocuk eğitimi maksadıyla yazdığı Hikâyât-ı Müntahabe, iki kısımdan oluşur. Eserin ilk kısmında yirmi hikâye, ikinci kısmında ise sekiz hikâye bulunur. Eser, alegorik öğeler içerir. Hikâyât-ı Müntahabe'nin hedef kitlesi ilköğretim seviyesindeki çocuklardır. Eserin dili, içinde bulunduğu döneme göre oldukça sadedir.

Eser, çocuk eğitiminde son derece önemli olan davranış eğitimi, karakter gelişimi, okuma yazmanın önemi, kültürlü ve ahlaklı olma gibi konularda ilkokul çağındaki çocuklara rehberlik etmeyi amaçlar. Bu çalışmada amacımız Hikâyât-ı Müntahabe'yi çeşitli yönlerden inceleyip onun değerini gün yüzüne çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, hikâye, çocuk eğitimi, Hikâyât-ı Müntahabe, Manastırlı Mehmet Rıfat.

ABSTRACT

[UĞURLU, Yavuz Selim]. [*Manastırlı Mehmet Rıfat's Work Named Hikâyât-ı Müntahabe and Anlysis*], [Master Thesis], Ordu, [2015].

Manastırlı Mehmet Rıfat, who lived in the Meşrutiyet I. was an important writer in the theater. Children's education in order to Hikâyât-ı Müntahabe, consists of two parts. There are twenty stories in the first part of the work. In the second part of the work is eight stories. The work contains allegorical elements. The target audience of the Hikâyât-ı Müntahabe at the level of primary school children. The language of the work is rather plain according to period that it took place.

The work is extremely important that children's education, behavior training, character development, the importance of reading to writing, elementary school children on issues such as cultural and moral guidance is intended to be. Our aim in this study is to examine various aspects of the Hikâyât-ı Müntahabe and its value appears.

Key Words: Children's Literature, story, children's education, Hikâyât-ı Müntahabe, Manastırlı Mehmet Rıfat.

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bu çalışma jürimiz tarafından 08.07./2015 tarihinde yapılan sınav ile
Türk Dil ve Edebiyatı.....Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı
Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Muhammet KUZUBAŞ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet DAĞLI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yakup POYRAZ

ONAY :

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

08.07./2015

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yrd. Doç. Dr. Feriye EKER

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm.

04/08/2015

Yavuz Selim UĞURLU

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı :	Yavuz Selim UĞURLU
Doğum Yeri ve Tarihi :	Akkuş-05.09.1982
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi :	Marmara Üniv. Atatürk Eğt. Fak. T.Dili ve Edb. Öğretmenliği
Yüksek Lisans Öğrenimi :	Ordu Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller :	İngilizce
Bilimsel Etkinlikleri :	
İş Deneyimi	
Uygulamalar :	
Projeler:	
Çalıştığı Kurumlar:	Giresun-Dereli Çok Programlı Lisesi, Ordu-Ulubey İmam Hatip Lisesi, Ordu-Ulubey Anadolu Lisesi
İletişim	
E-Posta Adresi :	ysu52@mynet.com
Telefon	
Cep:	0 505 852 90 49
İş:	
Ev:	
Tarih ve İmza:	04/08/2015

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Manastırlı Mehmet Rıfat'ın Hikâyât-ı Müntahabe adlı eserini transkribe edip ardından eseri çeşitli yönlerden inceleyip onun değerini gün yüzüne çıkarma denemesidir. Bu amaçla eseri Osmanlıca ve Türkçe sözlükler yardımıyla transkribe etmeye çalıştık.

Hikâyât-ı Müntahabe, Manastırlı Mehmet Rıfat'ın çocuk eğitimi amacıyla yazdığı kitabıdır. 2 kısımdan oluşan eserin 1. kısmında 20 hikaye, 2. kısmında 8 hikaye olmak üzere toplam: 28 hikaye vardır. Eser, alegorik öğeler içerir. Yazarın hedef kitlesi ilköğrenim seviyesi öğrencileri olması sebebiyle eserin dili dönemine göre oldukça sadedir. Yazar, hikayelerin bazılarının sonunda bir atasözüyle hikayeden çıkarılabilecek anafikri (hisseyi) desteklemeye çalışır.

Bu çalışmayla yazar, çocuklara okuma alışkanlığı aşılama yanında; birtakım bilgiler, iyi alışkanlıklar ve ahlakî değerler kazandırmayı amaçlar. Eserde çocuklara kazandırılmak istenen başlıca iyi alışkanlıklar ve ahlakî değerler: “Arkadaş seçiminin önemi, kötülüğe kötülükle karşılık verilmemesi, az ve öz konuşmanın önemi, bilgili ve kültürlü olmanın kişilere itibar kazandıracığı, son pişmanlığın fayda vermeyeceği, kötülük yapanın kötülük bulacağı, iyice araştırmadan birini suçlamamak gerektiği, bugünün işini yarına bırakmamak gerektiği, dikkatli davranmanın önemi, karşımızdaki kişilerin hassasiyetlerini göz önünde bulundurmanın gerekli olduğu, her insanın en az bir tane hünerinin olması gerektiği, kanaatkar olmanın gerekliliği, büyük sözü dinlemenin gerekliliği, hırsızlığın ne derece kötü bir şey olduğu vb.dir.

Çalışmamız, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; Manastırlı Mehmet Rıfat'ın hayatı, sanatı ve eserleri; ikinci bölüm şekil ve muhteva bakımından Hikâyât-ı Müntahabe; üçüncü bölüm ise metin kısmını ihtivâ etmektedir.

Öncelikle bu çalışmayı gerçekleştirirken bana yol gösteren, desteğini benden esirgemeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Muhammet KUZUBAŞ'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Yavuz Selim UĞURLU

İÇİNDEKİLER	<i>Sayfa</i>
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
BİLDİRİM	iv
ÖZGEÇMİŞ.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: MANASTIRLI MEHMET RIFAT (HAYATI, SANATI, ESERLERİ)	6
2. BÖLÜM: ŞEKİL VE MUHTEVÂ BAKIMINDAN HİKÂYAT-I MÜNTAHABE.....	8
2.1. Şekil Bakımından (Dil ve Üslup,Edebi Yön) İnceleme.....	8
2.1.1. Dil ve Üslup.....	8
2.1.2. Eserin Edebî Yönü.....	11
2.2. Eserin Muhtevâ Bakımından İncelenmesi.....	12
2. 2. 1. Giriş.....	12
2. 2. 2. Hikâyelerdeki Olayların İncelenmesi.....	13
2. 2. 2. 1. Tilki İle Şahin Hikâyesi.....	13
2. 2. 2. 2. Bülbül İle Atmaca Hikâyesi.....	14
2. 2. 2. 3. Tilki ile Keçi Hikâyesi.....	14
2. 2. 2. 4. Horoz ile Keklik Hikâyesi	14
2. 2. 2. 5. Çakal Hikâyesi.....	14
2. 2. 2. 6. Karga ile Müdâhin Tilki Hikâyesi.....	15
2. 2. 2. 7. Maymun ile Diken Hikâyesi.....	15
2. 2. 2. 8. Kör Hatun Hikâyesi.....	15
2. 2. 2. 9. Köpek, Koyun Ağılı, Kurt Hikâyesi.....	15
2. 2. 2. 10. Çakal, Horoz, Köpek Hikâyesi.....	16
2. 2. 2. 11. Tilki, Maymun Hikâyesi.....	16

2. 2. 2. 12. Aslan, Tilki, Kurt, Hikâyesi.....	16
2. 2. 2. 13. Tavus Kuşu, Hint Tavuğu Hikâyesi.....	17
2. 2. 2. 14. Kedi Hikâyesi.....	17
2. 2. 2. 15. Sinek, Bal Hikâyesi.....	17
2. 2. 2. 16. Eşek, Debbağ Hikâyesi.....	17
2. 2. 2. 17. Tarla Kuşu Hikâyesi.....	18
2. 2. 2. 18. Tavşan, Kurbağa Hikâyesi.....	18
2. 2. 2. 19. Fare, Kedi Hikâyesi.....	18
2. 2. 2. 20. Güvercin, Saksagan Hikâyesi.....	18
2. 2. 2. 21. Tut ile İpek Hikâyesi.....	19
2. 2. 2. 22. Mide Nevâzı ile Paldır Hikâyesi.....	19
2. 2. 2. 23. Zeytin ile Zeytinyağı Hikâyesi.....	19
2. 2. 2. 24. Sadberk Gül ile Yabânî Gül Hikâyesi.....	20
2. 2. 2. 25. Kavak ile Kabak Hikâyesi.....	20
2. 2. 2. 26. Buğday ile Kiraz Hikâyesi.....	20
2. 2. 2. 27. Keten ile Pamuk Hikâyesi.....	21
2. 2. 2. 28. Çay ile Meşe Hikâyesi.....	21
2. 2. 2. 29. Hatime	21
2. 2. 3. Hikâyelerdeki Anafikirlerin İncelenmesi.....	21
2. 2. 3. 1. Tilki İle Şahin Hikâyesi.....	21
2. 2. 3. 2. Bülbül İle Atmaca Hikâyesi.....	22
2. 2. 3. 3. Tilki ile Keçi Hikâyesi.....	22
2. 2. 3. 4. Horoz ile Keklik Hikâyesi.....	22
2. 2. 3. 5. Çakal Hikâyesi.....	22
2. 2. 3. 6. Karga ile Müdâhin Tilki Hikâyesi.....	22
2. 2. 3. 7. Maymun ile Diken Hikâyesi.....	23
2. 2. 3. 8. Kör Hatun Hikâyesi.....	23
2. 2. 3. 9. Köpek, Koyun Ağılı, Kurt Hikâyesi.....	23
2. 2. 3. 10. Çakal, Horoz, Köpek Hikâyesi.....	23
2. 2. 3. 11. Tilki, Maymun Hikâyesi.....	24
2. 2. 3. 12. Aslan, Tilki, Kurt, Hikâyesi.....	24
2. 2. 3. 13. Tavus Kuşu, Hint Tavuğu Hikâyesi.....	24

2. 2. 3. 14. Kedi Hikâyesi.....	24
2. 2. 3. 15. Sinek, Bal Hikâyesi.....	25
2. 2. 3. 16. Eşek, Debbağ Hikâyesi.....	25
2. 2. 3. 17. Tarla Kuşu Hikâyesi.....	25
2. 2. 3. 18. Tavşan, Kurbağa Hikâyesi.....	25
2. 2. 3. 19. Fare, Kedi Hikâyesi.....	25
2. 2. 3. 20. Güvercin, Saksâğan Hikâyesi.....	26
2. 2. 3. 21. Tut ile İpek Hikâyesi.....	26
2. 2. 3. 22. Mide Nevâzı ile Paldır Hikâyesi.....	26
2. 2. 3. 23. Zeytin ile Zeytinyağı Hikâyesi.....	26
2. 2. 3. 24. Sadberk Gül ile Yabânî Gül Hikâyesi.....	26
2. 2. 3. 25. Kavak ile Kabak Hikâyesi.....	27
2. 2. 3. 26. Buğday ile Kiraz Hikâyesi.....	27
2. 2. 3. 27. Keten ile Pamuk Hikâyesi.....	27
2. 2. 3. 28. Çay ile Meşe Hikâyesi.....	27
2. 2. 3. 29. Hatime.....	27
2. 2. 4. Hikâyelerin Temaları Bakımından İncelenmesi.....	28
2. 2. 4. 1. Bir Beceriye Sâhip Olma.....	28
2. 2. 4. 2. Arkadaş Seçimi.....	29
2. 2. 4. 3. İyilik-Kötülük.....	30
2. 2. 4. 4. Acelecilik ve Dikkatli Olma.....	31
2. 2. 4. 5. Kanaatkârlık.....	31
2. 2. 4. 6. Büyüklerin Sözlerini Dinlemek.....	32
2. 2. 4. 7. Boş Konuşma.....	33
2. 2. 4. 8. Câhillik.....	33
2. 2. 4. 9. Tembellik.....	33
2. 2. 4. 10. Hırsızlık.....	33
2. 2. 4. 11. Kibir.....	34
2. 2. 4. 12. Büyüklere Saygı.....	34
2. 2. 5. Eserin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	35
2. 2. 5. 1. Giriş.....	35
2. 2. 5. 2. Çocuk Eğitimi.....	36

2. 2. 5. 3. Davranış Eğitimi.....	37
2. 2. 5. 4. Karakter Gelişimi.....	39
2. 2. 5. 5. Ahlâkî Değerler.....	40
2. 2. 5. 6. Okul Eğitimi.....	41
2. 2. 5. 7. Sonuç.....	44
3. BÖLÜM: METİN.....	45
Kitabın İç Kapak Sayfası.....	46
Müellifin Ricâsı.....	47
Hikâye.....	48
1. Bab (Giriş).....	49
Tilki ile Şâhin.....	49
Bülbül ile Atmaca.....	51
Tilki ile Keçi.....	53
Horoz ile Keklik.....	54
Çakal.....	56
Karga ile Müdâhin Tilki.....	57
Maymun ile Diken.....	58
Kör Hatun.....	59
Köpek, Koyun Ağılı, Kurt.....	61
Çakal, Horoz, Köpek.....	63
Tilki, Maymun.....	64
Aslan, Tilki, Kurt.....	66
Tavus Kuşu, Hint Tavuğu.....	67
Kedi.....	68
Sinek, Bal.....	69
Eşek, Debbağ.....	70
Tarla Kuşu.....	72
Tavşan, Kurbağa.....	73
Fare, Kedi.....	74
Güvercin, Saksâğan.....	75
2. Bab (Giriş).....	77
Tut ile İpek.....	78

Mide Nevâzı ile Paldır.....	80
Zeytin ile Zeytinyağı.....	81
Sadberk Gül ile Yabani Gül.....	83
Kavak ile Kabak.....	84
Buğday ile Kiraz.....	86
Keten ile Pamuk.....	87
Çay ile Meşe.....	89
Hatime.....	90
SONUÇ.....	91
TABLO 1: ESERİN İÇİNDEKİLER SAYFASI.....	93
TABLO 2: HİKÂYELERDEKİ ANAFİKİRLER.....	94
KAYNAKÇA.....	95

TABLOLAR LİSTESİ

		Sayfa
Tablo 1.	Eserin İçindekiler Sayfası Tablosu.....	93
Tablo 2.	Hikâyelerdeki Anafikirler Tablosu.....	94

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e	Adı Geçen Eser
Bs.	Baskı
M.Rıfat	Mehmet Rıfat
MS	Milattan Sonra
No	Numara
s.	Sayfa
S.	Sayı
Vb.	Ve benzeri
Yay.	Yayınları

GİRİŞ

Hikâyât-ı Müntahabe, Manastırlı Mehmet Rıfat'ın çocukların eğitimine katkı sağlamayı amaçlayarak yazdığı kitabıdır. Bu eseriyle yazar, çocuklara birtakım bilgiler, iyi alışkanlıklar ve ahlakî değerler kazandırmaya çalışır. Eser barındırdığı özellikler itibarıyla fabl türü içerisinde değerlendirilebilir.

Fabl (öykünce), Latince bir sözcük olan “fabula”dan gelmektedir.¹ Genellikle manzum biçimde oluşturulan, içeriği ile ahlak dersi veren, kahramanları çoğunlukla hayvan ve bitki gibi varlıklardan oluşan genellikle soyut bir düşünceyi somut bir örnek etrafında benimsetmeye çalışan hareketli öykülerdir.²

İnsanlar arasında geçen iyi-kötü, cesur-korkak, dürüst-ikiyüzlü, gözütok-açgözlü vb. çatışmalar bu nitelikleri temsil eden hayvan veya bitki kahramanlar arasında geçmiş gibi gösterilir. Fabl daha çok öğretici bir gâyeye yönelik, ahlak dersi vermek isteyen hayvan hikâyeleridir. Eğitim ve öğretimde kullanılan fabllarda konu oldukça kısa olup kahramanlar insan karakter ve davranışlarına sahip hayvan, bitki ve cansız varlıklardan meydana gelir.³

Fabllarda teşhis ve intak söz sanatlarına sıklıkla başvurulur. Hayvanlar ve bitkiler olayı yaşarken insan gibi davranırlar ve konuşurlar. Bununla birlikte bazı fabllarda gerçek insan tiplerine de yer verilir. Fabllarda gerçek insan tipleri alegorik bir biçimde sergilenir. Bu alegorik anlatımda toplumdaki tembel, kişiliksiz, kötü insanlar yerilir. İyi, çalışkan, dürüst ve başarılı insanlar övülür. Sözelimi karga aptal bir kimseyi, karınca çalışkan bir kimseyi, ağustos böceği de tembel bir kimseyi simgeler.⁴

Fabl türünün Hindistan kökenli olduğu ileri sürülmektedir. Hindistan'da en eski fabl örneği olarak Pançatantra Masalları örnek verilir. Bu masalların M.S.100-300 yılları arasında yazıya geçirildiği sanılmaktadır. Yine bu türe bir örnek de Hint filozofu Beydeba (Bidbay) tarafından söylenen ve tahminen MS 300 yıllarında yazıya geçirilen

¹ Nişanyan, Sevan (2003), Sözlerin Soyağacı, 2.Baskı, İstanbul: Adam Yayınları, s.124.

² Yalçın, A. ve Aytas G. (2005). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayınları, s.127.

³ Ezel Erverdi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, 1980, III, s.320.

⁴ Heyet, “Fabl” Grolier International Americana, C.VI., Sabah Gazetesi Yay., İstanbul, 1983, s.16.

“Kelile ve Dimme”dir. Türün en önemli isimleri Yunan sanatçı Aisopoz (Ezop) ve Fransız yazar La Fontaine’dir.⁵

Kelile ve Dimme ve diğer Doğu masalları batıya doğru yol almış, Selçuklular döneminde M. Celaleddin Rumi’yi, Ege Bölgesinden Aisopoz (Ezop) yoluyla batıya geçmiş, Fransız ozanı La Fontaine (1621-1695) ve bu türe yerleşiklik kazandırmıştır. Türk Edebiyatında ilk fabl örneğini Harnâme adlı eseri ile 15.yüzyıl divan şâiri Şeyhî vermiştir.⁶

Türk edebiyatında fablla ilgili çok örnek vardır. Kayserili Rüştü’nün Nuhbetü’l Etfal adlı eseri Türk çocuk edebiyatının ilk fabl örneğidir. Ahmet Mithat Efendi, Şinâsi ve Recaizade Ekrem’in de bu tarz hayvan öyküleri bulunmaktadır. Özellikle Şinasi’nin, La Fontaine’den yaptığı çeviriler bulunmaktadır. Türk Edebiyatında Batılı anlamda ilk fabl denemelerini yine Şinâsi yapmıştır. İbrahim Alaattin Gövsa, Fuat Köprülü, Vasfi Mahir Kocatürk, Orhan Veli Kanık ve Sabahattin Eyüboğlu gibi yazarlar da fabl türünde çeviriler yapmışlardır.⁷

Manastırlı Mehmet Rifat, Hikâyât-ı Müntahabe adlı eserinde gerek hayvanları gerekse bitkileri çeşitli insan karakterlerine sokarak bir eser meydana getirmiştir. Amacı çocuklara ders vermek olan bu eserin her ne kadar isminde “hikâyât” kelimesi kullanılsa da tür olarak fabl türünde değerlendirilmesi daha uygundur.

Çocuk edebiyatı, 15 yaş altı çocuklar için konuları, karakterleri ve kullanılan dil özelleştirilerek hazırlanan edebî eserlerin oluşturduğu edebiyat koludur. Çocuk edebiyatının içindeki türler arasında çocuk hikâyeleri, masalları, romanları, şiirleri, tiyatroları vardır.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çocuk edebiyatı başlangıçta özgün bir nitelik taşııyordu. Osmanlı döneminde eğitim-öğretim kitapları dışında çocuklar için özel olarak yazılmış edebiyat yapıtları olduğu söylenemez. Okumayı yazmayı öğrenmiş

⁵Güleryüz, Hasan, Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, Pegema Yayıncılık, Ankara, 2006, s.216.

⁶Güleryüz, Hasan, Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, Pegema Yayıncılık, Ankara, 2006 s.216.

⁷Yalçın, A. ve Aytaş G., Çocuk Edebiyatı., Akçağ Yayınları, Ankara, 2005, s.128.

bir çocuğun, ne kendi dünyasını ne de büyüklerin yaşadığı dünyayı algılamasına yardımcı olacak yapıtlar yoktu.⁸

Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi, dünyadaki edebiyatın gelişimiyle paraleldir. Türk çocuk edebiyatının da başlangıcı Tanzimat döneminin başlangıcıyla aynı tarihe (1839) rastlar diyebiliriz. Tanzimat'tan önce sözlü edebiyat türü egemendi. Bunlardan masal, bilmece, tekerleme, atasözleri daha çok evlerde; Karagöz ve Meddah biçimleri de herkese açık mekanlarda çocukların hem eğlenmesi hem de eğitilmesi amacıyla kullanılırdı.

19. yüzyıl ortalarına kadar çocuklar ders kitapları dışında çok az eserle buluşma imkanına sâhipti. Gerçek anlamda çocuk edebiyatına eğilme Tanzimat döneminde Batılı yazarlardan yapılan çevirilerle başlar. Bunlar arasında Mahmut Nedim'in Johathan Swift'ten çevirdiği *Güliver Nam Müellifin Seyahatnamesi* (1872), Ahmed İhsan Tokgöz'ün Jules Verne'den çevirdiği *Gizli Ada* (1889), Tarihçi Ahmed Lutfi'nin Daniel Defoe'dan çevirdiği *Hikâye-i Robinson* (1864), Seksen Günde Devr-i Alem (1889), İki Sene Mekteb Tatili (1891) ve *Mihver-i Arz* (1891)... önemli yer tutar.

Bu dönemde Şinasi, Recai zâde Mahmud Ekrem ve Ahmed Midhat Efendi'nin La Fontaine'den ya da daha başka şair ve yazarlardan koşuk ve düzyazı biçiminde yaptıkları çeviriler de çocuk edebiyatının temelini oluşturan önemli çalışmalar arasında anılabilir. Kayserili Doktor Mehmed Rüşdü'nün yazdığı, Türkçe ilk alfabe *Nuhbetul Etfâl* (1858) çocukların anlayacakları bir dille yazılmış masal ve öykülere de yer vermesi bakımından önemlidir.⁹

Bu dönemde ayrıca Manastırlı Mehmed Rifat'ın *Hikâyât-ı Müntahabe* başlığı altında derlediği, 1873-98 yılları arasında 15 kez basılan, hayvan ve bitkileri konu alan kitabından da söz etmek gerekir. Yazar bu küçük kitabında dönemine göre yalın bir dil kullanmış, çocuklara okuma alışkanlığı aşılacak yanında, birtakım bilgiler ve ahlakî değerler kazandırmaya özen gösterir.

İkinci Meşrutiyet'i (1908) izleyen yıllarda yeni okullar açılmış, öğretmen yetiştiren kurumlara önem verilmeye başlanmıştır. O yıllarda İbrahim Alâaddin (Gövsâ)

⁸ www.msxlabs.org/forum/turk-dili-ve-edebiyati/208436-turkiyede-cocuk-edebiyati.html

⁹ www.msxlabs.org/forum/turk-dili-ve-edebiyati/208436-turkiyede-cocuk-edebiyati.html

Çocuk Şiirleri (1911), Ali Ulvi (Elöve) Çocuklarımıza Neşidelefi (1912) yayımladılar. Tevfik Fikret çocuklar için yazdığı Şermin (1914) adlı şiir kitabında onlara çalışkanlık, yurt sevgisi ve özveri gibi erdemleri öğütledi. Sade bir dille yazan Ömer Seyfettin'in konusunu tarihten alan öyküleri de yaşadığı dönemde çocuklardan ilgi görmüş, bu ilgi daha sonraki kuşaklarda da sürmüştür. Bu dönemde Ziya Gökalp'in koşuk ve düzyazı masallarının bir araya getirildiği Kızıl Elma (1914), Yeni Hayat (1918), Ala Geyik ve Altın Işık (1923) adlı kitaplarını da anmak gerekir. Çocuk şiirleri açısından verimliymiş gibi görünen bu yıllarda yazılan şiirler oldukça kuru, düşündürecek yerde eğitmeyi amaçlayan türdendi.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1928'de Latin harflerinin kabulüyle birlikte yeni harfleri kısa yoldan öğretme kaygısıyla çocuklara yönelik yayınların arttığı görüldü. Bu yıllarda Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nca yayımlanmış olan çeviri ve uyarlama çocuk kitapları dikkati çeker. Bu kitaplardan büyük bir bölümü Sabiha Zekeriya (Sertel) tarafından hazırlanmıştır. Bu yıllarda Süleyman Tevfik'in (Özzorluoğlu) Türk Masalları ve Şark Masalları adlı iki ayrı dizi olarak yayımladığı küçük kitaplar da çocukların severek okuduğu ürünler arasındaydı. Mahmut Yesari'nin çocuklar için yazdığı küçük oyunlar, Peyami Safa ve Aka Gündüz'ün çocuk kitapları da bu dönemde yayımlandı. Mahmut Yesari'nin Bağrıyanık Ömer (1930), Huriye Baha Öviz'in Köprüaltı Çocukları (1936; 1962), İskender Fahrettin Sertelli'nin Tahtları Deviren Çocuk (1936), Cahit Uçuk'un Türk İkizleri (1937) Cumhuriyet döneminin ilk çocuk romanları arasında anılır. Tarihsel romanlarıyla çocuklara da seslenen Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun günümüzde de okunan Kızıl Tuğ (1923), Atlı Han (1924), gibi yapıtları bu dönemde yayımlandı.¹⁰

Yazarın ulaşmak istediği hedef kitlesi ilköğrenim seviyesi öğrencileri olması sebebiyle eserin dili dönemine göre oldukça sadedir. Eserde günlük konuşma diline ait sözcükler çoğunluktadır. Arapça ve Farsça sözcüklerin sayısı çok azdır. 72 sayfadan oluşan eserde manzum herhangi bir parçaya rastlanmaz. Hikâyât-ı Müntahabe Arap harfleriyle basılmıştır. Eserde standart matbaa yazı tarzı kullanılmıştır.

Eserin ön ve arka kapağında herhangi bir resim yoktur. Ön kapakta bulunan dikdörtgen şekilli süslemeli çerçeve, sayfa ve bölüm başlarını belirten küçük süslemeler

¹⁰www.msxllabs.org/forum/turk-dili-ve-edebiyati/208436-turkiyede-cocuk-edebiyati.html

hariç eserde herhangi bir süsleme ögesine rastlanmaz. Arka kapakta herhangi bir yazı ve resme rastlanılmaz. Sayfa numaraları eserin üst orta kısmına yerleştirilmiştir.

Hikâyat-ı Müntahabe ihtivâ ettiği özellikleriyle döneminde ve günümüzde ilkokul çağı çocuklarının olumlu anlamda gelişimine katkı sağlayabilecek bir eser olarak değerlendirilebilir.

1.BÖLÜM

MANASTIRLI MEHMET RIFAT (HAYATI, SANATI, ESERLERİ)

Tiyatro eseri yazarı, Manastır'da doğdu. Reşit Bey'in oğludur. Harbiye'yi bitirdikten sonra (1872) uzun süre subay olarak çalıştı. Osmanlı-Rus Savaşı'na katıldı (1877). Abdülaziz'in tahttan indirilmesine sebep olanlardan sayılarak II. Abdülhamid tarafından Haleb'e sürüldü. Haleb'te öldü. Şiirleri de olmakla beraber gazete yazıları ve tiyatro eserleri ile tanınır. Tanzimat edebiyatı döneminin en çok oyun yazan yazarı ve sanatkârlarındandır.¹¹

Manastırlı Mehmet Rıfat I. Meşrutiyet yıllarında faaliyet göstermiş asker kökenli ediplerden biridir. Yaşadığı ve eser verdiği dönemde geri plânda kalmış olmakla birlikte, sadece edebiyat sahasında değil, tarih, sosyoloji, askerlik, matematik ve mimarlık gibi çok geniş ve birbirinden farklı sahalarda faaliyet göstermiş; eser ve fikir üretmiş Türk aydınlarından biridir. Aşağı yukarı yetmiş kadarı yayımlanma imkânı bulan ve toplam sayısı yüz civarında olan eserleri gözden geçirilecek olursa bu hüküm kolaylıkla teyit edilebilir.¹²

Manastırlı Mehmet Rıfat'ın ne kendisi ne de eserleri bugün yeteri kadar tanınmaktadır. Hâlbuki Mehmet Rıfat, yaşadığı dönemin yol açıcı aydınlarından biri olmamakla birlikte, eserleri belli bir kaliteyi tutturmuş ve aydınlar arasında dikkate alınır kalem faaliyetlerinden sayılmıştır. Halit Ziya Uşaklıgil gibi yaşadığı döneme damgasını vurmuş aydınlardan birinin, onun eserlerinden istifade ettiğini belirtmesi, bu hükmü destekleyici delil olarak gösterilebilir. Üstelik Mehmet Rıfat sadece dönemin aydınlarına değil, sıradan insanlarına ve hatta çocuklara hitap edecek eserler de hazırlayarak okuyucu kitlesinin toplumun farklı katmanlarından meydana gelmesini sağlamıştır. "Tazarrunname-i Sinan Paşadan Makalat-ı Müntahabe" orta sınıf insanlar için, "Tuhfetü'l-İslâm" ise daha ziyade çocukların istifadesi için hazırladığı eserlerdir.

¹¹<http://www.edebiyatfakultesi.com/manastirli-rifat>

¹²Ahmet Bozdoğan, Ahmet Midhat'a Atfedilen Bir Eser: "Hükm-i Dil" ve Manastırlı Mehmet Rıfat," Tübar Dergisi. Sayı No 14, (2003-Güz), s.118.

Manastırlı Mehmet Rıfat, edebî açıdan Namık Kemal mektebinin, askerî ve siyasî açıdan da I. Meşrutiyet yıllarının önemli asker-devlet adamlarından Süleyman Paşanın takipçilerindedir. Bu münasebetle, bir taraftan İslâmcılık ve Osmanlıcılık, diğer taraftan da Türkçülük prensiplerini benimsemiştir. Bununla birlikte Mehmet Rıfat İslâmcılık ve Osmanlıcılık anlayışlarına daha yakın olmuştur. Eserlerinin sathî bir değerlendirmeye tâbi tutulmasıyla bu hükmün doğruluğu açıkça görülür.¹³

Sayısı yüz civarında olmakla birlikte Manastırlı Mehmet Rıfat'ın Türk edebiyatı tarihinde adının anılmasına vesile olan eserleri daha ziyâde tiyatro türündekilerdir. Özellikle okul arkadaşı ve meslektaşı Hasan Bedrettin Paşa (1851-1912) ile bir telif bir çeviri olmak üzere ortaklaşa kaleme aldıkları ve "Temaşa" genel başlığı altında yayımladıkları tiyatro eserleri, I. Meşrutiyet yıllarındaki Türk tiyatro edebiyatına katkısı bakımından üzerinde durulması gereken kalem faaliyetleridir.¹⁴

Piyesleri: 1. Osman Gâzi (dram, 1873, konusu vatan sevgisi), 2. Görenek (dram, eski düğünlerdeki israfı tenkit eden, 1874), 3. Ya Gâzi Ya Şehid (dram, vatan sevgisi işlenir, 1874,19087). 4. Pâkdâmen (Bir romanın sahneye uygulanması, dram, 1874), Hasan Bedreddin Paşa ile birlikte yazdıkları piyesleri Temâşfî adlı bir seride yayımladılar. Bu serideki oyunlar: 1. Ebu'l-alâ (1875), 2. Delile yahut Kanlı İntikam (1878), 3. Kölemenler (1875), 4. Fakire yahut Mükâfat-ı İffet (1876), 5. Ahmed Yetim yahut Netice-i Sadâkat (1880), 6. Nedamet (1875 komedi), 7. Ebu'l-Fedâ (opera-komedy). Bu serinin ilk beş tanesi dram türündendir. Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynanmıştır. Fransızca'dan tercümeleri vardır. Mecâmiü'l-edeb adlı eserinde şiir ve nesir kaidelerinden bahseder.¹⁵

¹³www.cumhuriyet.edu.tr/e-dergi/makale/356/pdf. (Ahmet Bozdoğan, Manastırlı Mehmet Rıfat'ın Dünya Görüşünün Aynası: "Çanta", s.32-33.)

¹⁴ Ahmet Bozdoğan, Ahmet Midhat'a Atfedilen Bir Eser: "Hükm-i Dil" ve Manastırlı Mehmet Rıfat," Tübar Dergisi. Sayı No 14 (2003-Güz), s.118.

¹⁵<http://www.edebiyatfakultesi.com/manastirli-rifat>

2.BÖLÜM

ŞEKİL VE MUHTEVÂ BAKIMINDAN HİKÂYAT-I MÜNTAHABE

2.1. Şekil Bakımından (Dil ve Üslup, Edebî Yön) İnceleme

2.1.1. Dil ve Üslup

Yazarın ulaşmak istediği hedef kitlesi ilköğrenim seviyesi öğrencileri olması sebebiyle eserin dili dönemine göre oldukça sadedir.Eserde günlük konuşma diline ait sözcükler çoğunluktadır.Arapça ve Farsça sözcüklerin sayısı çok azdır.Yazarımızın amacının çocukların okuma alışkanlığını arttırma ve onların güzel ahlak sahibi olmalarını sağlama olması sebebiyle bu yolu izlediğini görmekteyiz.

Eserin dili oldukça akıcıdır. Bu akıcılık hikâyelerdeki olayların akıcılığıyla paralellik göstermektedir. Hikâyelerdeki atasözleri ve deyimler bu akıcılığı sağlamanın yanında eserin estetik açıdan zenginleşmesine katkıda bulunur. Yazar, atasözü ve deyimleri, hikâyelerin tamamında sıklıkla kullanarak hem hikâyelerin anafikrini destekler hem de anlatımı daha etkili hâle getirmeye çalışır. Eserin sade dil ve akıcı bir üslupla kaleme alınması onu çocuklar için daha okunabilir hale getirmiştir.

Manastırlı Mehmet Rifat eserin işlevselliğini arttırmak amacıyla betimleyici (tasvirî), öyküleyici, söyleşmeye bağlı anlatım biçimleri başta olmak üzere birçok anlatım biçiminden ve örnekleme, benzetme, karşılaştırma, zıtlıklardan faydalanma, tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yollarından faydalanmıştır.

Eser kahramanlarının tanıtımı yapılırken betimleyici (tasvirî) anlatım kullanılması sebebiyle sıfatlar yazar tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Eserden alınan aşağıdaki metin buna örnek gösterilebilir.

Hind Tavuğı

Siyah yâhud beyaz tüylü tavuğdan büyücek, eti gâyet lezzetli makbûl bir hayvandır. Ağır ağır yürür. Bed sesli erkegi daha çok tüylü olub ıslık çaldığı vakit kendine maşşûş bir sesle öter. Tüylerini

kabartır, kıyruğunu yelpāze gibi açar. Kanadlarını uzadub yerlerde süründürir, muttasıl öter turur. Dişisi böyle kabarmak bilmez.¹⁶

Eserin “hikâyesi” diye adlandırılan kısımlarında ise öyküleyici anlatım ve söyleşmeye bağlı anlatım biçimlerinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Eserden alınan aşağıdaki metin bu duruma örnek gösterilebilir.

Hikâyesi

Çoban köpeklerinden birisi koyun ağılınıñ kapısı önünde gice vaḳti yatarken bir kurd gelüb köpegi yaḳalar ve o anda paralayub yemek ister. Köpek ise: “Canım kurd, efendim kurd, bak bir şey söyleyeceğim. Azıcık beni diñle, şimdi ben za’ifim. Birkaçgüne kadar burada düğün olacak. Dürlü dürlü yemekler yapılacaq. O vakit kemik ve ekmek dökündileri ve daha başka dürlü şeyler yer ve semizlenürüm. Hemen gel istediğin gibi semiz semiz ye.” diyüb kurdı kandırır ve elinden kurtulub kurd oradan gider. Faḳat köpegiñ aklı başına gelmiş olduğından kurdun yetişemeyeceği bir yüksek yerde yatmaḳ adet idinür ve dā’imā yüksek divarıñ üzerinde yatar. Bir zaman soñra kurd gelüb köpegi divarıñ üzerinde görür. “Yahu bizim köpek, gel bakalım vaḳit geldi. diyerek çağırır ise de köpek: Tutabilürsen ye, ben gelmem kılıklı laḳırdılar ile kurdı aldadır ve canımı kırtarır.¹⁷

Eserin “hisse” adı verilen kısımlarında ise “öğretici (didaktik)” anlatım biçiminin yazar tarafından sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Eserden alınan aşağıdaki metin bu duruma örnek gösterilebilir.

Hişse

“Fenālık görmeyenler iyülik kadrini bilmezler.” Ne zaman ki bir fenālığa tutulurlar ol vaḳit a’kilları başlarına gelüb iyüligin kadrini bilürler. Bu sebepten herkes kendi hāliline bakmalı daha fenā

¹⁶ Manastırlı M.Rıfat, Hikâyat-ı Müntahabe, İstanbul, Matbaa-i Amire, 1303, s.37.

¹⁷ Manastırlı M.Rıfat, a.g.e., s.28.

halde bulunanları düşünmeli de kendi haline teşekkür itmeli. “Evvel zahmet çeken sonra rahat ider.” dirler. Şahihdir, tutulmaga insan fenâ halde canı şıkışun söylensün tursun ne fa`idesi olur. Onuñ iyüsi teşekkür idüb zamanını beklemelidir.

İşte bunuñ gibi çocuklar da mekteb de çalışmadan dersden şikâyet itmemelidir ki çünkü çalışmak ders mekteb insanı a`lâ ider ihtiyarlığında rahat itmesine sebep olur. Eger çocuklar mektebe devam itmez, dersine çalışmaz, yazmaz, haylaz büyürlerse sonra eşek gibi kalub eşegiñ debbağ dükkanında ittigi gibi pişmân olurlar.¹⁸

Eserde hâkim (ilâhi) anlatıcının bakış açısı kullanılmıştır. Bu anlatım biçiminin bir sonucu olarak eserde 3.tekil ve çoğul şahıs anlatıcı tipinin kullanımı sıklıkla görülür. Yazar, bu anlatıcı tipi seçimiyle eser kahramanlarının kişilik özelliklerini ve ruhsal portrelerini tüm yönleriyle okuyucuya ulaştırma imkânına kavuşmuştur. 3.tekil ve çoğul şahıs anlatıcı tipinin sıklıkla kullanımına eserden alınan aşağıdaki metin parçası örnek olarak gösterilebilir.

Maymun

Hayvanlarıñ en hislisidir, pek çabuk terbiye olur insana alışur. Her dürlü yemiş ve yemekleri yer. Tuhaf bir hayvandır, sıcak yerlerde sürilerle tolaşub el birliğiyle iş görürler ve bağlardan bağçelerden meyve çalarlar ki söyleyeceğimiz hikâye bunuñ üzerine olduğundan evvela azıcık hayduuluklarından bahs idelim. Maymunlar her ne zaman hırsızlığa gidecek iseler birçoğı bir araya gelüb içlerinden daha ustalarını yüksek ağaç veyahud başka şeyleriñ üstüne çıkarub etrâfa bakdırırlar. Ötekiler de bir sıra üzerine dizilüb bağçeye girerler. Soñra daha ustalar bağçeden çalmağa çırpmağa başlarlar. Diger elden ele ta yuvalarına kadar taşurlar. Şâyed bu aralıkda bir insan yahud bağçıvan gelürse yüksek ağaçlara

¹⁸Manastırlı M.Rıfat, a.g.e., s.43.

çıkmiş olanlar bir ışlık çalarak ötekilere haber virüb hepsi birden kaçarlar.¹⁹

Yazar, eserinde zaman olarak geniş zaman ve duyulan (öğrenilen) geçmiş zaman kiplerini kullanmayı tercih etmiştir. Yazar, bazen tek bir zaman kipini tek başına kullanırken bazen de her iki zaman kipini aynı bölümde birlikte kullanmıştır. Aşağıda verilen metin parçası her iki zaman kipinin aynı bölümde birlikte kullanıldığını örnelemektedir.

Hikâyesi

Karğanıñ biri koca bir parça gagalayub ormanda ağacıñ biri üzerine çıkmış ve bunu müdâhin dilki görmüş ve uşulcacık ağacıñ dibine gidüb şöyle söylemege başlamış: Karğa Efendi arkadaş, neredesiñ kaç gündür seni göremiyorum, seni ne kadar sevdiğimi pekâlâbilürsin. Toğrısı ben seniñ boyuna bosuna 'aşıkım. Hele o mübârek sesini ne kadar severim bilür misiñ? Sen bir kere ötmege başlarsın, ben 'âdetâ bayılırım, pek severim. Kuzum karğa efendi, canım karğa efendi, kuşlarıñ pâdişâhu karğa;yalvarırım yaçarırım, bir kere öt de o güzel sesini işideyim." dir ve budala karğa ötmege başlar lakin ağzını açınca gagasındaki peynir yere düşer. Dilki güle güle peyniri şefâyı hatırla yer.²⁰

Sonuç olarak dil ve üslup açısından titizlik gösteren yazar, bu sayede ortalama bir ilkokul öğrencisinin rahatlıkla okuyup ders çıkarabileceği hikâyeler oluşturmuştur.

2.1.2. Eserin Edebî Yönü

Yazar, eserindeki parçalara hikâye adını vermiştir ama kendisi bunun bir hata olduğunu aslında bu parçaların her birinin "mesel" adıyla anılmasının daha doğru olacağını belirtmiştir. Eserin isminde her ne kadar "hikâye" kelimesi geçse de eser,

¹⁹Manastırlı M.Rıfat, a.g.e., s.22.

²⁰Manastırlı M.Rıfat, a.g.e., s.20.

taşıdığı özellikler itibariyle “fabl” türünün özelliklerini taşımaktadır. Eserin tamamında hayvan ve bitkiler kişileştirilerek kullanılmıştır; bu da bu eserin tür olarak fabl olduğunu göstermektedir.

Tanzimat Dönemi, Türk Edebiyatında Batı sanatının yerleşmeye başladığı dönemdir. Bu dönem içerisinde kaleme alınan eser, kendi türü içerisinde yazılan eserlerle ve Batılı örnekleriyle karşılaştırıldığında gerek dil ve üslup gerekse kurgusu yönüyle onlardan geri kalmamaktadır. Hikâyât-ı Müntahabe, Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatının temellerini oluşturan eserler arasında yerini almıştır.

Eserde alegorik unsurlar geniş yer tutmaktadır. İyilik-kötülük, bilgili olma-câhillik, Dürüstlük- yalancılık, boş konuşma, az ile yetinme, kültürlü olma, beceri sâhibi olma gibi özellikler çeşitli hayvan ve bitkiler sâyesinde sembolize edilerek okuyucuya aktarılmaya çalışılır. Yazar bu sâyede eseri daha ilgi çekici bir hâle getirmeye çalışmıştır. Eserdeki alegori eserin edebî değerini arttırmıştır.

Yazarı dili kullanma becerisi, betimlemelerin başarısı, tekrarlara düşülmeyip akıcılığın sekteye uğramaması eserin edebî yönüne olumlu anlamda katkı sağlamıştır. Hikâyât-ı Müntahabe her ne kadar konunun özgünlüğü açısından değerlendirildiğinde belli bir özgünlüğe sâhip olmasa da kullanılan dilin diğer bir ifadeyle anlatım şeklinin özgünlüğü açısından bakıldığında eserin dönemine göre belirli bir edebî değeri olduğu görülür.

2.2. Eserin Muhtevâ Bakımından İncelenmesi

2.2.1. Giriş

Hikâyât-ı Müntahabe iki kısma ayrılmıştır. Eserin 1.kısımında hayvanatla ilgili 20 hikaye, 2. kısmında nebatâtla ilgili 8 hikaye olmak üzere toplam 28 hikaye mevcuttur. Eserde hikâyelerin her biri belli bölümlerle aktarılmıştır. Yazar, hikâyelerin her birini üç aşama halinde okuyucuya sunar. 1. aşamada eserdeki tipler tanıtır, 2. aşamada olay aktarılır, 3. aşamada ise olaydan çıkarılabilecek anafikir (hisse) ortaya konur.

Eser, “Müellifin Ricası” adlı bir yazıyla başlar. Bu yazının ardından çocukların okuma yazma alışkanlığını arttırmaya yönelik bir hikaye mevcuttur. Bu hikayenin ardından eserin 1. kısmına geçilir.

Eserin 1. kısmında (hayvanâtla ilgili hikayelerin bulunduğu kısım) bulunan hikayelerin isimleri (sırasıyla, 20 adet): “Tilki ile Şahin”, “Bülbül ile Atmaca”, “Tilki ile Keçi”, “Horoz ile Keklik”, “Çakal”, “Karga ile Müdâhin Tilki”, “Maymun ile Diken”, “Kör Hatun”, “Köpek, Koyun Ağılı, Kurt”, “Çakal, Horoz, Köpek”, “Tilki, Maymun”, “Arslan, Tilki, Kurt”, “Tavus Kuşu, Hint Tavuğu”, “Kedi”, “Sinek, Bal”, “Eşek, Debbağ”, “Tarla Kuşu”, “Tavşan, Kurbağa”, “Fare, Kedi”, “Güvercin, Saksâğan”dır.

Eserin 2.kısımında (nebatâtla ilgili hikayelerin bulunduğu kısım) bulunan hikayelerin isimleri (sırasıyla, 8 adet): “ Tut ile İpek”, “ Mide Nevazı ile Paldır”, “ Zeytin ile Zeytinyağı”, “Sadberk Gül ile Yabani Gül”, “Kavak ile Kabak”, “Buğday ile Kiraz”, “Keten ile Pamuk”, “Çay ile Meşe”dir.

Hikâyât-ı Müntahabe, çocuklara okumayı ve güzel ahlak sahibi olmayı öğütleyen “hatime” kısmı ile son bulur.

Eserin içindekilere ait bilgiler, orijinal sayfa numaraları gösterilerek “Tablo 1: Eserin İçindekiler Sayfası Tablosu”nda verilmiştir.

2.2.2. Hikâyelerdeki Olayların Özeti

1. Kısım

2.2.2.1. Tilki ile Şahin Hikâyesi:

Hikâyede yazar, arkadaş seçiminin önemine değinmiştir. Tilki ile Şahin'in birbirlerini çok iyi tanımadan arkadaş olmuşlar. Bir zaman sonra birbirlerine kötülükler yapmışlar ve arkadaşlıkları son bulmuştur.

2.2.2.2.Bülbül ile Atmaca Hikâyesi:

Bülbül, güzel sesiyle şakırken atmaca onu yakalar. Bülbül atmacanın elinden kurtulmak için ona ben güzel sesimle birçok kuşu buraya toplarım sen de daha fazla kuş avlarsın der ama atmaca hazır seni yakalamışken yiyeyim hiç uğraşamam der ve bülbülü yer.

2.2.2.3.Tilki ile Keçi Hikâyesi:

Tilki ve keçi susuz kaldıkları için bir su kuyusuna inerler kuyudan çıkamayıp burada mahsur kalırlar. Tilki, ben senin sırtına çıkıp boynuzlarına basıp çıkayım ardından seni de kuyudan çıkarayım der. Tilki, kuyudan kurtulur. Kuyudan kurtulan tilki, aşağıya bakıp gülmeye başlar keçi bu hali görünce sıkılıp: “ Ne gülüyorsun beni çıkarsana!” diye tilkiye çıkışmak ister ise de tilki yine gülererek:” Behey şaşkın o kadar sakalını uzatacağına biraz da akıl toplasan olmaz mıydı?” cevabını verir ve biraz eziyet ettikten sonra keçiyi çıkarır.

2.2.2.4. Horoz ile Keklik Hikâyesi:

Hikâyede yazar, kendisine kötülük yapılmasına rağmen keklığın kötülüğe karşılık horozlara iyilik yaptığını ve bunun çok doğru bir hareket olduğunu bildirmiştir.

2.2.2.5.Çakal Hikâyesi:

Bir çakal bir boyacı dükkânında türlü türlü boya kazanlarına girer. Çakalın üstü başı birtakım renklere boyanır çakal bu halle ormana gittiği zaman böyle cicili bicili gören öteki hayvanlar. Bu Allah tarafından gelmiş mübarek bir hayvandır zannederek çakala itibar etmeye başlarlar. Bir gün çakal sesini çıkarmaya başlayınca bütün hayvanlar bunun zannettikleri gibi mübarek olmadığını anlayıp bir iyice döverler ve o ormandan kovarlar.

2.2.2.6. Karga ile Müdahin Tilki Hikâyesi:

Müdâhin tilki yalandan yere yaptığı övgülerle kargayı kandırıp ağzındaki peyniri almıştır.

2.2.2.7. Maymun ile Diken Hikâyesi:

Etrafı çit ile kaplanmış bir bağa girmek üzere maymunun biri çite tırmanmaya başlamış. Derken ayağı kaydığı gibi düşecek olmuş. Bire aman deyip tutmaya çalışınca maymundan kötülük göreceğini zanneden diken maymunun eline dikenini batırmış. Derken maymun da yere düşmüş. Maymun bu olaya çok kızmış: “Niye elime dikenini batırdın?” diye diken ağacına serzenişte bulunmuş. Diken ağacı da: “Korktuğum için böyle bir şey yaptım yoksa yapar mıydım.” cevabını vermiş.

2.2.2.8. Kör Hatun Hikâyesi:

Oldukça zengin bir kör hatun her zaman her şeyin iyisini aldığını düşünürmüş. Bir doktora gidip gözlerini açtırmış. Gözleri açılınca para verip aldığı her şeyin çok kötü olduğunu farkına varmış.

2.2.2.9. Köpek, Koyun Ağılı, Kurt Hikâyesi:

Kurt, köpeği yakalayıp yiyeceği sırada köpek onu biraz daha kilo alayım besleneyim o zaman yersin bahanesiyle kandırmış. Daha sonra ise bir yolunu bulup kurttan kurtulmuştur. Kurt, bugünün işini yarına bırakmış bunun sonucunda da aç kalmıştır.

2.2.2.10. Çakal, Horoz, Köpek Hikâyesi:

Bir çakal ve horoz arkadaş olmuşlar. Çakalın ihtiyatsız davranması sonucu çakalın ağzından kendisini avlayacağını duyan horoz, bir plan yaparak çakalı tanıdığı bir köpeğe parçalattırarak hem avlanmaktan hem de dost görünüp düşmanlık besleyen hain kurttan kurtulmuş.

2.2.2.11. Tilki, Maymun Hikâyesi:

Bir gün bütün bütün hayvanlar bir yere toplanıp içlerinden birisini başkan seçmek isterler. Kimi şu olsun der kimi şunu kimisi bunu yapalım diyerek sonunda maymunun başkan olmasına karar verirler. Tilki ise kendisinin başkan olması gerektiğini düşündüğünden maymunun başkan yapılmasına canı sıkılır. Düşünür taşınır maymunu aldatmayı planlar. Derken orada avcılar tarafından kurulmuş bir tuzak gözüne ilişir gidip üzerine bir parça daha taflan koyar ve bütün hayvanlar bir yerdeyken gelip maymuna: “Şuradaki çalılık arasında bir parça et var fakat ben oraya gidemedim sen git de şunu al beraberce yiyelim der.” Maymun da çarçabuk gidip eti alırken tuzağa tutulur. Bu iş tilkinin hoşuna gider ve öteki hayvanları toplayıp maymunun yanına götürüp sevine sevine: “Bakınız kendinize başkan seçtiğiniz maymuna.” demiş.

2.2.2.12. Aslan, Tilki, Kurt Hikâyesi:

Aslan, tilki ve kurt bir araya gelip yiyecek aramaya giderlerken önlerinden gelen bir koyun sürüsünden iki koyun alıp dağa çekilirler. Aslan bu koyunların pay edilmesi işini tilkiyle kurda bırakır. Kurnaz tilki kurdun bu işi beceremeyeceğini anlayıp pay etmek için işi kurda havale eder. Kurt, koyunları üç paya ayırır. Bu durum aslanın kibrine dokunduğu için aslan kurdu döver ve tekrar pay etmek için bu işi tilkiye havale eder. Bu sefer kurdun uğradığı hal tilkiye ibret olduğundan tilkinin akli başına gelmiş bulunur ve üç hissesini aslana birini kendine almak üzere dörde ayırır böylece aslanın pençesinden kurtulup gönlünü alır.

2.2.2.13. Tavus Kuşu, Hint Tavuğu Hikâyesi:

Meraklı bir adamın tavus kuşu ile bir de hindisi varmış. Bir gece vakti adamın aklına hindisini kesip yeme gelmiş. Adam, karanlıktan dolayı hindiye tutacak yerde tavus kuşunu tutar alıp dışarı çıkarır ve hemen boğazlamaya kalkışır. Tam bu anda tavus kuşu ötmeye başlayınca yanlışlık meydana çıkar. Adam, tavus kuşunu bırakıp derhal hindiye tutarak boğazlar.

2.2.2.14. Kedi Hikâyesi:

Kedinin biri demirci dükkânına bir gece gizlice girmiş. Bir egeyi av zannederek yalamaya başlamış. Egeyi av zannedip tatlı tatlı yalayan Kedi'nin dili kan içinde kalmış.

2.2.2.15. Sinek, Bal Hikâyesi:

Bakkal dükkânında süzölmüş balın etrafına sinekler toplanıp balı yemeye başlamışlar. İçlerinden bazıları kenarlarında dolaşmış bazıları da balın ta ortasına gitmiş. Bakkal çırağı gelip sineklik ile üzerlerine vurmuş. Balın etrafında bulunan sinekler kaçmış ama ortaya girenlerin ayakları bala yapışmış olduğundan kaçamamışlar en sonunda ne kadar uğraşsalar da balın içinden çıkamayıp telef olmuşlar.

2.2.2.16. Eşek, Debbâğ Hikâyesi:

Bahçıvanın birinin bir eşiği varmış. Bahçıvan eşiğe sürekli bahçelerin mahsulünü taşıtırmış. Yük taşımaktan bıkan eşek, Allah'ım beni bu bahçıvanın elinden kurtar diye dua etmiş. Eşiğin duası kabul olmuş. Bahçıvan iflas etmiş ve eşiği bir debbâğa (dericiye) satmış. Eşek her gün pis kokan köpek derilerini taşımaya başlamış. Bu pis kokulardan ve dükkândaki kötü hallerden bıkan eşek eski hâlini arar olmuş. Durumunun kıymetini bilmeyip dua ettiği için pişman olmuş.

2.2.2.17. Tarla Kuşu Hikâyesi:

Tarla kuşlarından birisi yavrusuyla beraber tarlada gezerken kuşbazların buğday taneleriyle kurmuş oldukları tuzağı görür ve yavrusunu uyarır. Yavru, annesinin sözünü dinlemeyip buğday taneleri yiyerek tuzağa düşer. Yavru, ah vah ederek annesini kendisini kurtarması için yanına çağırır ama ne çare annesi yavrusunu kurtaramaz.

2.2.2.18. Tavşan, Kurbağa Hikâyesi:

Bu hikâyede tavşanlar içinde buldukları duruma şükretmemişler, kendilerini dünyanın en korkak varlıkları sayıp kendilerini kendilerinden daha üstünlerle karşılaştırıp umutsuzluğa düşmüşler ve sonucunda bir göle atlayıp canlarına kıymak için teşebbüs ettikleri anda kurbağaların ürktüğünü görüp kendilerinden daha korkak hayvanların da olduğunu görmeleri sonucunda canlarına kıymaktan vazgeçmişler.

2.2.2.19. Fare, Kedi Hikâyesi:

Azılı ihtiyar bir kedi, yakında hacca gideceğim diyerek farelerle helalleşmek istemiş. Yaşlı ve deneyimli fare sakın gitmeyin bunda bir tuzak var diyerek genç fareleri uyarılmış ama diğer fareler yaşlı fareyi dinlemeyip kedinin yanına gitmişler. Genç fareleri tuzağa düşüren kedi tüm fareleri avlamış.

2.2.2.20. Güvercin, Saksığan Hikâyesi:

Saksığan kuşunun biri güvercinlerin güzel yemler yiyerek rahat kümeslerde yaşamalarını kıskanmış. Bunun için kendisi de güvercin kümesine girmek ister. Bir gün kendisine oldukça çeki düzen verip güvercin kümesinin birine gitmiş. Uzun süre fark edilmemiş epeyce vakit orada yaşamış. Bir gün saksığanın canı sıkılıp ötmeye başlayınca güvercinler bunun kendilerinden olmadığını anlamışlar. Başına toplanıp döver döver kümesten kovmuşlar.

2. Kısım:

2.2.2.21. Tut ile İpek Hikâyesi:

Tut ağacının biri kozaların şerrinden kurtulmak için önüne gelene halini söylemiş. Bir gün kökünde yuva yapmış olan bir sürü karıncaya bu durumu şikâyet etmiş. Onlar da biz onun kolayını buluruz biz senin yaprakların arasına saklanalım sonra bizi götürürler biz de gideriz kozaları yeriz demişler. Karıncalar yaprakların arasına saklanmışlar. Ertesi gün ipekçi gelip tutun yapraklarını yolarak kozaların önüne getirmiş. Karıncalar da kozaların hepsini yemişler. İpekçi, bu durumdan karıncıları sorumlu tutmuş ve kozaları yiyen karıncaların kafesini haşlamış. Su içinde kalan karıncalar ipekçi tarafından haşlanarak boğulmuş.

2.2.2.22. Mide Nevâzı ile Paldır Hikâyesi:

Köylülerden birisi bahçesine sebze ve ot ekerek hem kendisi yer hem de pazara götürüp satarak ticaret edermiş. Çiftçinin tarlasından daima sebze ve ot çalınır pek çok defa mide nevâzları köklerinden çıkarılmış. Çiftçi, köyün muhtarına bu durumu anlatmış. Muhtar da kurnaz bir şeymiş: “Sen bunu kimseye söyleme ben kasabaya gideyim onun bir çaresini bulurum.” demiş. Kasabaya gitmiş bu işlerden anlayan birine sormuş. O kişi: “Mide nevâzı ektiğiniz yere paldır dikin eğer yine olursa belli olur; çünkü o paldır mide nevâzına benzer fakat zehirlidir, eğer yine çalınırsa mutlaka yiyen zehirlenir.” demiş. Muhtar da köye gelmiş köylüye paldır ektirmiş. Bir müddet sonra filan evde iki kişi zehirlenmiş diye bir gürültü çıkmış derken mide nevâzını kimin çaldığı meydana çıkmış.

2.2.2.23. Zeytin ile Zeytinyağı Hikâyesi:

Bu hikâyede olaydan çok zeytinin özellikleri anlatılmıştır. Zeytinin geçirdiği her işlemde sonra (İlk aşamada zeytinyağı sonrasında lambalar için yakıt en sonunda da zeytinden sabun yapıldığı) yine işe yaradığı anlatılmaktadır.

2.2.2.24. Sadberk Gül ile Yâbânî Gül Hikâyesi:

Sadberk gül, insanlar beni güzel bahçelerde yetiştiriyor ve benim yağımı üzerlerine güzel koksun diye sürüyorlar diye kibirli bir şekilde davranarak yâbânî gülü kızdırmış. Yâbânî gül de sen kibirlisin bülbül beni sever, benim dalıma konar. Senin gibi kibirlinin dalına konmaz demiş. Sadberk gül ise bülbül yâbânî gülün dalına konup kendi dalına konmayınca hasetinden çatlamış.

2.2.2.25. Kavak ile Kabak Hikâyesi:

Kırk yıllık bir kavak ağacının dibine bir kabak ekmişler. Kabağın dalları kavağı sarmış kabağın kendisi de ağırlaşmış. Kavak ağacı bu kadar ağırlık karşısında sıkıntıya girip bu durumdan şikayetçi olmuş. Kabağa lütfen bana daha fazla eziyet etme demiş. Kabak ise altı aylık ömrü olmasına rağmen kırk yıllık kavak ağacını dinlemeyip eziyete devam etmiş. Vakti geldiğinde kabağın dalları kurumaya başlayınca aşağı düşüp paramparça olmaktan korkan kabak, kavağa: “ Ne olur bana yardım et, aşağı düşürme beni.” demiş. Kabağın bu yalvarmasına kavak aldırmamış ve kabak aşağı düşüp paramparça olmuş.

2.2.2.26. Buğday ile Kiraz Hikâyesi:

Buğday tarlasının birinde bir de kiraz ağacı varmış. Kiraz, yağmur yağmaması için buğday da yağması için dua edermiş. İkisi de bu durumda tartışmaya başlamışlar. Buğday: “ Ben bütün insanlar için önemli bir şeyim seni ise sırf zevk olsun diye yiyorlar. O yüzden insanlar benim için yağmur yağsın diye dua ediyor; senin için kimse dua etmez. Benim duam kabul olur seninki kabul olmaz .” demiş. Derken buğdayın duası kabul olup yağmur yağmış.

2.2.2.27. Keten ile Pamuk Hikâyesi:

Keten ile pamuk sen iyisin yok ben iyiyim diye tartışmaya başlamışlar. Mahkeme kurulmuş ve ikisinin de aynı ölçüde fayadalı olduğu kararına varılmış.

2.2.2.28. Çay ile Meşe Hikâyesi:

Meşe ağacı yanındaki bir ağaca: “Benim vücudumdan binalar yapılır dallarımdan odun kesilir insanlara o kadar hizmet ederken yine beni ormanlarda bırakırlar. Yapraklarım yerlerde sürünür, hiç itibarları yok. Artık bu insanlara nasıl yararlanmalı bilmem. Çay ağacından ne olur ki ona o kadar hizmet ederler. Yapraklarını sandıklarda saklarlar diyerek halinden şikayet edermiş. Öteki ağaç da: “Birader senin yaprakların neye yarar ki toplansınlar sende bir hususiyet yoksa sana hizmet etsinler. Çay ise insanların vücuduna yarar onun için ona hizmet ederler. Bence sen yanlış düşünüyorsun.” diyerek meşe ağacını utandırmış.

2.2.2.29.Hatime:

Bu kısımda belirli bir olay örgüsü yoktur. Yazar, çocuklara okumayı ve güzel ahlak sahibi olmayı öğütleyerek eserini sonlandırır.

2.2.3.Hikâyelerdeki Anafikirlerin İncelenmesi

1. Kısım

2.2.3.1.Tilki ile Şahin Hikâyesi:

Yazar, bu hikâyesiyle çocuklara arkadaş seçiminde dikkatli olmak gerektiğini, iyi ölçüp biçip ardından uygunsuz arkadaşlık kurulması gerektiğini öğütler.

2.2.3.2.Bülbül ile Atmaca Hikâyesi:

Yazar, bu hikâyeye olur olmaz yerde işe karışmamayı ve ağza gelen sözleri ve önünü ardını düşünmeksizin söylememeyi sonucunda daima utanılabileceğini ve çok defa zarar görülebileceğini ifade eder.

2.2.3.3.Tilki ile Keçi Hikâyesi:

Yazar, bu hikâyeye; akla gelen bir şeyin sonunu düşünmeden yapılmamasını pek çok düşünülmesini eğer sonu iyi olacaksa yapılmasını öğütler.

2.2.3.4. Horoz ile Keklik Hikâyesi:

Yazar, bu hikâyesiyle çocuklara kötülüğe kötülükle değil iyilikle karşılık verilmesi gerektiğini öğütler.

2.2.3.5.Çakal Hikâyesi:

Yazar, bu hikâyeye kıyafet ile süs ile düzgün saç, sakal ile para ile itibar bulunulamayacağını; bulunsa bile bir iki günlük olup daha fazla sürmeyeceğini bunun yanında insanın yanında kalacak ve her yerde itibar ettirecek şeyin terbiye ve bilgi olduğunu çocuklara öğütlemeğe çalışır.

2.2.3.6.Karga ile Müdâhin Tilki Hikâyesi:

Bu hikâyede yazar, müdâhin tilki gibi insanları yalandan yere överek onların sırtından geçinen insanlara karşı çocuklara dikkatli olmaları gerektiğini öğütler.

2.2.3.7. Maymun ile Diken Hikâyesi:

Bu hikâyesiyle Manastırlı Mehmet Rıfat, kötülük yapmama konusunda çocukları uyarmaya çalışır. Yazar, kötü niyetle bir kötülük amacıyla yapılan işlerin sonunun kötü olacağını çocuklara anlatmaya çalışmıştır.

2.2.3.8. Kör Hatun Hikâyesi:

Bu hikâyede yazar, nasıl ki bir körü kandırmak ne kadar kolaysa câhil bir insanı kandırmak da kolaydır örneğini vererek cahilliği yermiştir. Yazar, câhillikten kurtulmanın gerekliliğini çocuklara sıkı sıkıya öğütlemiştir. Yazara göre eğer çocuklar okuma yazma öğrenmez câhil kalırlarsa “Kör Hatun” gibi kandırılır bu yüzden yüzden her çocuğun okuma yazma öğrenip kendini geliştirmesi gerekir.

2.2.3.9. Köpek, Koyun Ağılı, Kurt Hikâyesi:

Yazar, “Çocuklar da aynen bu hikâyede kurdun yaptığı gibi bugünün işini yarına bırakırlarsa kurt gibi pişman olurlar.” mesajını vermeye çalışmıştır. Sonuç olarak yazar, çocukların ödevlerini zamanında yapıp başarılı olmalarını ve hocalarından azar işitmemelerini bu hikâyeyele öğütler.

2.2.3.10. Çakal, Horoz, Köpek Hikâyesi:

Bu hikâyeyele yazar, “İnsan hileye aldanmamaya çalışmalıdır, ihtiyatı hiçbir vakit elden bırakmamalıdır.” mesajını okuyucuya ulaştırmaya çalışmıştır.

2.2.3.11. Tilki, Maymun Hikâyesi:

Bu hikâyeye yazar, başkanlık yapacak kişinin yapacağı işi etraflıca düşünmesi gerektiğini yoksa aklına geldiği gibi hemen yapmaya kalkışırsa maymun gibi tuzağa tutulacağını sonra da kötü durumlara düşebileceğini anlatmaya çalışmıştır.

2.2.3.12. Arslan, Tilki, Kurt Hikâyesi:

Bu hikâyeye yazar, insanın ilişki içerisinde olduğu insanların tabiatını anlayıp ona göre hareket etmesi gerektiğini eğer böyle hareket olunursa onlarla düzgün geçinilebileceğini yoksa düzgün geçinmenin mümkün olmayacağını anlatmaya çalışmıştır.

2.2.3.13. Tavus Kuşu, Hint Tavuğu Hikâyesi:

Bu hikâyeye yazar, tavus kuşunun güzelliğiyle beraber güzel ötmesinin işe yaradığını ve kesilmekten kurtulduğunu anlatıp insanın hüner sahibi, bilgili ve sevimli olması gerektiğini eğer böyle olursa zor bir durumda hünerini meydana çıkarıp tehlikeden kurtulabileceğini anlatmaya çalışır.

2.2.3.14. Kedi Hikâyesi:

Bu hikâyede Manastırlı Mehmet Rıfat, kötülük yapmanın insana tatlı geldiğini ama kötülüğün sonuçlarının insan için olumsuz olacağını bu hikâyede anlatmaya çalışır. Yazar, bu hikâyesiyle kötülüğün yapılma esnasında insana tatlı geldiğini ama önünde sonunda bu kötülüğün cezasının çekileceği söyler. “Kedi” hikâyesi, iyilik ve kötülük kavramlarının bilincine daha yeni yeni varmaya çalışan çocuklar için işlevsel bir hikâyedir.

2.2.3.15. Sinek, Bal Hikâyesi:

Bu hikâyeye yazar, azla yetinilmemesi sonucu insanların başlarına kötü işler gelebileceği konusunda çocukları uyarır. Bu hikâyesiyle yazar “Kanaatkâr olup azla yetinen sinekler nasıl ki olumsuz olaylardan sıyrılmışsa sizler de kanaatkâr sinekler gibi olursanız başınıza kötü olaylar gelmez.” mesajını çocuklara vermeye çalışır.

2.2.3.16. Eşek, Debbağ Hikâyesi:

Bu hikâyeye yazar, herkesin daha fena halde bulunanları düşünmesi gerektiğini kendi haline bakıp şükretmesi gerektiğini öğütlemeye çalışmıştır.

2.2.3.17. Tarla Kuşu Hikâyesi:

Bu hikâyeye yazar, büyüklerin uyarılarını dikkate alıp ona göre hareket edilmesi gerektiğini, bunun ne derece önemli olduğunu yoksa kötü durumlarla baş başa kalmabileceğini çocuklara göstermeye çalışmıştır.

2.2.3.18. Tavşan, Kurbağa Hikâyesi:

Bu hikâyesiyle yazar, insanın içinde bulunduğu duruma şükredip kendini kendinden daha iyi seviyedekilerle değil kendinden aşağıdakilerle karşılaştırması gerektiğini çocuklara anlatmaya çalışmıştır.

2.2.3.19. Fare, Kedi Hikâyesi:

Bu hikâyede yazar, eski düşmandan dost olmayacağını ve büyük sözü dinlememenin ne derece kötü olduğunu çocuklara öğütlemeye çalışmıştır.

2.2.3.20. Güvercin, Saksığan Hikâyesi:

Bilgisiz ve beceriksiz birisinin kendini bilgili ve becerikliymiş gibi göstermesinin kötü olduğu ve foyasının bir gün ortaya çıkacağı bu yüzden çocukken çok çalışıp bilgisiz ve beceriksiz olmamak için çalışılması gerektiği bu hikâyede çocuklara öğütlenir.

2. Kısım:

2.2.3.21. Tut ile İpek Hikâyesi:

Bu hikâyeyle yazar: “Bir insana kötülük yapılmamalıdır ve insan, düşmana bile iyilik etmeye çalışmalıdır.” mesajını vermeye çalışır.

2.2.3.22. Mide Nevâzî ile Paldır Hikâyesi:

Yazar bu hikâyeyle hırsızlığın çok kötü bir şey olduğunu ve önünde sonunda hırsızlığın ortaya çıkacağını ifade etmiştir. Çocuklara hırsızlık yapmamalarını öğütlemiştir.

2.2.3.23. Zeytin ile Zeytinyağı Hikâyesi:

Yazar bu metinde insanın birikim sahibi olup kendisini yetiştirmesi gerektiğini ve diğer insanlara her türlü yardımcı olması gerektiğini vurgulamıştır.

2.2.3.24. Sadberk Gül ile Yâbânî Gül Hikâyesi:

Bu hikâyeyle yazar, kibrin çok fenâ bir şey olduğunu, kibrin dînen de yasaklandığını bu yüzden kibirli değil de tevâzu sahibi olmak gerektiğini sadberk gül ile yâbânî gülü örnek vererek aktarmıştır.

2.2.3.25. Kavak ile Kabak Hikâyesi:

Bu hikâyesiyle yazar, belirli bir yerlere gelen insanların kendisinden yaşça büyük insanlara karşı saygılı olması gerektiğini aksi takdirde kabak gibi paramparça olunacağını çocuklara aktarmaya çalışmıştır.

2.2.3.26. Buğday ile Kiraz Hikâyesi:

Bu hikayeye yazar, bilgi sahibi, hünerli, çevresi için önemli insanların herkes tarafından sevildiğini ve o tür insanlara herkesin rağbet ettiğini vurgulamıştır. Yazar, çocuklara çok çalışıp hayatta önemli yerlere gelip insanlık için önemli olmayı tavsiye etmiştir.

2.2.3.27. Keten ile Pamuk Hikâyesi:

Bu hikâyeye yazar, çocuklara çok çalışıp çabalayıp kendilerini geliştirerek diğer insanlardan geri kalmamayı öğütlemiştir.

2.2.3.28. Çay ile Meşe Hikâyesi:

Bu hikâyeye yazar, meşe ağacını bir hamala çay ağacını da bilgili ve uzman bir kâtime benzetmiştir. Çocuklara kendilerini bilgice geliştirmeyi, özel yetenekler edinmeyi; çünkü özellik gerektirmeyen basit işlerde çalışmanın özellik gerektiren işler kadar geçerli olmadığını öğütlemiştir.

2.2.3.29. Hatime:

Bu kısımda yazar, çocuklara okumayı ve güzel ahlak sahibi olmayı öğütleyen “hatîme” kısmı ile eserini sonlandırır.

Eserdeki anafikirler ayrıca “Tablo 2: Hikâyelerdeki Anafikirler Tablosu”nda listelenerek verilmiştir.

2.2.4. Hikâyelerin Temaları Bakımından İncelenmesi

Eserde çocukların eğitim ile ilgili birçok temayla karşılaşılır. Bazı temalar birkaç hikâyede kullanılırken bazı temalar ise sadece bir hikâyede kullanılır. Hikâyelerdeki belli başlı temalar şunlardır: Bilgili olma, arkadaşlık, iyilik-kötülük, acelecilik, kanaatkârlık, büyüklerin sözünü dinleme, boş konuşma, câhillik, tembellik, hırsızlık, kibir, büyüklere saygı.

2.2.4.1. Bir Beceriye Sâhip Olma

Bir beceriye sâhip olma teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Çakal Hikâyesi”, “Tavus Kuşu, Hint Tavuğu Hikâyesi”, “Güvercin, Saksagan Hikâyesi”, “Zeytin ile Zeytinyağı Hikâyesi”, “Buğday ile Kiraz Hikâyesi”, “Keten ile Pamuk Hikâyesi”, “Çay ile Meşe Hikâyesi”nde kullanılır.

Yazar, hikâyelerde bu temayı genellikle iki tipten birini becerikli diğerini ise beceriksiz olarak okuyucunun karşısına çıkararak işler. Beceriksiz tipin başına olumsuzluklar geldiğini göstererek çocuklara becerikli tipi örnek almaya davet etmiştir. Yazara göre becerikli olunursa hayatta insanların başına olumsuzluklar gelmez, toplumda itibar bulunur. Becerikli olmak ise çok okuyup çalışmakla olur.

“Çakal” adlı hikâyede başta becerikli olduğu sanılan çakalın aslında görüldüğü gibi olmadığını bu yüzden diğer hayvanlarca dövülüp ormandan kovulduğunun anlatılmasıyla bir beceriye sâhip olma teması işlenir.

“Tavus Kuşu, Hint Tavuğu” adlı hikâyede tavus kuşunun, karanlıkta hindi zannedilerek kesilmekten sesi sayesinde kurtulduğunun anlatılmasıyla bu tema okuyuculara aktarılır.

“Güvercin, Saksâğan Hikâyesi”nde saksâğanın güvercinlerin kümesine girmesi ve ardından ötmeye başlayınca güvercin olmadığına anlaşılıp kümeden kovulduğunun belirtilmesiyle tema işlenir.

“Zeytin ile Zeytinyağı” adlı hikâyede zeytinin geçirdiği her üç işlem sonrasında yine bir işe yaradığının belirtilmesiyle bir beceriye sâhip olma vurgulanır.

“Buğday ile Kiraz Hikâyesi”nde insanlar için kirazdan daha fazla gerekli olan buğdayın duasının kabul olunup kirazın olmamasının anlatılmasıyla bir beceriye sâhip olmaya dikkat çekilir.

“Keten ile Pamuk” adlı hikâyede hem ketenin hem de pamuğun aynı oranda beceriye sâhip olduğunun mahkeme tarafından belirlenmesiyle bu tema işlenir.

“Çay ile Meşe Hikâyesi”nde ise çay ağacının yapraklarının insanlar için kıymetli olup meşe ağacının yaprağının hiçbir işe yaramadığının bu sebeple çayın meşeden üstün olduğunun anlatılmasıyla bir beceriye sâhip olma teması okuyuculara aktarılır.

2.2.4.2. Arkadaş Seçimi

Arkadaş seçimi teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Tilki ile Şâhin Hikâyesi” ve “Aslan, Tilki, Kurt Hikâyesi”nde işlenir.

Yazara göre iyi insanlarla arkadaşlık kurulursa hayatta insanların başına olumsuzluklar gelmez. Kişi arkadaş seçiminde dikkatli olmalıdır.

Yazar, hikâyelerde bu temayı genellikle iki tipten birini kötü ve kurnaz diğerini ise saf ve mağdur özellikleriyle ön plana çıkararak saf tipin başına olumsuzluklar geldiğini göstererek çocuklara iyi insanlarla arkadaşlık kurmayı öğütlemiştir.

“Tilki ile Şâhin Hikâyesi”nde tilkinin iyice ölçüp biçmeden şâhin ile arkadaş olması ve ardından şâhinden kötülük görmesinin anlatılmasıyla bu tema okuyucuya aktarılır.

“Aslan, Tilki, Kurt” adlı hikâyede ise aslanın tabiatını dikkate almayan kurdun aslan tarafından öldürülmesinin ve aslanın tabiatına uygun hareket eden tilkinin canını kurtarmasının aktarılmasıyla arkadaş seçimi teması işlenir.

2.2.4.3. İyilik-Kötülük

İyilik-kötülük teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Horoz ile Keklik Hikâyesi”, “Maymun ile Diken Hikâyesi”, “Kedi Hikâyesi”, “Tut ile İpek Hikâyesi”nde okuyuculara aktarılır.

Yazar, hikâyelerde bu temayı genellikle iki tipten birini kötü diğerini ise iyi olma özelliğiyle ön plana çıkararak iyi tipi övmüş ve çocuklara onu örnek göstermiştir. Hattâ yazar, örnek gösterdiği tipin kötülük görmesine rağmen kötülük gördüğü tarafa iyilik yaptığını göstererek kötülüğe karşı iyilik yapılmasını çocuklara öğütler.

“Horoz ile Keklik Hikâyesi”nde kekliğin horozlardan kötülük görmesine rağmen yine onlara iyilik yapması ve horozları utandırmasıyla iyilik-kötülük teması okuyuculara aktarılır.

“Maymun ile Diken” adlı hikâyede maymundan kötülük göreceğini hisseden diken ağacının sırf korktuğu için maymunun eline diken batırdığını yoksa böyle bir şeyi asla yapmayacağını ifade etmesiyle bu tema işlenir.

“Kedi Hikâyesi”nde ise bir gece gizlice bir dükkana giren kedinin kedinin eğeyi av zannedip dilinin kan içinde kalmasıyla iyilik-kötülük teması okuyuculara aktarılır.

“Tut ile İpek Hikâyesi”nde tut ağacının karıncalarla işbirliği yapıp kozaları öldürmek istemesi ama sonunda tut ağacının isteğinin yerine gelmemesinin anlatılmasıyla iyilik-kötülük teması işlenir.

2.2.4.4. Acelecilik ve Dikkatli Olma

Acelecilik ve dikkatli olma teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Tilki ile Keçi Hikâyesi”, “Çakal, Horoz, Köpek Hikâyesi”, “Tilki, Maymun Hikâyesi”nde işlenir.

Yazara göre acelecilik her zaman insanın başına olumsuz şeylerin gelmesine neden olmuştur. Hikâyelerde aceleci davranan tipler ya bir hileyle ya da bir tuzakla baş başa kalmıştır. Yazar bu hikâyeler aracılığıyla çocuklara her işte aceleci davranmayıp dikkatli olmayı öğütlemektedir.

“Tilki ile Keçi Hikâyesi”nde bir su kuyusunda mahsur kalan tilki ile keçiden tilkinin keçiyi ilk önce ben çıkarırım sonra sana yardım eder seni de çıkarırız deyip kandırarak keçinin üstüne çıkıp kuyudan kurtulması ama sonrasında keçiyi orda bırakmasının anlatılmasıyla bu tema okuyuculara aktarılır.

“Çakal, Horoz, Köpek” adlı hikâyede çakalın ihtiyatsız davranıp horozu avlayacağını ağzından kaçırmaması sonucunda çakal tarafından avlanacağını duyan horozun bir plan yaparak çakalı bir köpeğe parçalatmasıyla bu tema işlenir.

“Tilki, Maymun Hikâyesi”nde ise maymunun başkan seçilmesine kızan tilkinin plan yaparak maymunu tuzağa düşürüp onun aslında başkanlık yapabilecek kapasiteye sâhip olmadığını göstermesiyle bu tema okuyuculara aktarılır.

2.2.4.5. Kanaatkârlık

Kanaatkârlık teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Sinek, Bal Hikâyesi”, “Eşek, Debbağ Hikâyesi”, “Tavşan Kurbağa Hikâyesi”nde kullanılır.

Yazara göre kanaatkârlık yani insanın elindekinin kıymetini bilip şükretmesi olumlu bir özelliktir. Hikâyelerde elindekinin kıymetini bilmeyen, hâline şükretmeyen tiplerin başına olumsuz şeyler gelmiştir. Kanaatkâr olmayan tipler sonunda eski hallerini arar olup üzüntüyle baş başa kalmışlardır. Yazar bu hikâyeler aracılığıyla çocuklara ellerindekinin kıymetini bilip şükretmeyi öğütlemektedir.

“Sinek, Bal Hikâyesi”nde bakkal dükkanında bal çanağının tam içine konan açgözlü sineklerin bakkal çırağının elinden kurtulamayıp kenarda duran aza kanaat eden sineklerin kurtulmasının anlatılmasıyla kanaatkârlık teması okuyuculara aktarılır.

“Eşek, Debbağ” adlı hikâyede ise bir bahçıvanın eşeğinin içinde bulunduğu durumdan şikâyet etmesi ardından bahçıvanın iflas etmesi sonucu bir debbağa satılması ve eski hâlini arar olmasının okuyuculara gösterilmesiyle bu tema işlenir.

“Tavşan Kurbağa Hikâyesi”nde kendilerini dünyanın en korkak hayvanı sanan tavşanların bu yüzden umutsuzluğa düşüp bir göle atlayıp canlarına kıymak için teşebbüs ettikleri anda kurbağaların ürktüğünü görüp kendilerinden daha korkak hayvanların da olduğunu görmeleri ve canlarına kıymaktan vazgeçtiklerinin anlatılmasıyla kanaatkârlık teması okuyuculara aktarılır.

2.2.4.6. Büyüklerin Sözlerini Dinlemek

Büyüklerin sözlerini dinlemek teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Tarla Kuşu Hikâyesi”, “Fare, Kedi Hikâyesi”nde işlenir.

Yazara göre çocuklar her zaman büyüklerinin sözlerini dinlemelidir yoksa başlarına kötü şeyler gelebilir. Hikâyelerde büyüklerinin sözlerini dinlemeyen tipler ya bir hileyle ya da bir tuzakla baş başa kalmışlar ve üzüлp pişman olmuşlardır. Yazar bu hikâyeler aracılığıyla çocuklara her işte büyüklerin sözlerini dinlemeyi öğütlemektedir.

“Tarla Kuşu Hikâyesi”nde annesinin nasihatini dinlemeyen bir tarla kuşunun tuzağa yakalanmasının anlatılmasıyla büyüklerin sözlerini dinlemek teması okuyuculara aktarılır.

“Fare, Kedi” adlı hikâyede azılı ihtiyar kedi konusunda yaşlı farenin uyarılarını dinlemeyen genç farelerin azılı ihtiyar kedinin tuzağına düşüp avlanmalarının anlatılmasıyla bu tema işlenir.

2.2.4.7. Boş Konuşma

Boş konuşma teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Bülbül ile Atmaca Hikâyesi”nde kullanılır.

Yazara göre boş konuşma olumsuz bir özelliktir. Hikâyede gerekli gereksiz yere öten bülbül, bir atmaca tarafından avlanmıştır. Yazar, bu hikâye aracılığıyla boş konuşmanın olumsuz bir insan davranışı olduğunu çocuklara göstermeye çalışır.

2.2.4.8. Câhillik

Câhillik teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Kör Hatun” adlı hikâyede kullanılmıştır.

Hikâyede yazar, nasıl ki bir körü kandırmak ne kadar kolaysa câhil bir insanı kandırmak da kolaydır örneğini vererek cahilliği yerer. Yazar, câhillikten kurtulmanın gerekliliğini bu hikâye aracılığıyla çocuklara sıkı sıkıya öğütler.

2.2.4.9. Tembellik

Tembellik teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Köpek, Koyun Ağılı, Kurt” adlı hikâyede kullanılmıştır.

Hikâyede yazar, tembelliğin kötü bir şey olduğunu kurdun yaptığı tembellikle, işini yarına bırakması sonucu avını kaybetmesiyle anlatmaya çalışır. Okuldaki ödevlerin zamanında yapılması gerektiğini yoksa hocalarından azar işiteceklerini bu hikâyeye çocuklara aktarır.

2.2.4.10. Hırsızlık

Hırsızlık teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Mide Nevâzi, Paldır Hikâyesi” adlı hikâyede kullanılır.

Tarlasından birçok defa sebze ve ot çalınan bir köylünün tarlasında ekili olan mide nevâzına benzer zehirli olan paldırı tarlasına ekmesi ve bir müddet sonra köydeki bir evden iki kişinin zehirlendiğinin duyulmasının anlatılmasıyla hırsızlığın kötü bir şey olduğunu ve önünde sonunda ortaya çıkacağını okuyuculara aktarır.

2.2.4.11. Kibir

Kibir teması Hikâyat-ı Müntahabe’de “Sadberk Gül ile Yabânî Gül” adlı hikâyede işlenir.

Hikâyede yazar, kibrin kötü bir şey olduğunu kendini beğenen sadberk gülü örnek göstererek anlatmaya çalışır. Kibirli sadberk gül, kibri sevmeyen bülbül tarafından reddedilmiştir. Ardından bülbül, sadberk gülü bırakıp yabânî gülü tercih edip onun dalına konmuş. Kibirli sadberk gül en sonunda küçümsediği yabânî güle haset etmek durumunda kalmıştır. Bu hikâyeyle yazar, kibrin kötü bir şey olduğunu söyleyerek çocuklara kibirli olmamayı öğütler.

2.2.4.12. Büyüklere Saygı

Büyüklere saygı teması Hikâyât-ı Müntahabe’de “Kavak ile Kabak” adlı hikâyede kullanılır. Büyüklere saygı göstermenin çok önemli olduğunu, büyüklere saygı gösterilmediği zaman insanın başına kötü şeylerin geleceğini anlatır.

Hikâyede büyüklere saygı teması, kırk yıllık bir kavak ağacına ağırlığıyla sıkıntı veren genç kabağın kış gelince dallarının ve yapraklarının kurumaya başlayıp kavak ağacından düşmemek için aman dilemesi ama karşılık bulamayıp tepe taklak yere düşüp parça parça olmasının anlatılmasıyla işlenir. Yazar bu hikâyesiyle çocuklara büyüklere saygılı olunmasını öğütler.

2.2.5. Eserin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

2.2.5.1. Giriş

Çocukların eğitimi insanlığın ortaya çıkışından beri gündemde olan çok eski bir konudur. Eğitimin ve eğitim psikolojisinin bir dalı olarak ortaya çıkmasıyla birlikte çocuk eğitimi gerçek anlamda önem kazanmıştır. Bunun sonucu olarak da çocuk eğitimindeki arayışlar da insanları “Çocuk Edebiyatı”yla tanıştırmıştır.²¹

Çocuk edebiyatının Türkiye'deki gelişimi, dünyadaki çocuk edebiyatının gelişimiyle paralellik gösterir. Türk çocuk edebiyatının başlangıcı olarak birçok ilke imza atılan Tanzimat Dönemi gösterilebilir. Sözlü edebiyat, Tanzimat'tan önce edebiyatımıza ve hâliyle edebiyatımızın bir kolu olan çocuk edebiyatına hâkimdi. Sadece çocuklar için oluşturulmuş eserlerden 19.yüzyıl ortalarına kadar söz etmek mümkün değildi. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde; masal, bilmece, masala benzer halk hikâyeleri, tekerleme, bilmece, Nasrettin Hoca Fıkraları, Karagöz, Meddah vb. türler çocukların bu alandaki gereksinimlerini karşılıyordu.²²

Türk Edebiyatında çocuk edebiyatı konusunda çalışmalar Tanzimat Döneminde, Batılı yazarlardan yapılan çevirilerle başlar. Bu dönemde Şinasi, Rezaizâde Mahmud Ekrem ve Ahmed Midhat Efendi'nin yaptıkları çeviriler, çocuk edebiyatının temelini oluşturan önemli çalışmalar arasında anılabilir. Manastırlı Mehmed Rifat'ın Hikâyat-ı Müntahabe başlığı altında derlediği ve 1873-1898 yılları arasında 15 defa basılan eserini de buna ilave edebiliriz.

Manastırlı Mehmet Rifat, I. Meşrutiyet yıllarında yaşamış gazete yazıları ve tiyatro eserleri ile tanınan önemli bir yazardır. Manastır'da doğdu. Babası Reşit Bey'dir. Harbiye'yi bitirdikten sonra uzun süre subay olarak çalışır. Osmanlı-Rus Savaşı'na da katılan Rifat, Abdülaziz'in tahttan indirilmesine karıştığı gerekçesiyle II. Abdülhamid tarafından Haleb'e sürülür, burada vefat eder.²³

²¹Kıbrıslı, İbrahim, Uygulamalı Çocuk Edebiyatı, Eylül Yayınevi, Ankara, 2000, s.1.

²²Hıfzı Toz, Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı-Çocuk Edebiyatı Tarihi, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011, s.237.

²³<http://www.edebiyatfakultesi.com/manastirli-rifat>

Yazarın hedef kitlesi ilköğrenim seviyesi öğrencileri olması sebebiyle eserin dili dönemine göre oldukça sadedir. Eserde günlük konuşma diline ait sözcükler çoğunluktadır. Arapça ve Farsça sözcüklerin sayısı çok azdır. Eserde, öncelikle hikâyenin içinde geçen tipler tanıtılmış ardından hikâye aktarılmış ve en sonunda da hikâyeden çıkarılabilecek anafikir (hisse) verilmiştir. Yazar, hikâyelerin bazılarının sonunda bir atasözüyle hikâyeden çıkarılabilecek anafikri (hisseyi) desteklemeye çalışmıştır. Eserin, bahsedilen özellikleri sebebiyle eğitim-öğretim hayatına yeni başlayan 6-8 yaş grubunun eğitimi açısından uygun olduğu görülür.

Bu çalışmayla yazar, çocuklara okuma alışkanlığı aşılama yanında; birtakım bilgiler, iyi alışkanlıklar ve ahlaksal değerler kazandırmayı amaçlar. Eserde çocuklara kazandırılmak istenen başlıca iyi alışkanlıklar ve ahlaki değerler: “Arkadaş seçiminin önemi, kötülüğe kötülükle karşılık verilmemesi, az ve öz konuşmanın önemi, bilgili ve kültürlü olmanın kişilere itibar kazandıracığı, son pişmanlığın fayda vermeyeceği, kötülük yapanın kötülük bulacağı, iyice araştırmadan birini suçlamamak gerektiği, bugünün işini yarına bırakmamak gerektiği, dikkatli davranmanın önemi, karşımızdaki kişilerin hassasiyetlerini göz önünde bulundurmanın gerekli olduğu, her insanın en az bir tane hünerinin olması gerektiği, kanaatkâr olmanın gerekliliği, büyük sözü dinlemenin gerekliliği, hırsızlığın ne derece kötü bir şey olduğu vb.dir.

Yazarın ulaşmak istediği hedef kitlesi ilköğrenim seviyesi öğrencileri olması sebebiyle eserin dili dönemine göre oldukça sadedir. Yazarımızın amacının çocukların okuma alışkanlığını artırma ve onların güzel ahlak sahibi olmalarını sağlama olması sebebiyle bu yolu izlediğini görmekteyiz. Yazar, atasözleri ve deyimleri, hikâyelerin tamamında bolca kullanarak anlatımını daha etkili hale getirmeye çalışmıştır.

2.2.5.2. Çocuk Eğitimi:

İngilizce ve diğer Avrupa dillerinde education/educazione olarak adlandırılan eğitim semantik açıdan Latince “educare” fiilinden gelir; inşa etmek, ayağa kaldırmak,

dikmek manasındadır. En yaygın tanımıyla eğitim: “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme sürecidir.”²⁴

Hikâyât-ı Müntahabe; “Çocuk Eğitimi” açısından son derece önemli olan davranış eğitimi, okuma yazma, kültürlü olma, karakter gelişimi, ahlaklı olma konularında ilkokul çağındaki çocuklara rehberlik etmeye çalışır. Bu dönem çocukların yukarıda sayılan özellikleri edinmeleri açısından en kritik dönemdir. Manastırlı Mehmet Rıfat'a göre bu dönemde çocuklara iyi özellikler kazandırıldığı takdirde çocuklar ileride bir birey olduklarında bu özellikleriyle toplumda ön plana çıkıp hayatta başarılı ve mutlu olacaklardır.

Yazarın odak noktası hikâyelerin tümü incelendiğinde genel olarak “Çocuk Eğitimi”dir. Hikâyât-ı Müntahabe'nin başında bulunan “Mekâtib-i Sıbyâniye'ye Mahsustur.”²⁵ açıklamasından da anlaşılacağı üzere bu eser, öğrenim hayatına yeni başlamış çocukların eğitimi için kaleme alınmıştır. Bunun için eserin dili oldukça sade, ifâde tarzı oldukça açıktır.²⁶

2.2.5.3. Davranış Eğitimi:

Davranış değişikliği eğitimin tanımında yer alır. Eğitim, kısaca davranış değiştirme sürecidir. Bu da gösteriyor ki davranışları istendik yönde değiştirme eğitimin odak noktasıdır. Eserde, davranış eğitiminin kapsamı içerisinde değerlendirilebilecek çeşitli davranışlardan ön planda olanlar şunlardır: Arkadaş seçiminin önemi, kötülüğe kötülükle karşılık verilmemesi, az ve öz konuşmanın önemi, son pişmanlığın fayda vermeyeceği, kötülük yapanın kötülük bulacağı, iyice araştırmadan birini suçlamamak gerektiği, karşımızdaki kişilerin hassasiyetlerini göz önünde bulundurmanın gerekli olduğu, kanaatkâr olmanın gerekliliği, büyük sözü dinlemenin gerekliliği, hırsızlığın ne derece kötü bir şey olduğu vb.dir.

²⁴ Ertürk, Selahattin, Eğitimde Program Geliştirme, Yelkentepe Yayınları, Ankara, 1979, s.12 .

²⁵Manastırlı M.Rıfat, a.g.e , Ön Kapak.

²⁶Ahmet Bozdoğan, “Manastırlı Mehmet Rıfat ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme.” (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001), s.216

Hikâyât-ı Müntahabe'de de davranış eğitimine değinen ve bu amaca hizmet eden hikâyeler vardır. Bu hikâyeler atasözleriyle desteklenmeye çalışılmıştır. Hikâyât-ı Müntahabe'de Davranış Eğitimi konusunun ön planda olduğu hikâyeler şunlardır: Tilki ile Şahin Hikâyesi, Karga ile Müdahin Tilki Hikâyesi, Horoz İle Keklik Hikâyesi, Maymun İle Diken Hikâyesi, Köpek, Koyun Ağılı, Kurt Hikâyesi, Kavak İle Kabak Hikâyesi.

“Tilki İle Şahin” adlı hikâyede yazar, arkadaş seçiminin önemine değinmiştir. Tilki ile Şahin'in birbirlerini çok iyi tanımadan arkadaş olmuşlar. Bir zaman sonra birbirlerine kötülükler yapmışlar ve arkadaşlıkları son bulmuştur. Yazar, bu hikâyesiyle çocuklara arkadaş seçiminde dikkatli olmak gerektiğini, iyi ölçüp biçip ardından uygunsuz arkadaşlık kurulması gerektiğini öğütler.

“Karga İle Müdahin Tilki” hikâyesinde ise yazar, yalandan yere bizleri övenlere inanıp onların oyunlarına kanmamamız gerektiğini öğütler. Bu hikâyede Müdahin Tilki yalandan yere yaptığı övgülerle Karga'yı kandırıp ağzındaki peyniri almıştır. Yazar, Müdahin Tilki gibi insanları yalandan yere överek onların sırtından geçinen insanlara karşı çocuklara dikkatli olmaları gerektiğini öğütler.

“Horoz ile Keklik” hikâyesinde ise yazar, kendisine kötülük yapılmasına rağmen Keklik'in kötülüğe karşılık horozlara iyilik yaptığını ve bunun çok doğru bir hareket olduğunu bildirir. Yazar, bu hikâyesiyle çocuklara kötülüğe kötülükle değil iyilikle karşılık verilmesi gerektiğini öğütler.

“Maymun İle Diken” adlı hikâyesiyle M. Rıfat kötülük yapmama konusunda çocukları uyardı. Maymun sırf kötülük yapmak amacıyla bir işe giriştiği için Diken onun eline dikenini batırmıştır. Yoksa Diken bunu yapmazdı, Maymun'un da başına bu olumsuzluk gelmezdi. Yazar, bu hikâyesiyle kötü niyetle bir kötülük amacıyla yapılan işlerin sonunun kötü olacağını çocuklara anlatmaya çalışmıştır.

Köpek, Koyun Ağılı, Kurt: Bugünün işini yarına bırakmamanın gerekliliği bu hikâyede anlatılmaya çalışılır. Kurt, Köpek'i yakalayıp yiyeceği sırada Köpek onu biraz daha kilo alayım besleneyim o zaman yersin bahanesiyle kandırmış. Daha sonra ise bir yolunu bulup kurttan kurtulmuştur. Kurt, bugünün işini yarına bırakmış bunun sonucunda da aç kalmıştır. Yazar, “Çocuklar da aynen bu hikâyede Kurt'un yaptığı gibi

bugünün işini yarına bırakırlarsa kurt gibi pişman olurlar.” mesajını vermeye çalışmıştır. Sonuç olarak yazar, çocukların ödevlerini zamanında yapıp başarılı olmalarını ve hocalarından azar işitmemelerini bu hikâyeye öğütler.

“Kavak İle Kabak” adlı hikâyesiyle yazar, belirli bir yerlere gelen insanların kendisinden yaşça büyük insanlara karşı saygılı olması gerektiğini öğütler. Büyüklere karşı saygılı olmak güzel davranışlardandır. Bunun farkında olan M. Rıfat, Kabak’ın yaptığı gibi kendinden büyük birine saygısızlık yapıldığı takdirde Kabak gibi olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalınacağını göstererek bu konuda çocukları bilinçlendirmeye çalışır.

Sonuç olarak; davranışlar, çocukluk döneminde henüz daha yeni şekillenmeye başlar. Olumlu davranışlar gösterme konusunda bilinçlenmiş çocuklar ileriki yaşamlarında bunun meyvelerini toplar. Çocukluk dönemi, davranış eğitiminde kritik bir dönemdir. Bu yaşta olumlu davranışlar, çocuklara aşılana çalışılmalı; olumsuz davranışların tekrarlanmaması konusunda çocuklar uyarılmalıdır ve bilinçlendirilmelidir. Hikâyât-ı Müntahabe de davranış eğitimi konusunda önemli bir hizmet görmektedir. Eserde olumlu davranışlar, çocuklara aşılana çalışılmış; olumsuz davranışların tekrarlanmaması konusunda çocuklar uyarılmışlardır ve bilinçlendirilmişlerdir.

2.2.5.4.Karakter Gelişimi:

Eserde karakter gelişimi için yazılmış hikâyeler geniş yer tutar. Çocuklarda karakter gelişiminin en hassas dönemi ilköğrenim çağıdır. Bu gerçeğin farkında olan M. Rıfat bu eseriyle çocuk eğitimine katkı sağlamaktadır. Karakter gelişiminin önemine değinen ve bu hususla ilgili olayları hayvanlar ve bitkiler aracılığıyla aktarmaya çalışır.

Hikâyât-ı Müntahabe'de de karakter gelişimine değinen ve bu amaca hizmet eden hikâyeler vardır. Karakter gelişimine hizmet eden hikâyeler şunlardır: Tavşan, Kurbağa Hikâyesi, Sinek, Bal Hikâyesi, Sadberk Gül ile Yâbânî Gül Hikâyesi. Bu hikâyeler atasözleriyle desteklenmeye çalışılmıştır. Bu amaca hizmet eden hikâyelerin anafikirleri şu şekilde özetlenebilir:

“Tavşan, Kurbağa” adlı hikâyesiyle yazar, insanın içinde bulunduğu duruma şükredip kendini kendinden daha iyi seviyedekilerle değil kendinden aşağıdakilerle karşılaştırması gerektiğini çocuklara anlatmaya çalışmıştır. Bu hikâyede tavşanlar içinde buldukları duruma şükretmemişler, kendilerini dünyanın en korkak varlıkları sayıp kendilerini kendilerinden daha üstünlerle karşılaştırıp umutsuzluğa düşmüşler ve sonucunda canlarına kıymak istemişlerdir. Bu çok yanlış bir harekettir; çünkü insan kendisini kendinden üstünlerle değil kendisinin altındakilerle karşılaştırmalı ve durumuna şükretmelidir. Hayatta bizden daha kötü durumda olanlar da olabilir nasıl ki bu hikâyede tavşanlardan daha korkak olan kurbağaların var olması gibi.

Azla yetinip kanaatkâr olmak iyi bir karakter özelliğidir. Bu özelliği kazanmamız açısından çocukluk devri en kritik dönemdir. Yazar, “Sinek, Bal” adlı hikâyesiyle çocuklara azla yetinmeyi ve kanaatkâr olmayı öğütler. Nasıl ki sırf baldan daha fazla yemek isteyen sineklerin balın tam ortasına dalıp azla yetinmemesi sonucu başlarına kötü işler gelmişse günlük hayatta da bizlerin başına sineklerin başına gelen olaylara benzer olaylar gelebilir. Bu hikâyede kanaatkâr olup azla yetinen sinekler nasıl ki olumsuz olaylardan sıyrılmışsa bizler de kanaatkâr sinekler gibi olursak başımıza kötü olaylar gelmez.

Manastırlı Mehmet Rıfat, “Sadberk Gül ile Yâbânî Gül” adlı hikâyenin “Hisse” kısmında olumsuz bir karakter özelliği olan “Kibirli Olma” konusunu işler. Kibrin çok fenâ bir şey olduğunu, kibrin dinen de yasaklandığı bu yüzden kibirli değil de tevâzu sahibi olmak gerektiğini Sadberk Gül ile Yâbânî Gül’ü örnek vererek aktarmıştır.

2.2.5.5. Ahlâkî Değerler:

İlkokul çağı, çocuklarda “ahlak” kavramının henüz yeni yeni şekillenmeye başladığı bir çağdır. Bu dönem ahlak ve onun şekillenmesi açısından pedagoglarca kritik dönem olarak kabul edilir. M. Rıfat bu eseriyle neyin doğru neyin yanlış olduğu yargısına ulaşmada zorluk yaşayan ilkökul çağı çocuklarına hayvan ve bitkileri konuşturarak yardımcı olmaya çalışır. Eserde ahlak ve onunla ilgili kavramların ilkökul çağındaki çocuklara aşılmasıyla ilgili hikâyeler de önemli bir yer tutar. Hikâyat-ı Müntahabe’de de ahlâkî değerlerin gelişimine değinen ve bu amaca hizmet eden

hikâyeler vardır. Ahlâkî değerlerin gelişimine değinen ve bu amaca hizmet eden hikâyeler şunlardır: Mide Nevazı ile Paldır Hikâyesi, Kedi Hikâyesi.

Yukarıdaki paragrafta anlatılanlara örnek teşkil edebilecek “Mide Nevazı ile Paldır” adlı hikâyenin “hikâye” kısmında Manastırlı Mehmet Rıfat, olumsuz bir ahlak özelliği olan “hırsızlık” konusunu işler. M. Rıfat bu hikâyesiyle hırsızlığın çok kötü bir davranış olduğu ve önünde sonunda hırsızların yakalanacağı mesajını çocuklara iletmeye çalışır. Hikâyede hırsızlığı yapan köylünün önünde sonunda yaklandığını çocuklara gösteren yazar, bununla çocukların hırsızlık yapmaları halinde sonlarının bu hikâyedeki köylü gibi olacağını aktarmaya çalışır. M. Rıfat, hırsızların bu kötü davranış sonunda sadece yakalanıp kalmadığı köylünün hem yakalanma hem de zehirlenme sonuçlarıyla karşı karşıya kaldığını göstererek çocukları hırsızlık konusunda uarmıştır.

“Kedi” adlı hikâyede Manastırlı Mehmet Rıfat, kötülük yapmanın insana tatlı geldiğini ama kötülüğün sonuçlarının insan için olumsuz olacağını bu hikâyede anlatmaya çalışır. Bu hikâyede Kedi demirci dükkânına bir gece gizlice girmiş. Bir eğeyi av zannederek yalamaya başlar. Eğeyi av zannedip tatlı tatlı yalayan Kedi'nin dili kan içinde kalır. M. Rıfat, bu hikâyesiyle kötülüğün yapılma esnasında insana tatlı geldiğini ama önünde sonunda bu kötülüğün cezasının çekileceği anlatılır. “Kedi” hikâyesi, iyilik ve kötülük kavramlarının bilincine daha yeni yeni varmaya çalışan çocuklar için yararlı bir hikâyedir.

2.2.5.6. Okul Eğitimi

Okuma ve yazma kişiye büyük kolaylıklar sağlar. İnsan daha önce başkalarından bölük pörçük, kulak dolgunluğu ile öğrenmek zorunda kaldığı bilgileri tek başına çeşitli kitapları okuyarak elde edebilir. Okuma yazma bilmediği zamanlarda bir yakınına yazacağı mektubu, yazmayı bilen birine yazdırmak zorunda kalan insan, yazmayı öğrendikten sonra her dileğini kendi kalemıyla dile getirme mutluluğuna erer. Öğrenmenin en sağlam ve yararlı yolu, kişinin doğrudan doğruya bilgi edinmesidir. Bu

da okuyup yazarak gerçekleşir. Bilgiyi, haberi ve toplumu yakından ilgilendiren sorunları gazete, dergi ve kitapları okuyarak öğrenebiliriz.²⁷

Kültür kavramını en başta sözlük anlamıyla tanımlayabiliriz: Bir toplumun duyuş düşünüş birliğini oluşturan, gelenek durumundaki her türlü yaşayış, düşünce, dil ve sanat varlıklarının topu, belli bir konuda edinilmiş geniş ve sistemli bilgi. Kültür Latince kökenli bir kelime olup dilimize Amerikanca ve Fransızcadan girmiştir. Latince “cultura”, toprağa bir şeyler ekip ürün almak, üretmek anlamında kullanılıyordu. Fransızcadan Almancaya “cultur” biçiminde geçen sözcük daha sonra tüm Avrupa dillerine yayılmıştır. Fransızcada kültürün karşılığı irfandır. İrfan kelimesinin sözlük anlamı ise; anlama, bilme, gerçeğe ulaştırıcı güçlü sezidir. Sonuç olarak bilim ve tekniğin, sanat ve kültürün gelişmesi, ilerlemesiyle yaratılan yaşama koşullarının, yaşama biçiminin incelenmesi, yetkinleşmesi durumudur.²⁸

Okuyup yazmanın en önemli mârifeti ise insanın kültürlü olmasını sağlamasıdır. Okuma yazma bilen insanlar okuma yazma bilmeyen insanlara göre kültürü daha kolay elde edip kültürlü insan olma imkânına okuma yazma bilmeyenlere göre daha kolay kavuşur. Kültürlü olmak, bir insanı diğer insanlardan ayıran önemli bir özelliktir. Toplumların çoğunda bu ayrımı rahatlıkla görebiliriz.

Hikâyât-ı Müntahabe'de “Okuma-Yazma ve Kültürlü Olma” meselesi geniş bir şekilde ele alınır. Okuyup yazan, kendini geliştirip kültürlü olan insanların câhil insanlardan ayrılacağı, çevresi tarafından çok sevilip itibar göreceği, mutlu olacağı bu yüzden çocuklukta çok çalışıp didinip; çok okuyup yazıp kendimizi geliştirmemiz gerektiği anafikri atasözleriyle desteklenerek aktarılmaya çalışılır.

Hikâyât-ı Müntahabe'de okuma yazmanın bunun yanında kültürlü olmanın önemini aktarmaya çalışan hikâyeler şunlardır: Çakal Hikâyesi, Kör Hatun Hikâyesi, Tilki, Maymun Hikâyesi, Tavus Kuşu, Hint Tavuğu Hikâyesi, Güvercin, Saksığın Hikâyesi, Zeytin ile Zeytinyağı Hikâyesi, Buğday ile Kiraz Hikâyesi, Keten ile Pamuk Hikâyesi, Çay ile Meşe Hikâyesi.

²⁷<http://www.bunedir.org/okuma-yazmanin-onemi-nedir>

²⁸<http://www.msxlab.org/forum/soru-cevap/290949-kultur-nedir-kulturel-farkliliklar-hakkinda-bilgi-verir-misiniz.html#ixzz1zVko3KDX>

Manastırlı Mehmet Rıfat'ın “Okuma-Yazma ve Kültürlü Olma” meselesini Hikâyât-ı Müntahabe'nin en başına koyduğu “Müellifin Ricâsı” adlı kısımda ele alır. Manastırlı Mehmet Rıfat, okuyan kültürlü insanları yemiş veren ağaçlara; okuma yazma bilmeyen, câhil insanlarıysa yemişsiz ağaçlara benzetir. Yemişli ağaçlara yemiş verip faydalı oldukları için herkesin hürmet ettiğini bunun tam aksine yemiş vermeyen, çevresine faydası olmayan ağaçlaraysa kimsenin hürmet etmediğini, onlara hizmet edilmediğini hatta kökünden baltayla kesildiğini aktarır. Yazar, bu sayede olunlu örneği övüp olumsuz örneği yererek çocukları bilinçlendirmeye çalışır.

Yazar, eserin sonundaki “Hâtîme” kısmında da yine aynı konuyu ele alır. Çocuklara büyük insan olmak için okuyup yazmayı ve terbiyeli olmayı öğütler.

Bu da gösteriyor ki Manastırlı Mehmet Rıfat, hem eserin başında hem de sonunda çoğunlukla bu konuya dikkat çekmeye çalışmıştır. Bu durumdan hareketle yazarın, Hikâyât-ı Müntahabe'de “Okuma-Yazma ve Kültürlü Olma” meselesine çok önem verdiğini söyleyebiliriz.

“Kör Hatun” adlı hikâyede Manastırlı Mehmet Rıfat, nasıl ki bir körü kandırmak ne kadar kolaysa câhil bir insanı kandırmak da kolaydır örneğini vererek cahilliği yermiştir. Câhillikten kurtulmanın gerekliliği çocuklara sıkı sıkı öğütlenir. Eğer çocuklarda okuma-yazma öğrenmez câhil kalırlarsa “Kör Hatun” gibi kandırılır. O yüzden her çocuğun okuma-yazma öğrenip kendini geliştirmesi gerekir.

“Güvercin, Saksagan”, “Buğday ile Kiraz”, “Keten ile Pamuk” adlı hikâyeler okuyup yazma ve kültürlü olma konularında çocuklara öğüt vermeleri yönüyle birbirlerine benzerlikleriyle dikkat çeker. Bilgisiz ve beceriksiz birisinin kendini bilgili ve becerikliymiş gibi göstermesinin kötü olduğu ve foyasının bir gün ortaya çıkacağı bu yüzden çocukken çok çalışıp bilgisiz ve beceriksiz olmamak için çalışılması gerektiği her üç hikâyede de çocuklara öğütlenir. M. Rıfat, çok okuyup yazan, kendisini yetiştiren insanların çevresindekilerce çok sevileceğini bu yüzden çocukların çok çalışması gerektiğini önemle vurgular. Çocukların bilgili ve kültürlü olmak için çaba göstermeleri gerektiği eğer çaba göstermezlerse çevresindekilerle sevilmeceği ve değersiz olacağı bu hikâyeler aracılığıyla anlatılır.

2.2.5.7. Sonuç:

Hikâyât-ı Müntahabe; “Çocuk Eğitimi” açısından önemli meselelerin başında gelen davranış eğitimi, okuma yazma, kültürlü olma, karakter gelişimi, ahlaklı olma konularında ilkokul çağındaki çocuklara rehberlik etmeye çalışan bir eserdir. Manastırlı Mehmet Rıfat'a göre bu dönemde çocuklara iyi özellikler kazandırıldığı takdirde çocuklar ileride bir birey olduklarında bu özellikleriyle toplumda ön plana çıkıp hayatta başarılı ve mutlu olacaklardır.

Eserde bir “öğüt” havasının hâkim olduğu göze çarpar. Manastırlı Mehmet Rıfat'ın çocuklara verdiği öğütlerin başında şunlar gelir: “Arkadaş seçimine özen göstermeliyiz. Kötülüğe kötülükle karşılık verilmemeliyiz. Az ve öz konuşmalıyız. Bir işe başlamadan önce çok iyi düşünmeliyiz. Kötülük yapmamalıyız aksi takdirde karşılığında kötülük bulabiliriz. İyice araştırmadan birini suçlamamalıyız. Karşımızdaki kişilerin hassasiyetlerini göz önünde bulundurmalıyız. Kanaatkâr olmalıyız. Büyük sözlerini dinlemeliyiz” vb.dir.

Sonuç olarak; Manastırlı Mehmet Rıfat'ın Hikâyât-ı Müntahabe adlı eseri, fabl türünde kaleme alınmış ve içerisinde birçok yararlı bilgi yanında çocukların ileriki yaşamlarında işlerine yarayacak öğütleri barındıran Türk Çocuk Edebiyatının Osmanlı Döneminde kaleme alınmış eserlerinden biridir.

3.BÖLÜM

HİKÂYÂT-I MÜNTEHABE

(METİN)

(KİTABIN KAPAK SAYFASI)

Hikāyāt-ı Müntahabe

Mekātib-i Sübyāniye'ye Mahsusdur

Erkân-ı Harbiye Yüzbaşılardan Manastırlı Mehmed

Rıfat Efendi'nin Eser-i Hâmesidir

Maarif Nezâret-i Celilelesi Tarafından

Kabul Olunmuşdur

Matbaa-i Âmirede Tab^c Olunmuşdur

Müellifin Ricası

Çocuklar! bir bağçeye girdiğinizde birçok ağaçlar görürsünüz. Onların hepsi de bir büyüklükte değildir ya... Elbette kimi küçük, kimi büyüktür. Büyüklerine bayağı ağaç dendigi gibi küçüklerine de “fidan” dirlir. İşte o ağaçların kimisi yemişli kimisi yemişsizdir, şanki kimisi yemiş virür kimisi virmez. Yemiş virenler bağçevanlar tarafından hizmet olunur, şulanılır, bakılır. Yemiş virmeyenlere bakılmak şöyle tursun azıcık galabalık itmege başlayınca kökünden balta gösterilir. Sonra odun yapılır, külhanlarda yakılır nihayet kül olur gider. Bir de ağaçların büyükleri öyle oldu olasıya büyük değildir. Hepsi de o gördüğünüz fidanlar gibi küçük imişler de büyüyerek ağaç olmuşlardır.

Şimdi oturduğumuz memleketler bağçeye ve büyük insanlar ağaca benzedilürse çocuklar da fidanlara beñzer. Çocuklar okıyub yazmak ile terbiye olur da büyürlerse yemişli ağaçlar gibi sevgili olub mağbül olurlar. Eger bunuñ tersine işde bulunurlarsa şanki okumaz yazmaz haylazlıkla vakit geçürüb çoban gibi büyürlerse yemişsiz ağaçların budağı belki de kökten kendisi kesildiği gibi onlar da alçak hizmetlerde, ötede beride nihayet hamallıkda ve Allah göstermesün en soñra dilencilikde kalurlar. Öyle ise insanlar için her şeyden evvel okuyub yazmak lâzım olduğu böyle bir küçük beñzedilişden añaşıldı. Mademki okuyub yazmak insanlar için her şeyden evvel lâzımmış ben çocukların canını şıkmayacak sürette güzel güzel hikâyeler yazarak okumaga alışdırmak için bu kitabı yazdım. Kendilerine hediye ettim. Yazdığım şeyler tabiki kalfa ağızından çıkar gibi gâyet açık olduğundan başka pek çok hisşeler vireceğinden başdan aşağıya kadar diğğatli diğğatli hele bundan aşağıda olan hikâyeyi düşününe düşününe okumalarını ricâ iderüm.

Hikāye

Vakıtle okuryazar ve orta hâlde geçinür adamın biri zāta bulunduğu ticaretden ma'mul olunmaz bir hâlde birkaç sene içinde pek çok zengin olur. Herifin zenginliği herkese merak olur. Pek çok kimseler de sebebini sorarlar her kim sorarsa: “Ben nerde bir yazı görürsem anı okumak ve ni demek olduğunu aňlamağa diğkat ile kazandım.” cevābını alurmuş.

Bir gün her naşılza ziyāde sevdiği dostlarından birisi yine o işin aşlını sorar. Zengin, yine eski cevābı virür ise de bu adamın zengine nazı geçdiğinden su'ali tekrar iderek: “Aman efendim cevābınıza herkes şaşıyor. Merhamet idin de açığca söyleyiniz.” diyerek birtakım ricālar ider. Zengin ise bu dostunun ricālarını kabul idüb işi aňlatmağa başlar ve dir ki: “Ey 'aziz dostum, ben her nirde olursa olsun bir satır yazı görsem muţlağa okurum, okumadan geçemem. Şimdi sen bu merakı aňladın mı? Öyle ise diñle. Bundan sekiz sene evvel ticāret için filan şehre gidiyordum. Bir gün akşamüsti ortalık kararmakda iken yol üzerinde ve tağlar içinde bir çeşmeye rastgeldim. Su içmek üzere çeşmeye yaklaştığımda çeşmenin üzerinde bir yazı gördüm, dikkat itdüm megerse tārîh imiş. Eski merākım mücibince okudum.

Tārîhin mā'nāsından: Bu taşın arkasında diger bir tārîh yazılıdır ki meraklı adamlar okusalar pek çok haz iderler.” gibi şeyler aňladım. O anda yolumı bıraktım, taşı kaldırdım, şahihā taşın arkasında: “Ey merak şahibi olan adam bu çeşmenin yigirmi adım kadar arkasında ve o toğrılıkta üç arşun derinliğinde bir define vardır; anı çıkarub al ve şefā-yı haţır ile ye. O defineyi çeşmenin şahibi gömmüşdür. Senden şunu ricā ider ki insāniyetin iktiā ittiği kadar çeşmenin ta'mirine çalış ve evlād ü ahfādına vaşiyet eyle.” gibi yazılır gördüm. Tabiki ta'rifi gibi o yeri buldum, kazdım bir küp tolusu altun buldum. Aldım evime getürdüm ve güyā ticāretten kazanmış gibi yavaş yavaş meydana çıkardım. İşte benim hālim budur.” diyüb hikāyeyi tekmil itmiş.

Maksad

Hikāyeden añlaşılurki bir sağır yazı okumağa meraklı olan orta ĥalli bir adam o merakı sāyesinde başkalarını kıskandıracağ kadar zengin olmuş. İnsan her tuttuğu işiñ soñını almağa ve bāhusus okuduğı her şeyiñ ne demek olduğını añlamađa merak itmek soñunda define bulmağ demek olur. Anıñçün her kitabıñ başdan aşağıya kadar diğkatlice oğunması lāzımdır. Bōyle diğkatle okuyan defineyi bulur.

İĥtār

Bu kitāb ĥayvanāt ve nebātātıñ ĥalleriyle ĥikāyelerini ve onlardan ĥāsıl olan neticeleri beyān itmek üzere iki bāb üzerine tertib olunmuşdur.

Birinci Bāb

ĥayvanāt

ĥayvanāt diyü canlı olarak yeryüzünde gezen ve deñizde yüzen ve havada uçan ve toprağın içinde tolaşan şeyler ki insan, koyun, beygir, balığ, ĥurbađa, güvercin kumrı, martı, yılan, karınca gibi şeyler hepsine birden verilmiş bir isimdir.

Dilki ile řāhin

Dilki

Bayağı soğağ köpekleri kadar büyücek yırtıcı bir ĥayvandır. Derisi ince ve kısa pek güzel tüyli olduğından eñ bahalı kürkler bunuñ postundan yapılır. Anın için avcılar pek çok bu ĥayvanı ararlar. Maymundan başka bütün ĥayvanlardan ĥilekārdir. Başlıca

yemegi etdir. B'azı kere meyve gibi şeylerle dağı beslenür. Gezdiği yerde ayağın bütün bütün başmaz ırnakları üstünde yürür. Da'imā av eti yemegi sevdiğinden yuvasını çiftlik yakınlarında olan ormanlarıñ içinde çalı çırpı arasında yapar. Aralık bulduğca güzel güzel elinden geldiği kadar kırnazlığla kümeslere girer. Eline geçen avı yakalar lakin bir kere kümese girdiği gibi ne kadar hayvan bulursa hepsini boğar řoñra birer birer kendi yuvasına şaşur. Ormanlarda keklik ve bıldırcın ve güvercinleriñ yuvalarına yaklaşur. Yavrularını ve yumurta üzerinde yatan kuluçkalarını kıpar öldürür. Kendinden kuvvetsiz bulduğı her bir hayvanı paralar ve şavşanları geçecekleri yoluñ kenarında gizlenüb bekler ve geçerken apansızın üzerine atlayub tatar. Dilkiniñ avlanması yalnız postı içündür yoksa eti yenmez.

řāhin

Yırtıcı kuřlarıñ en birincisidir. Uçması pek çok hızlı ve kendisi cesurdur. Her bir kuřuñ üzerine b'azı kere başka hayvanlarıñ üstüne şaldırub paralar. Pençesi büyük ve keskin ırnaklı olduğundan urduğı yeri parçalar. Beslenmesi av iledir. Bir vağitler her yerde şimdi b'azı yerlerde řāhini terbiye iderler, şanki alışdırub da avcılığda kullanurlar idi. řāhin bir kuřuñ üzerine geldiği zaman kıruşun gibi hızlı uçduğundan eğer murādına iremez ve kendini alamaz ise öñüne gelen şey'e kendisini çarpar, parça parça olur. İşte bu sebepten "Keskin sirkeniñ zararı kendi kıbına olur." lakırdısı řāhin için pek toğrı. řāhiniñ büyüklüğü bildiğimiz şavuk kadar bunuñ eti yenmediği gibi böyle yırtıcı olan başka kuřlarıñ da eti yenilmez.

Hikāyesi

Dilkiniñ biri yapayalñız gezerken bir řāhin ile arķadař olur. İkisi bir yerde yuva yapub beraberce dūřub kıalkmağı aralarında kararlaşdırırlar ve oralarda bulunan bir ađacıñ dibindeki delikte dilki ve üzerinde řāhin yuvalarını yaparlar. Epeyce zaman iyü görüşürler řoñra vağti gelir, ikisi de yavrular. Bir gün dilki yiyecek bulmağ için yuvasından çıķub gider. řāhin bunu görünce aşağı inüb dilkiniñ yavrularını öldürür ve leşlerini kendi yuvasına çıķarır. Kendi yavrularını onlarla besler. Dilki gittiği yerden

dönüb gelür ki yuvada yavrılar yok. Düşünür taşınur, bu işiñ şahinden olduğunu añlar faķaķ sesini çıkarmaz ve cezasını Allah Te‘alaya ışmarlar. Bir gün řāhin ava gider. Öte beri şeyler avlarken çobanlardan biri ateş üzerinde pişirmekte olduğu et parçasını kapub yuvasına getirür. Megerse anıñ üzerine iki parça ateş yapışmış o gün hava da rüzgarlı imiş. Şāhiniñ yuvası tutuşub yanar ve bu anda řāhiniñ yavrıları yere düşerler pek ufacıķ olduklarından uçamazlar. Bayağı ağacıñ dibine dökülürler. Dilki bunu görünce sevinür ve evladlarınıñ acısını çıkarmak için gider řāhiniñ yavrılarını yer.

Hışse

Bir insan hemen bir kere görüşüb selām verdiği adamlarla arkadaşlık iderek bir yerde düşüb kalkacak kadar dost olur ise soñra işi dilkiye döner. Çünkü insanıñ alında tamğası yokdur. İyi veya kötü olduğu bilinsün. Böyle şeyler tecrübe ister. Anıñ için her olur olmazlarla arkadaş olmamalı zirā “Kişi arkadaşından azar.” ve “Kişiyi arkadaşından şorarlar.” ve “Üzüm üzüme baķa baķa kararır.” laķırdıları hep arkadaşın iyü olması içündür. Pek çok vakit ister ki arkadaş denilecek kadar bir arkadaş bulasın. Her ne kadar Cenāb-ı Hāķķ fenālık ideniñ itdigini yanına bırakmaz ise de evvelce hiçbir fenālık görmemek daha iyü olduğundan arkadaş olacağın insanı bir iyice yoklamalı ve iyüligiñi fenālığını peşin bilmelidir.

Bülbül ile Atmaca

Bülbül

Ķafeslerde gördigümüz kanarya kuşcağızları gibi çalılıkta yabānı yerlerde ve تنها dikenliklerde şabah vakti güzel güzel öter bir kuşdur. Bunun yiyecegi sinek gibi küçük böcek gibi şeylerle öteberi dānelerdir. Büyüklüğüne bakılırsa o kadar güzel ve yüksek sesiñ kendisinden çıkmasına şaşılır. Ötdigi vakit insanı ferahlandırur. Bayağı şarkı söyler gibi maķamlar yapar lakin herkesiñ bildigi gibi kafesde bulunmaz. Bir bülbül tutulub da kafese kapansa bir gün bile tayanamaz ölür.

Atmaca

Şāhin gibi yırtıcı, şāhinden küçürek bir kuşdur. Bu da küçük kuşları avlamağla beslenür. Dā'imā serçe kuşlarının peşinde tolaşur. Yuvasını ormanlarda ve avlayabileceği kuşların yollarına yakın yerlerde yapar. Bu atmaca kuşunu avcılar alışdırub kullanurlar ve bunun alışması şāhinden daha çabuk olur. Tırnakları gāğası ve tüyeleriniñ rengi şāhine pek çok beñzer.

Hikāyesi

Bülbül dedigimiz kuş, dünyāda güller açıldığı vakitler şanki ilk yazda sabahları pek çok sevdiğinden bu vakitlerde öte öte ortalığı şenlendirir. Bir gün bülbül yine ötmege başlar ve yeşil yeşil çayıra bakarak ve yeni yeni açılan çiçekleri dürlü dürlü gülleri gördükce kendisine sevinç gelerek şakımasını artırur ve öyle bir hāl gelür ki kendini gā'ib ider. Bu anda oralarda gezen ve av arkasına düşen bir atmaca kuşu bülbülün sesini işidir ve yavaş yavaş yaklaşıb sırasına getirince üzerine atılarak tutub ve yemege kalkışur. Zavallı bülbül ne olduğunu bilemeyerek: "Aman aman" dir. Atmaca eğlenmek için: "Ne olduñ?" diyerek şorar. Bülbül de : " Aman efendim kuzum efendim yalvarırım ricā iderim. Beni yeme bak ben saña çok çok kuşlar tatlı tatlı avlar bulayım. Sen beni bırak ben şimdi güzel güzel ötmege başlarım hepsi buraya toplanur o vakit sen begendigini tut ye." dir. Atmaca bu sözleri işidince birçok güler ve şöyle söyler: "Behey budala şimdi ben elime geçirdiğim avı bırakayım da sen ötesin soñra kuşlar gelsün, onlardan ben birini tutayım ne kadar uzun; hazır sen elime geçdiñ, karnım aç hiç yorulma seni yiyeceğim." dir ve yaralayub tatlı tatlı yer.

Hışşe

İşte bülbülün öte öte ortalığı taldırması ve vakitli vakitsiz sesini çıkarması ve sağına şoluna bakmaması böyle paralanmasına sebep oldu. Eger bülbül kendi küçüklüğünü ve kuvvetsizliğini düşünüb de bir çalı arasına şokularak oturmuş olaydı hiçbir vakit atmacanıñ gözine ilişmezdi. Bunun gibi bir adam olur olmaz yerde işe

karışur ve ağına gelen sözleri ve öñünü ardını düşünmeksizin söyler ise dâ'imâ utanur ve çok def'a zarar görür. Bu ihtiyarlarıñ: "Çok söyleyen çok yañılır." sözleriyle daha iyüce añaşılır. Öyle ise sırası düşmedikçe lağırdıya karışmamalıdır ve karışıldığı vakit lüzümünden ziyâde söylememelidir.

Dilki ile Keçi

Dilki

Birinci babda ne dürlü hayvan olduğu söylenmiş idi ki burada da hilekârlığı bütün meydana çıkacaktır.

Keçi

Başında boynuzı ve çeñesi altında ufağ ve aşağı toğrı uzunca bir şağal vardır. Bunlarıñ alışığı ve yabanisi vardır. Gerek yabanisi ve gerekse alışığı hopba mizac olduğundan süriden ayrılıb uçurum yerlerde, kayalıklarda, ağaçlarıñ üzerinde, körpe çalı ve ot ve yapraklar ile otlanur. Keçi südi sâ'ir b'azı südlerden iyü olduğundan küçük çocuklara yarar ve güzel peynir çıkar. Alışık keçilerden eñ güzelleri bizim toprakdan "Anğara" denilen yerde ve Hindistan'da "Keşmir" adıyla añılan memleketde bulunur. Bunlarıñ tüyleri ipek gibi ince olub güzel kumaşlar yapıldığından pek çok mağbûldür.

Hikâyesi

Dilkiniñ birisi bir keçi ile arkadaş olur. Ötede beride gezerken bir gün koca bir ovada şusuz kalurlar. Şurası burası dirken bir adam boyundan derince bir çoban kıuyusu bulurlar. Naşılse ikisi de aşağı inüb iyüce şu içerler, sonra çıkmak isterler; bir dürlü çıkamazlar. Dirken 'ayyâr dilki bir kurnazlık düşünerek keçiye: "Birâder, bunuñ kolayı

var. Sen öñ ayaklarını kıyunuñ kenarına tayarсан ben de seniñ üstünden boynuna boynuzlarına başarak çıkarım, sonra seni de alurum.” diyüb keçiyi kandırır ve tabiki söylediği gibi keçiniñ omuzlarına boynuzlarına başarak çıkar ve aşağıya bakub gülmege başlar. Keçi bu hali görünce şıkılub: “Ne gülüyorsuñ? beni çıkarsana.” kulaklu dilkiye çıkışmak ister ise de tilki yine gülerek behey şaşkın o kadar şakalını uzadacağına biraz da ‘akıl toplasañ olmaz mı idi? cevabını virür ve biraz eziyet itdükten sonra keçiyi çıkarır.

Hişse

İnsan bir işe başlayacağı zaman o işiñ soñı nasıl geleceğini düşünmezse tabiki keçi gibi hem dilkiniñ eglencesi olur hem de birçok eziyet çeker. Bunun için hemen ‘aklına gelen bir şeyiñ soñunu düşünmeden yapmamalıdır. Pek çok düşünmeli eğer soñı iyü olacak ise yapmalıdır. Hatta söz söylemek için bile bu diğkat olunmalıdır; çünkü eski ihtiyarlar: “Evvel düşün, sonra söyle.” dirler. Her bir işde böyledir. Ne olursa olsun yapmadan evvel uzun uzadıya düşünmelidir. Soñı iyü ise yapmalı fenā ise bırakmalıdır.

Horos ile Keklik

Horos

Her yerde gördüğümüz tavuklarıñ erkegidir. Bu tavuk denilen kuş alışık ve uçması azdır. Yumurçası güzel ve kendi eti tatlı olduğundan mahsüs beslenür. Bunlarıñ yemi böcek, kırd dāneleri, ot, kök gibi şeylerdir. On-on iki yumurta üzerine yigirmi bir gün yatub civciv çıkarur ve yavrılarını pek çok sever. Bu tavuklarıñ eñ ziyāde düşmanı “şanşar” denilen bir hayvandır ki gece kümesde uyurlar iken gelüb korkudarak tünekten indirir ve hepsini boğar ve piliçlerini atmaca kuşuyla kerkenez denilen kuş kıpar. Tavuklar akşamla beraber tünelerine çıkub erkenden uyurlar.

Horos, tüyleri parlak ve kıyruğı dik ve üzerinde arkaya doğru eğri parlak tüyler ve başında ibik ve ayaklarında mahmuzları olduğundan tavuğdan fark olunur.

Keklik

Yuvarlak başlı, küçük gagalı, açıl ve kısa tüylü tostoparlak bir kuşdur. Tarlalarda gezen yeşil ot, dâne, böcek gibi şeyler yer. Yuvasını kayalar içindeki ve tarlaların hendekleri içinde karışık dikenlerin arasında yapar. Bunlar tarlalarda sürü ile gezerler ve yürüyüşleri sekerekdir. Ele geçün de kafesde beslenürse aralık aralık öter ve avcılar bunu kayalar arasında diri diri tutarlar eti tatlı olduğundan yenür.

Hikâyesi

Tavuk, horos meraklılarından birisi bir keklik alub tavuk kümesine şalvirür. Keklik küme girer girmez. Biri beyaz, öteki kırmızı iki horos gelüb kekligi iyüce dögerler. Zavallı keklik hiç sesini çıkarmaz. Bir köşeye çekilür. İrtesi güninaşılsa horoslar birbiriyle gavgaya başlarlar, gavgâ epeyce uzar. İkisiniñ de ibikleri kan içinde kalur. Keklik horosların bu hallerine tayanamayarak ve kendisine itdikleri fenâlığı bir tarafa bırakarak gidüb horosları ayırır. Horoslar birbirlerine: “ Biz bunu dögmüş idik yine bizi birbirimiz ile gavgâ itmege bırakmadı. Bunuñ sebebinı şoralım diyerek keklikden işi şoralar ve keklik de: “Kardaşlarım siz de ben de hayvanız, siz gavgâ idüb de kanlar içinde kalmañızı istemedim. Size turgın margın yardım itmekden gerü turamadım.” cevabını virür ve horosları utandırır.

Hışse

İnsan fenalık gördüğü yerde karşuluk olarak yine fenalık itmege çalışmamalı. Da'imâ iyülük itmege gayret etmelidir; çünkü fenalık iderse yine o bir yerden fenalık görür. O da yine fenalık ider. İş soñuna kadar fenâ gider faqat fenâlığa karşı iyülük iderseñ saña fenâlık iden utanur da bir daha fenâlık itmege yüzi qalmaz. Hayvan,

hayvan iken kötülüğe karşı iyülük itmiş. Elbette İnsanlar için bu iş daha ziyade lâzımdır. Meşhur Eflâṭun dir imiş ki: “Fenâlığa karşı iyülük it, tā ki o fenâlığı iden kendi kendinden utansun.”

Çaḳal

Çaḳal, çoban köpeginden küçürek, yüzi daha sivrice, kulaḳları uzun, köpek ve kurtan pek çok korkaḳ, hilekâr bir hayvandır. Yemeḳi köpek ve kurt gibi et olub da’imâ avla uğraşur ve tutacaḳı avı ustalılıkla yakalar. Köylere ve çaşabalara girüb kümesleri altüst ittiḳi çok kere görölmüşdür.

Hikâyesi

Çaḳalıñ biri av arkasında gezerken bir çaşabaya girüb haydutluk itmek üzere giceleri dükkan dükkan gezmeḳe başlar. Naşılsa çaḳalıñ gezdigi dükkanlar boyacı dükkanları imiş. Dürlü dürlü boya kaşganlarına girer. Çaḳalıñ üsti başı birtakım renklere boyanur. Çaḳal bu hal ile ormana gitdigi zaman böyle cicili bicili gören öteki hayvanlar, bu Allah tarafından gelmiş mübârek bir hayvandır zann iderek çaḳala i’tibar itmeḳe başlarlar. Bir gün çaḳal sesini çıkarub ‘av’avaya başlayınca bütün hayvanlar bunuñ zann ittikleri gibi mübârek olmadığını añlayub bir iyüce döḳerler ve o ormandan koḳarlar.

Hışse

B’azı adamlar var ki iyüce giyinmiş saçı şaḳalı yerinde göründiginden bayacı ma’lümâtlı bir şey zann olunub aña ria’yet olunur. Bir de arası çok geçmeden herif laḳırdıya karşıub ne oldığı añlaşılır ve o i’tibârdan düşer. Bunuñ için insan kendini terbiye itmeli, ma’lumat kaşanmalı yoksa urba ile süs ile düzgün saç şaḳal ile para ile i’tibâr bulamaz; bulsa bulsa bir iki günlük olur, ziyade sürmez. İnsanıñ yanında kaşacak ve her yerde i’tibâr itdirecek şey terbiye ve ma’lümâttir.

Ƙarġa ile Mũdāhin Dilki

Mũdāhin Dilki

Dilki naşıl ĥayvan olduġını bundan evvel sũylemiř idik. Burada “Mũdāhin” ne dimek olduġını añlayacaġız. Bir ĥirkin adama elinden birĥaĥ ġuruř ĥapmaĥ iĥũn: “Sen gũzelsin, yaĥıřıklısın. Boyuñ posuñ yerindedir, herkes seni begenũr; seni herkes ĥıřkanur. Siz ĥoĥ zenginsiniz, pek ĥoĥ cũmerdsiniz. Bu ĥadar fukarā řāyeñizde geĥinũr. řũylesiniz bũylesiniz.” diye medh iden adamlara “Mũdāhin” dinũr.

Ƙarġa

Gũvercinden bũyũcek ve b’azıları daha bũyũk dũrlũ dũrlũ renklerde bulunur. Birĥoĥ nev’ileri vardır. Yiyeceġi belli başlı bir şey olmayub õñũne gelen şeyi yerler. Bunlar baĥaĥlıĥ kenarındaki sazlıĥlarda ve b’azı ĥařabalardıñ cāniblerinde yuva yaparlar. Leřci ve ĥai’n bir ĥuř olduġından bulunduĥları ĥařabalarda evleriñ baĥĥelerine gelũb ortada ne bulursa ĥapar ve ekřeriyā meydanda kalmış şabun ve et ve şavuk civicivlerini alurlar. Bir kere meyvelere dadanursa artıĥ o aġacdā ĥayır kalmaz. Hele kiraz ve fişneyi pek ĥoĥ severler. Tarlalardan ekilmiş dāneleri topraġı ĥararaĥ ĥıĥarır. Eñ ziyāde mışır tarlalarına musallaĥ olurlar.

Ĥikāyesi

Ƙarġanıñ biri ĥoca bir parĥa peynir gaġalayub ormanda aġacıñ biri ũzerine ĥıĥmıř ve bunu mũdāhin dilki gũrmũř ve uřulcacıĥ aġacıñ dibine gidũb řũyle sũylemege başlamış: Ƙarġa Efendi arĥadař, neresiñ ĥaĥ gũndũr seni gũremiyorum, seni ne ĥadar sevdiğimi pekālābilũrsin. Toġrısı ben seniñ boyuna bosuna ‘ařıĥım. Hele o mũbārek sesini ne ĥadar severim bilũr misiñ? Sen bir kere ũtmege başlarsın, ben ‘ādetā bayılırım, pek severim. Ƙuzum ĥarġa efendi, canım ĥarġa efendi, ĥuřlarıñ pādiřāhi ĥarġa;yalvarırım yaĥarırım, bir kere ũt de o gũzel sesini işideyim.” dir ve budala ĥarġa

ötmege başlar lakin ağzını açınca gagasındaki peynir yere düşer. Dilki güle güle peyniri şefâ-yı hatırla yer.

Hışşe

İşte bunun gibi b'azı adamlar da vardır ki sen şöylesin böylesin diyerek kendi işlerini çıkarı için insanı aldadır ve sonra da yüzine gülerler. Anın için insanın her olur olmaz adamın sözlerine kabul da elindeki şey'i kapdırmamalı. Öyle seni kendinde görmediğin şeyleri saña söyleyenin lakırdılarından hazz itmemele, onlarla görüşmemeli. Soñra aldanursuñ da pişman olursuñ lakin soñ pişmanlık fâ'ide virmez.

Maymun ile Diken

Maymun

Hayvanların en hislisidir, pek çabuk terbiye olur insana alışur. Her dürlü yemiş ve yemekleri yer. Tuhaf bir hayvandır, sıcak yerlerde sürilerle tolaşub el birliğiyle iş görürler ve bağlardan bağçelerden meyve çalarlar ki söyleyecegimiz hikâye bunun üzerine olduğundan evvela azıcık haydudluğlarından bahs idelim. Maymunlar her ne zaman hırsızlığa gidecek iseler birçoğı bir araya gelüb içlerinden daha ustalarını yüksek ağaç veyahud başka şeylerin üstüne çıkarub etrafı bakdırırlar. Ötekiler de bir sıra üzerine dizilüb bağçeye girerler. Soñra daha ustalar bağçeden çalmağa çırpmağa başlarlar. Diger elden ele ta yuvalarına kadar taşurlar. Şâyed bu aralıkda bir insan yahud bağçıvan gelürse yüksek ağaclara çıkmış olanlar bir ıslık çalarak ötekilere haber virüb hepsi birden kaçarlar.

Diken

Tarla ve bağçe hendeklerini kenarına mařşuşā dikilür. Bir dürlü çalı üzeri igne gibi olduğundan tarlanıñ içine o var iken hayvanāt giremez.

Hikāyesi

Etrāfi çit ile kaplanmış bir bağa girmek üzere maymunuñ biri çite tırmanmağa başlar. dirken ayağı kaydığı gibi düşecek olur bre aman deyüb tutmağa şaldırınca eline dikeniniñ bir dalı geçüb tutar. Dal bükilür. Maymun şıkı şıkıya tutunca eline diken şaplanur derken maymun da yere düşer. Bunuñ üzerine maymun çalıya (Behey hā'in saña imdad idecek diye tutundum. Sen ise benim elime hem dikenler batırdın hem de çitden düşmeme sebep olduñ) diyerek tekdir ider diken de (Sen benim dalıma aşıldığın vakit memül idi ben de korktum. Onun için eline diken batırdım. Yoksa benim sana bir düşmanlığım yoktur." cevabını verir.

Hişşe

Bir insan fenā bir şey'e musallať olmadığdan sonra zarar görmez tabiki bunuñ gibi maymunuñ eline çalı dikenini şablamaz idi. Diken şaplaması koręusundan gelür. Hatta meşhür meşeldir ki çobanıñ ayağını yılanıñ ısırması kendine çobanıñ musallať olmaması için şanki şopasıyla başını ezmemesi içündür.

Kör Hātun

Hātuñ demek bizim vālidelerimiz olan kadınlar dimekdür. İşte böyle bir kadın olduğca da zengin iken naşılse gözlerine bir hastalık gelür. Dirken berde iner. Biçäre kadınıñ da adı kör çalür.

Hikāyesi

Oldukca zengin bir kör hatun evi için lāzım olan şeylerini birer birer çarşudan almağa başlar ve güyā aldığı şeyleriñ eñ güzelini alurum zann ider: “Megerse hep aldığı şeyleri görmediği için eñ fenā şeyler olduğunu bilmez. Bir zaman soñra gözlerine bakmak üzere hem de iyi itmek şartıyla bir hekim ile sözleşürler.” Hekim lāzım gelen i‘lacları ider. Dirken kadınıñ gözleri açılır ve evvelce güzel diyerek almış olduğu eşyalarıñ fenā olduğunu görünce: “Bunları sen değıştirmişsiñ” diyerek hekimini hem tekdire hem de haqqını virmemeye çalışır. Bīçāre hekim: “Hayır efendim öyle degil seniñ gözleriñ görmediğinden iyüyi kötüyi anlayamaz idin. Şimdi gözleriñ açıldı da fenâ diyorsuñ.” diyerek bir çocuk lağırdılarla karıyı güc hāl ile kandırır.

Hişşe

Lağırdısı geçen hatun kör iken dünyâyı görmez, hiçbir şey’ bilmez. İyüyi kötüyi anlayamaz, hayvandan beter bir şey’ olduğundan körlük zamanında fenâ fenâ şeyleri heb iyi güzel yakışıklı zann idermiş. Soñra gözleri açılmış, şeyleriñ de fenâ olduğunu anlamış. Tabiki bunuñ gibi insan da çocuk iken huylarıñ iyüsi ve kötüsini fark idemediklerinden kadınıñ körlük zamanına ve sonra da okuya okuya her şey’i anlamağa başlayınca karınıñ gözleri açıldığı vakte beñzer; çünkü insan çocukluğında “Cāhildir” neyi görse kapılır. Hem de çocukluk iktizası hep de fenâ şeylere aldanur lakin soñra ‘ālim olmağa başlar. Her şey’i öğrenür bunuñ için çocuklar çalışmalı, elden geldiği kadar evvelce ‘ālim olmağa heves itmeli ki bir sa‘at evvel iyüyi kötüyi anlasun da fenâ şeylerden çekinsün. İnsan çalışmalı ki āhir ‘ömründe rahat itsün. Eger adam çocuklukta çalışmaz ise ihtiyārlıkda rahat idemez. Rahat itmek için küçükden çalışmalıdır. Bundan başka çāre yokdur.

Köpek, Koyun Ağılı, Kurd

Köpek

Kurd cinsinden bir hayvandır. Ekserisi sâkin mûnis olduklarından ve insana pek çok alışdıklarından ve şâhiblerini pek çok tanıdıklarından avcılar av hizmetinde kullanırlar. Bunlarıñ birtakımı şehirlerde, kaşabalarda zelil sefil soğak ortalarında gezüb tıururlar. Birtakımı da avcılığda kullanılır. Bunlarıñ iki üç dürlüsi vardır. B'azıları gâyet hızlı ve şiddetlerinden tavşan, ceylan yabânî keçi gibi hayvanları tutarlar. B'azıları da ormanlardan çalılar içinden kuşları ürküdüb çıkarırlar işte bunlarıñ birincisine tazı ikincisine zağar dinür

Birtakım köpekler de vardır ki çiftci köylerinde bulunub giceleri bekcilik iderler. Birtakımı da koyunları beklerler. Bu bekci köpekler da'imâ sürülerle beraber gidüb bütün gece koyunlarıñ etrafında gezer ve koyunları kurdun şerrinden şaklarlar ki hikâyesini söyleyeceğimiz köpek bu cinsendir.

Daha birtakım köpekler vardır ki irili ufağlı tuhaf tuhaf hallerde bulunub her dürlü terbiyeyi kabul iderek anıñ için pek maqbül olurlar. Hatta Frenkleriñ kendileri ve karıları böyle köpekleri maşsüsâ besleyüb iyüce terbiye iderler ve istedikleri şeyleri yapıdırırlar.

Koyun Ağılı

Köylerde, ovalarda, yaylalarda şurada burada koyunları şaklamak için etrafı çit ile örili, üstü saz saman kâmiş ile çalı örtülü şundurma gibi bir şeydir ki gündüzleri sıcaqlarda koyunlar burada yatarlar ve aışamüzeri hava serinleşmeğe başlayınca çoban alub ve köpeklerin dahi toplayub otlatmağa götürür. Böyle bütün gece otlayub sabahleyin güneş batdığı vakit yine dönüb ağıllarına gelirler.

Ƙurd

Ƙıyāfetce çoban köpeğine beñzer ise de bundan daha büyük, daha kuvvetli, daha hırçın bir maħluğdur. Ormanlarda, ötede beride öñüne gelen ve gücünüñ yetdiğ hayvanları boğub etini yer ve pek çok kereler köylere girüb tavuğları boğar ve eger bir koyun ağılına girerse yağalayabildiği koyunları boğup soñra da birini şalla sırt iderek ormana kaçırır.

Ƙurd pek aç kalmadığı yahud köpek gibi kudurmadığı vakit insana şaldırmaz. Azıcık ses bir gürüldi işitdiği gibi kaçır ve hatta bir çocuk bile görse firār ider lakin kış vakti toprağlar qar ile örtüldüğü zaman avdan maħrum oldukları için birkaçı bir araya gelerek etrāfa hücum iderler ve bu anda gayretleri cesāretleri pek ziyāde arttığından etrāf köylere kaşabalara ziyān iderler. Hatta insana bile zararları tokunur.

Ƙurd eñ ziyāde koyun ağıllarına girmege meraklı olduğundan da'imā ağıllara girer ve biçāre koyuncağızı birer birer boğar. Anın için çobanlar bekci köpekleri ağılıñ etrāfında gezmege alışdırırlar.

Hikāyesi

Çoban köpeklerinden birisi koyun ağılınıñ kapısı önünde gice vakti yatarken bir kurd gelüb köpeği yağalar ve o anda paralayub yemek ister. Köpek ise: “Canım kurd, efendim kurd, bak bir şey söyleyeceğim. Azıcık beni diñle, şimdi ben za'ifim. Birkaçgüne kadar burada düğün olacağ. Dürlü dürlü yemekler yapılacağ. O vakit kemik ve ekmek dökündileri ve daha başka dürlü şeyler yer ve semizlenürüm. Hemen gel istediğin gibi semiz semiz ye.” diyüb Ƙurdı kandırır ve elinden Ƙurtılıb Ƙurd oradan gider. Fağat köpeğin 'aklı başına gelmiş olduğundan Ƙurduñ yetişemeyeceği bir yüksek yerde yatmağ 'adet idinür ve dā'imā yüksek divarıñ üzerinde yatar. Bir zaman soñra Ƙurd gelüb köpeği divarıñ üzerinde görür. “Yahu bizim köpek, gel bağalım vakit geldi. diyerek çağırır ise de köpek: Tatabilürsen ye, ben gelmem kılıklı lağırıldılar ile Ƙurdı aldadır ve canını Ƙurtarır.

Hişşe

Ḳurd, köpeğin lağırdısına inanarak elden kaçırıldığı gibi b'azı insanlar da murādı elinde iken budalalık ider de elinden kaçırır. İnsanın murādı elinde iken daha ilerüde şöyle olur, böyle gider diyerek işi gelecege bırakur ise soñra elindekini de gā'ib ider. Ya çocuklar bugünkü derslerini yarın yaparız diyerek ellerinde olan vakitlerini şu bu oyun uyku gibi şeylerle geçürürler ise elbette yarınki derslerini yapamazlar. Soñra Hevāce Efendilerinden tekdir görürler arkadaşları yanında utanurlar.

Hülāşa çocuklar her şeyden evvel vakit gā'ib itmemeğe gayret itmeli. Bir sa'at evvel dersine çalışmalı ki soñra ne hevācesinden tekdir işitsün ve ne de arkadaşları yanında utansun. İnsan arkadaşları yanında hevāceden tekdir işidib de utanacağına boş vakit geçirmeyüb çalışmak ve soñra da o kadar kişi içinde āferin almak elbette iyüdür.

Çakal, Ḥoros, Köpek

Bu hayvanların üçü de yukarıki hikāyelerde söylenmiş olduğundan burada tekrar itmeyeceğiz de yalnız hikāyelerini anlatacağız.

Hikāyesi

Bir çakal ile ḥoros her nasılsa birleşüb beraberce gezmeğe ve biraz da yiyüb içmeğe karar virirler. Bir gün çakal yalnız başına bir yerde oturub: "Naşıl itsem, hangi köşeye kışdırsam da şu ḥorosı yisem." didigini ḥoros işidür. Hiç sesini çıkarmaz bir zaman soñra: "Arkadaş bir iki gün kadar evime gitmek isterim. Müsa'de iderseniz gideceğim. Sen beni filan yerde filanca gün bekle." diyerek ḥoros çakalın yanından çıkar gider ve vaa'dinde ṭurmak için gittiği evde bulunan bir köpeği beraberce alub söylediği yere dönüb gelür. Gice olur, uyumak için ḥoros orada büyük bir ağacın üzerinde köpek de ağacın dibinde uyurlar. Şabaḥ olur olmaz çakal da baş gösterir. Dirken yaklaşur ḥoros çakalı görünce: "Aman arkadaş, kızum birāder, geldiñiz işabet oldu. Akşamdan beri seni bekliyorum. Şu ağacın altında yatan köpeği görüyor mısıñiz? Beni buraya kadar kıovaladı. Aşağı inmeğe bırakmıyor ricā iderim şunu başımdan def

it.” K ulaklu aala ric a ider. aal da o efk ar ile k opegi n  zerine h c ma alkı ur alkı maz k pek aalı n  zerine  amle ider, para para ider.

Hı  e

Bu hik yeden birok  eyler a la ılır da ba lıcası ihtiya ta ri ayet itmek ve  ileye apılmamak gibi  eylerdir;  nk  horos hem hileye  apdı ı hem de ihtiya ta ri ayete yanına bir de k pek aldı ı iin canını  urtardı bil akis aal horosu n s zine aldandı ı ve ihtiya sız  avrandı ı iin telef oldu. Anı n iin insan  ileye aldanmama a alı malıdır. İhtiya ı hibir vakit elden bırakmamalıdır.

Dilki, Maymun

Bu iki  ayvan yukarıda s ylenmi  ise de ikisini n de s  ir hayvanlar arasında  ayyarlı la  ohreti oldu ı gibi da im  biribirini ekemediklerinden her vakit aldatma a alı urlar. Bunların  ayyarlı ları pek ok me h r oldu ından tu af olanlarını yazaca ız.

Maymun

Ol adar  ayyar, ol adar  ilek r bir  ayvandır ki b azı kere insanı bile aldadır. İnsanı n  atırına gelmeyen  ey i yapar. Bir g n maymunu n birine fındı  vir b yerken ma aralı larını seyr iderlermi . Sırcılardan birisi bir fındı ı n iine her na ılsa bir arı kor ve fındı ı maymuna vir r. Maymun fındı ı a zına alub kırınca arı maymunu n dilini  o ar. Bu i  b ylelikle geer. Dirken bira g n  o ra yine maymuna fındı  vir rlere. Maymun da fındı ı eline alınca bir kere  allar. Bir de  ula ına  utar, iy ce di iler. İer de g r lti filan i itmez ise  ırub yer. İ te bunu n gibi daha pek ok  ayyarlı ları vardır.

Dilki

Bu da hilekârlıkda birinci olduğundan dai'mâ öteki hayvanları aldadır. Kendisinden zorlu bir hayvana teşadüf itdi mi önüne yatar, yuvarlanur, yaltaklanur ā'kıbet gönlüni alır. Şurası burası dirken onu da bir tuzağa düşürür. Şoñra geçer karşusına güler. İşte bu gibi pek çok şeyler yapar.

Hikâyesi

Bir gün bütün bütün hayvanlar bir yere toplanub içlerinden birisini sergerde itmek isterler. Eşnâ-yı muhabbetde kimi şu olsun dir; kimi şunu, kimisi bunu yapalım diyerek eñ nihâyet maymunuñ sergerde olmasına karar virirler. Dilki ise kendisini birinci tanıdığından maymunuñ sergerde idilişine canı şıkılır. Düşünür, taşınur maymunı aldatmağı kurar. Dirken orada avcılar tarafından kurulmuş bir tuzağ gözine ilişür. Gidüb üzerine bir parça daha taflan koyar ve bütün hayvanlar bir yerde iken gelüb maymuna: "Şuradaki çalılık arasında bir parça et var faķať ben oraya gidemedim. Sen git de şunu al beraberce yiyelim." dir. Maymun da çarçabuķ gidüb eti alurken tuzağa tütülür. Bu iş dilkiniñ zevkine giderek öteki hayvanları toplayub maymunuñ yanına götürür ve sevine sevine: "Bakiñız kendiñize sergerde ittiğiniñ aķıllı maymuna." dir.

Hişşe

Buradan añlaşılın şudur ki bir işiñ ilerüsünde bulunacak adam yapacağı işi eťraflıca düşünmeli. Kendi 'aklı irmez ise bilene şormalı da aña göre başlamalı yoksa 'aklına geldiği gibi hemen yapmağa kalkışur ise maymun gibi tuzağa tütülür, şoñra da her şeyden mahrüm kalur.

Arslan, Dilki, Kurd

Arslan

Bütün hayvanların kuvvetlisi en cesurı köpege ve kediye beñzer. Boynu tüylü ve kuyruğı uzun ucu siyah tüylü, hırçın bir hayvandır. Bağırıldığı zaman inildisinden herkes korkar. Aç kalursa önüne gelen hayvana şaldırır. Ayağının tırnakları gâyet sertdir. Yakalayabildiğı hayvanları parça parça idüb beğendiğı etleri yer.

Kedi ve tazı gibi şıçradığı zaman beş altı arşundan ziyâde fırlar. Da'imâ şu kenarlarında şaklanub şu içmege gelen biçäre öküzleri ve daha başka hayvanları yaçalayub yer. Arslanın dişisiniñ boynunda tüyleri yokdur. Yavrıladığı zaman hırçınlığı daha ziyâdeleşür.

Hikâyesi

Arslan, dilki, kurd bir araya gelüb yiyecek aramağa giderlerken önlerinden gelen bir koyun sürisünden iki koyun alub tağa çekilürler arslan bu koyunların pay idilmesini dilki ile kurdun bırakur.

Qurnaz dilki kurdun bu işi beceremeyeceğini anlayub pay itmek için işi kurdun havâle ider. Budala kurdun tutar da koyunları tamam tamamına üç pay ider. Halbuki arslanın kibrine tokundığı için kurdun paralar ve tekrar pay itmek için dilkiye havâle ider. Bu kere kurdun uğradığı hâl dilkiye i' Bret olduğundan dilkinin a'klısı başına gelmiş bulunur ve üç hisşesini arslana birini kendine almak üzere ayırır. Öylece arslanın pencesinden kurtulub gönlünü alır.

Hişşe

Qurdun arslanın tabiatını bilmediğı ve dilki bildiğı için kurdun arslanın mizâcına hizmet idemedi şoñra ise dilki tamam arslanın mizâcınca hareket eylediğün kurtuldu.

Tabiği bunuñ gibi insan ülfet itdigi adamlarıñ tabia'tını añlayub aña göre hareket itmelidir. Eger böyle hareket olunursa geçinmek olur olmaz ise o da mümkün olmaz. Bu hişşe "Tımarına göre an almalı." sözüyle añlaşılır. Güzel geçinmek göñül almak ile olur. İnsan elinden geldiği kadar görüşdigi adamlarıñ göñlüni almağa çalışmalıdır.

avus uşı, Hind avuğı

avus uşı

uşlarıñ eñ güzeli, eñ kibirlisi, orosdan büyücek, erkeğiniñ uyruğı uzun ve parlak parlak tüylerle süsli gāyet güzel bir kuşdur.

uyruğında tüyler hoş renkli olub istediği vakıtde yelpāze gibi açar ve herkese tuhaf tuhaf renklerini gösterir. Başında istenilen tarafa bir de şorgucu vardır. Bu haller avus uşınıñ erkeğinde bulunub dişisi yalnız yavrılarıyla uğraşur. uyruğı ol adar uzun değildir.

Hind avuğı

Siyah yāhud beyaz tüylü avuğdan büyücek, eti gāyet lezzetlü mabül bir hayvandır. Ağır ağır yürür. Bed sesli erkegi daha çok tüylü olub ışık çaldığı vakıt kendine maşüş bir sesle öter. Tüylerini abartır, uyruğını yelpāze gibi açar. anadlarını uzadub yerlerde süründirir, muttasıl öter urur. Dişisi böyle abarmak bilmez.

Hikāyesi

Meraqlı bir adamıñ avus uşı ile bir de hindisi var imiş naşılsa gice vakıtı erifiñ 'aqlına gelüb hindisini kesmeğe alkışur ve gidüb kümesine girer. Hindi ile avusuñ

büyüklükce ve tüylerince farkı pek az olduğundan herif karanlık gecede hindiye tutacak yerde tavus kuşunu tutar alub tışarı çıkarır ve hemen boğazlamağa kalkışur ise de tavus kuşu ötmege başlayınca yañılışlık meydāna çıkub herif tavusu biraķub derħal hindiye tutarak boğazlar.

Hişşe

Bundan anlaşılır ki tavus kuşunun güzelliğiyle beraber güzel ötmesi işe yaramış ve kesilmekten kurtulmuştur. Öyle ise insan daħi hüner şāhibi, ma'lūmatlı, sevimli olmalı eger böyle olursa tar bir vaķitde hünerini meydāna çıkarub tehlikeden kurtulur.

Kedi

Kedi, yuvarlak başlı, iri gözlü, çengel tırnaklı istediği vaķit uzanur ve ba'zı gözünüñ bebegi küçülür hırçın hayvandır. Yavrusı tuħaflık ile meşhūr olduğu gibi kendisi de farelere düşmandır. Bununı birtakımı da yabānī olur ki onlar daha ziyāde avcı lakin her şey'e şaldırır hırçın bir hayvandır.

Hikāye

Kediniñ biri bir gün temürce dükkānlarından birine girer şurasını burasını koklayub turur iken yağlı bir egeye rastgelür dirken yalamaga başlar. Egeniñ dişleri keskin olduğundan kedinin dilini yavaş yavaş keser ve kedi de diliniñ kesildiğiniñ farkında olmaz. Dilinden aķan kanları yedikçe yaladıkça: "Ha avı yaķaladuk." diyerek dili parça parça oluncaya kadar çalışur ve acısını soñunda añlar.

Hişse

Ba'zı fenā huylar vardır ki çocuklar fenālığı fark idemeyüb peşinden kedinin kan yalıyorum zann itmesi gibi lezzetlenürler sonra bir 'illete veyahūd başka bir fenālığa uğrayınca biñ kere pişmān olurlar. Lakin ne fā'idesi var ki iş işden geçmiş bulunur. Bunun için vaktiyle öyle fenālıklardan çekinmelidir.

Sinek, Bal

Sinek

Herkesin bildigi pis küçük bir hayvandır. Ne görse üzerine konar, ön ayaklarıyla kaşır. Başında hortumu vardır. Şunu, bunu hortumu ile koşlar karışdırır pis bir hayvandır.

Bal

Arı denilen bir hayvanın mahsulüdür. Şaŋki arılar çiçeklerin üzerini yiyerek topladıkları tatlı şeyleri kovanlarında bal mumundan yaptıkları kömeçlerin içinde birikdirirler ve aña bal dinür.

Hikāyesi

Bakçal dükkanında süzölmüş balın etrafına sinekler toplanub balı yemeğe başlarlar. İçlerinden ba'zısı kenarlarında tolaşur, ba'zısı da balın ta ortasına gider. Bütün üsti başı ayakları hortumları bala bulaşur. Dirken bakçal çırağı gelüb sineklik ile üzerlerine urur. Balın etrafında bulunan sinekler kaçır ortaya girenlerin ayakları bala yapışmış olduğundan kaçamazlar. Eñ sonra çabalaya çabalaya telef olurlar.

Hişşe

Kana'at şāhibi olanlar balıñ eţrāfında yemlenen sinekler gibi rahatla 'ömür geçürürler. Tama'kār olanlar da balıñ ortasına şoķulan sinekler gibi eñ şoñra tehlikeye düşerler demek olur ki Tama'kārlık fenā iş. Hattā eski adamlar: "Az tama' çok ziyan getirür." dirler. Bu sebebe mebnidir öyle ise kana'āt şāhibi olmalıdır.

Eşek, Debbāğ

Eşek

Bargirden daha küçürek uzun kulaķlı budala her şey'e taħammül ider . Tayaķdan şopadan pervāsi yok, alçaķ bir hayvandır. Hıyānetligi ziyāde dai'mā gölgeyi sever. Çamurdan korķar, başını kesif şuya girmez. Ne zaman bir yolını bulsa hemen gübrelikte güller içinde yuvarlanur, tuhaf bir hayvandır.

Debbāğ

Bir eşnaf adıdır ki bunlar öküz, bargir, koyun ve daha ba'zı hayvanlarıñ derilerini temizleyüb saħtiyan gön gibi şeyleri yaparlar faķať bu şeyleriñ güzelce terbiye olması köpek tersine muħtaçdır. Anıñçün debbāğlar dai'mā soķaķdan, şuradan buradan köpek tersi toplarlar. Dükkanlarında bu tür şeyleri kullandıķlarından koķudan turulmaz. Hülāşa zor bir şan'atdır.

Hikāyesi

Bağçıvanlardan biriniñ bir eşegi var imiş. Bağçeniñ maħsülātını o eşekle pazara götürür imiş. Buniñ için eşegin dai'mā canı şıķılır ve çekdiği zahmetlere taķatgetüremeyüb bir sa'at evvel bağçıvanıñ elinden kurtulmağı ister ve dai'mā Cenāb

Hakdan ricā ider imiş. Naşılsa eşegin du'ası kabul olur. Bağçıvan müflis olur tutar eşegi de bir debbağa şatar.

Eşek ise başına ne geleceğini bilmediğinden birçok sevinür filan ider nihāyet debbağ eşegi alub kendi evine götürür. Bir de irtesi gün eşegin arkasına iki küfe yükledüb dükkanına gider ve yolda giderken soğaklarda rast geldiği köpek terslerini küfelere toldırub eşeğe taşır.

Biçāre eşek kırk köpek tersi taşıdığını ve gerekse dükkandaki fenā fenā halleri pis pis kokuşları görünce 'aklı başına gelerek: "Aman yā Rab ben büyük hem pek büyük haṭāda bulunmuşum. Bağçıvanın baña ittiği eziyet degil belki 'ināyet imiş." diyerek eski hāliline teşekkür itmege ve itdiği du'aya pişman olmağa ve tekrar eski hālini istemege başlar.

Hışse

"Fenālık görmeyenler iyülik kadrini bilmezler." Ne zaman ki bir fenālığa tutulurlar ol vaḳit a'kılları başlarına gelüb iyüligin kadrini bilürler. Bu sebepten herkes kendi hāliline bakmalı daha fenā halde bulunanları düşünmeli de kendi haline teşekkür itmeli. "Evvel zaḥmet çeken soñra rahat ider." Dirler, şaḥiḥdir tutulmaga insan fenā halde canı şıḳılşun söylensün tursun ne fa'idesi olur. Onuñ iyüsi teşekkür idüb zamanını beklemelidir.

İşte bunuñ gibi çocuklar da mektebde çalışmadan dersden şikāyet itmemelidir ki çünkü çalışmak, ders, mekteb insanı a'lā ider ihtiyarlığında rahat itmesine sebep olur. Eger çocuklar mektebe devam itmez, dersine çalışmaz, yazmaz, ḥaylaz büyürlerse soñra eşek gibi kalub eşegin debbağ dükkânında ittiği gibi pişmān olurlar.

Tarla Kuşu

Tarla Kuşu serçe kuşundan büyücek, siyah renkli da'imā tarlalarda gezer. Çalılar içinde yavrılar 'ayyār bir bu kuşdur. Bu kuşları tutmak için ekinler arasında rengi aňlaşılmamak için rengi ipden yapılmış tuzaklar ile tutarlar.

Hikāyesi

Tarla kuşlarından birisi yavrısı ile beraber tarlada gezerken kuşbazlarıñ kurmuş oldukları tuzacı görür. Yavrınıñ ise hiçbir şeyden haberi yok. Orada olan buğday dānelerini yimege giderken anası gelür: "Yavrum şu gördüğüñ şey' tuzaktır. Pek çok yanına varma. Orada tutulur kalırsuñ. Şoñra avcı eline girersin, karışmam. Kendini gözet." dirse de anasının o güzel naşihatini yarı diñlemiş, yarı diñlememiş olduğundan tuzaca şokılab bütün buğday dānelerini yedikden şoñra aşılı tuzacıñ üzerinde bulunan buğdayı dañi yer iken tutulur ve bağıрмаğa başlar. Biçäre vālidesi yavrınıñ bağırdığını işidince yanına gelmiş ise de ne çare ki bir kere tuzaca tutulmuş: "Yavrum ne yapıñ niçün tenbihimi diñlemediñ?" didiñ de aman vālidem, tenbihi diñlemedim. Bir dāne kalıncaya kadar hiçbir şey almadım şoñra daha bir dāne kalmış idi, onu yerken tutuldum. Dirken kuşbazlar gelüb almışlar ve faķir vālidesi yalnızca acıklı acıklı kaçmıştır.

Hışse

Bu hikāyeden iki şey aňlaşılır: Birisi naşihat diñlememek biri de tama' itmektir. Şimdi eger o kuşcağız anasının naşihatini diñleyüb de tuzaca şokulmayaydı elbette bu hallere girmez idi. Bunun gibi tama'kārлық idüb de eñ soñraki dāneyi yemeyeydi yine böyle olmaz idi.

Dimek oluyor ki insan da'imā büyüünün; huşuşuyla anasınıñ, babasınıñ, hocasınıñ lağırdılarını diñlemeli. Onlar ne söylerse kulağına küpe gibi takub hiç unutmamalı. Dai'mā söyledikleri şeylerle hareket itmeli tama'kārlık itmemelidir.

Ṭavşan, Ḳurbağa

Ṭavşan

Kediden büyük, köpekten küçük, eşek gibi uzun kulaklı, ön ayakları arka ayaklarından kışacık, dai'mā bağlarda kütükleriñ arasında bulunur. Dik yukarı pek çok kaçır bir hayvandır.

Gāyet hislidir, avcı kendisini görmeyerek birden bire üzerine varırsa yerle beraber olur. Sesini çıkarmaz ve birden bire fırlayıb insanı ürküdür de öylece atlaya atlaya kaçır. Eti yalnız çan gibi kıp kırmızı bir şeydir. Ṭadı ve lezzeti yokdur. Bunun uzun uzadıya avına gitmek zahmetine degmez.

Ḳurbağa

Hem çarada hem şuda yaşır bir hayvandır ki eñ büyüğü el çadar olur. Bunlar dai'mā göllerde bulunur. Etrafda kimse olmayınca kenara eżçar çarada otururlar ve şāyed bir insan veya bir büyük hayvan gürüldisi işidilerse hepsi birden suya atlarlar. Akşam üzeri ve şabağa çarşu bülbüle beñzederek ötmege başlarlar.

Hikāyesi

Vaḳtiyle ṭavşanlar bir araya gelüb yırtıcı hayvanātdan çekdikleri zahmetden korçudan çurtulmanıñ çāresini düşünürler imiş. Kimi şöyle dimiş, kimi böyle dimiş. İçlerinden birçacı da: "Arkadaşlar bunlarıñ elinden çurtulmanıñ ihtimāli yokdur. Gelin

şuradaki göle kendimizi atalım da bāri orada ölüb şunlarıñ elinden kırtulalım, dirler ve o civarda bulunan bir göle gölün yanına varır varmaz eţrāfında bulunan kurbağalar ürküb hepsi birden suya atladıklarını görünce içlerinden birisi: “ Yāhū arkadaşlar turuñız. Bizden daha korkak hayvan var imiş diyerek tavşanları bu işden alıkor.”

Hişşe

İnsan ‘ilm tahşilinden başka her yerde huşuşuyla idārede yukarılarına bakacak olur ise zararlı çıkar. Dā’imā kendinden aşığısına bakmalıdır. Çocuklar dā’imā kendinden büyük adamlar evladlarına bakub anıñ elbise ve parasına hased iderek dā’imā kendi vālide ve pederlerini ta‘ciz itmemelidir zirā pek fenā şeydir. Fakir çocuklarına bakub kendi hallerine teşekkür itmeleridir fakat ders hakkında eñ çok dersini yapandan daha güzel çalışmağı çabalamalıdır.

Fare, Kedi

Fare

Sivri başlı, dört ayaklı, uzun kıuyruklu, ziyankār, nereye olursa girer, dişleri gāyet keskin bir hayvandır ki evlerde, anbarlarda, ovalarda, tarlalarda bulunur. Bunlarıñ şerrinden kırtulmak kedi beslemekle olur. Bu fare denilen hayvan o kadar ziyankār ki kendisiniñ hiç işine yaramayan kıymetli eşyayı parça parça iderek bunuñ gibi daha nice ziyankārlıkları yapar fakat Allah Te‘āla Hāzretleri tarafından kedi buña hasımdır.

Hikāyesi

Azılı ihtiyār bir kedi bir gün bir fare yağalar ve: “Haydi git öteki farelere söyle, ben artık ihtiyārladım, yakında hacca gideceğim, zann iderim ki hepsini birer ikişer kere ürküdmüşüm. Belki hātırları kıalmışdır, ben şimdi bütün hayvan kıarındaşarımla

helalleşirüm. Sen de onları dâ'vet it; gelsünler de helalleşeyim.” dir. Fare de gider, ötekilere söyler. Fareleriñ hepsi birden ihtiyâr kediniñ gideceginden memnun olub helalleşmege gitmek üzere iken bir güngörmüş ihtiyar fare gelüb nereye giderseniz diyü su'al ider. Anlar da gidecekleri yeri söylerler. İhtiyar fare: “Geliñ gitmeyiñ bunda bir iş var. Bir dolab var.” dir ise de hiçbiri diñlemeyüb giderler. Girdikleri yer bir firun imiş. İhtiyar kedi maşuşa yalnız bir delik açmış. Tamam vakti gelmiş, fareler birer birer gelüb oțanıñ içinde ve birer şraya dizilmişler. İhtiyar kedi de veda' ider gibi birtakım lağırdılarla ortada gezer gibi bir takrib ile deligin yanına gider ve: “Ey baçalım içiñizde pirinc çuvalınıñ ağızı tıururken dibini delip de ziyân iden kimdir?” diyü bahâne aramağa başlayınca fareler tonakalurlar. İhtiyar kedi, daha bir iki şey' söyleyüb bir bir fareleri boğar.

Hişse

İşte bu hikâyeden de iki şey' anlaşılır. Biri naşihat diñlememek biri de düşmanıñ hilesine aldanmamağ. Eger fareler ihtiyar farenin naşihatini diñleyeydiler veyâhud kediniñ düşman olduğunu iyüce bilüb elbette bunda bir desise olduğunu düşünce idiler bu felâketlere uğramazlar idi.

Gögercin, Şakşagan

Gögercin

Pek çoğı insana alışur. Hele yuvasını hic unutmaz sevimli bir kuşdur. Bunuñ dürlüsi var ki eñ mağbulleri tavus gögercini, San'ā gögercini ve Miksin gögercini, Mısrı gögercinleridir. Ba'zıları uçarken 'adetā taklak kılarak uçar. Eşini pek sevdiğinden da'imā yanışıra gezmesini ister ve alışık erkek bir gögercin birkaç konaklık yere götürilüb de şaliverilse kendi yuvasına gelür. Hatta bunuñ için gavğalarda muşşara vaktinde böyle alışmış gögercinleriñ ayaklarına mektub bağlayub şalvirirler ve öyle mektublaşurlar.

Şakşagan

Karğa kadar alacalı, uzunca ve siyah gağalı. Zıb zıb şıçrar, bet bet öter. Da'imā gübrelikle gezer, uğursuz bir kuşdur.

Hikāyesi

Şakşagan kuşunuñ biri gögercinleriñ a'lā yemlerle güzel güzel kümeslerde rahatlarına kışkanur. Bunuñ için kendisini de onlarıñ arasında bulundurmağı ister. Bir gün kendisine de oldukça çeki düzen virüb gögercin kümesiniñ birine gider. Naşılfa fark olunmaz. Epeyce vaķit orada geçinür gider. Olacaķ ya bir gün şakşaganıñ canı şıkılıb ötmege başlayınca gögercinler bunuñ kendilerinden olmadığını añlarlar başına toplanub döge döge kümesden koğarlar.

Hişşe

Ma'lūmatca sermāyesi olmayan bir adam her naşılfa yolını bulub da bir hıdmete girse bile ma'lūmatı olmadığı için eñ nihāyet şakşagan kuşu gibi foyası meydana çıkar ve hıdmetden koğulur.

İnsan da'imā ma'lūmatlı olmaga çalışmalıdır. Ma'lūmat insanı büyüklere begendirir, 'itibar itdirir. Nerde kaldı ki koğdırsun... Bunuñ için çocuklar da'imā çalışmalıdır. Ma'lūmatıñ toplanacağı vaķit çocukluk zamanıdır. O zaman da ne tahşil olunabilürse olur soñra toplanmaz. Boş boşuna pişmanlık kalur, halbuki: "Soñ pişmanlık fa'ide virmez."

İKİNCİ BĀB

Nebātāt

Nebātāt diyü gördigümüz çiçekler, ağaçlar, otlar, ekinler, çimenler gibi yerden biten ve yeşerüb yaprak meyve tohum haşıl iden çiçek açan şeyleriñ hepsine dirler.

Nebātāt tabiķi hayvanat gibi canlı olduklarından onların da erkegi dişisi var. Evladları olur, nefes alurlar, hastalanurlar, ölürler. Elhāşıl Allah Te'ala Hāzretleriniñ hayvanatda göstermiş olduğu sırları hikmetleri nebātata daħi bağışlamışdır.

Cenāb-ı Hakk ihsānı, 'ināyeti büyüklüğü hayvanatdan görüldüğü gibi nebātāt da pek çok ilerüsi görüleceğinden ilk önce birazcık nebātātın yaşamalarından bahş itmek iktizā itdi.

Nebātātın Yaşaması

Hayvanātın pek çoğı kan ile beslendiği gibi nebātāt da kendilerine maşşûs bir dürlü şü ile beslenür. İnsan aķcigerleriyle nefeslendiği gibi nebātāt da yapraklarıyla nefes alurlar.

Bir nebāt bütün kış kökünden şulanarak ilk yaza karşı şanki vücudına toğrı şalivirüb orada kan gibi kendisini besler. Kan yerinde olan şü nebātın her tarafına yayılarak yapraklarınıñ ucuna kadar gider her etrafını layıķıyla besleyerek ağacın büyümesine sebep olur.

Naşıl ki hayvanatdan biriniñ bir tarafı kesilüb de kan diñdirilmez pek çok aķacak olursa o hayvan ölür. Ağaçlardan da biriniñ bir tarafı kesilüb de kan yerinde olan şü şızacak olursa onuñ da şuyı şızan dalı kúrur. Yapraklar yalnız ağaçları süslendirmek için degil hem süslenmek hem de insan ve hayvanların aķcigerleri gibi teneffüs hidmetini görürler. Yaprakların iki yuzi vardır. Üst yuzi parlaķ ve gāyet düz ve delikleri

az ve da'imā güneşle karşılıklı bulunur. Bu parlak olan yüzün hizmeti nebātāta lüzumsuz olan havaları tışarıya virmekdür.

Yapraqların alt yüzi ise rengi o kadar koyu yeşil olmayub tonukca ve ekseriyā havamsı tüy ve kıllar ile örtölmüş ve delikleri ziyādededir. Bu yüzün hizmeti nebātāta lüzümü olan havaları almaqdır.

İşte yapraqlar tabiği hayvanātın aķcigerleri gibi alt yüzleri kendisine fa'ideli olan havaları almağa ve üst yüzleri fa'idesiz olan havaları tışarıya virmege me'murdur. Yapraqlarda daha büyük bir hikmet-i ilāhiye vardır ki 'aķıllara hayret virür; çünkü yapraqların ba'zısında pek 'acayib haller görölür. Meselā bir ağacın dalı üzerinde bulunan yapraqların üst yüzleriñe yukarıda parlak yüz diye yazmışdık işte bu yüzler da'imā göklere toğrıdır ve alt yüzleri ise toprağa bakar şimdi bir ağacın dalı üst yüzleri toprağa ve alt yüzleri göge toğrı olmak üzere egilse görölür ki topraqlar yavaş yavaş hareket iderek yine üst yüzleri göge ve alt yüzleri toprağa döner, hāşılı yapraqlar aydınlığın te'siriyle hareket iderek döndükleri gibi azıcık şarşılmaq ile ve rüzgarın esmesiyle daħi hareket iderler. Hele "hassas" isminde olan nebātın yapraqları dikenlenüb kalkarak tuhaf hareket itdikleri gibi bir tarafına azıcık toķunulsa dallarının gölgesi güyā kırılmış gibi aşığı şarkub yapraqları daħi bir biri üzerlerine yatarlar ve el çekildiği andayine eski hāline gelür. İşte bunlar gibi daha nice hikmetler vardır ki büyük kitablarda hepsi yazılmışdır.

Ṭut ile İpek

Ṭut

Ṭut ağacı hayliden hayli büyük olur. Yapraqları geniş ve yaşşica yürek seklindedir. Bu ağac soğuştu sıcakı her şeyden evvel añlar. İlkbahar gelince sā'ir ağaclar gibi çarçabuk yeşermez, bekler zamanını gözedür. Ta ki ortalık iyiden iyi sıcak olmadıkca tomurcuķlanmaz kezā kış gelmege başladığı gibi her bir ağaçdan evvel yapraqlarını döker kış hālini giyer. Hatta buña eski adamlar diķķat etmişlerdir. İnsanlar

içün bir kanun koymuşlardır. Tut ağacı soğuğu şıcağı añladığı için tut yapraklarını dökdüğü vakit kış gelmiş demek olduğundan insanlar da kışlık elbiselerini giymelidir ve tut yapraklanmağa başladığı zaman yaz gelmiş demek olacağından insanlar da kışlık urbalarını çıkarmalıdır diyorlar.

¶ Tut ağacı ekseri orağ vaktinden şöıra yumuşak, tatlı, gāyet şulı, tut denilen meyveyi virür. Eñ a'lāsı aşılama olan tütlardır. Bunlar da beyaz, siyah, kırmızı renklerde bulunur. Beyaz ve kırmızısı vaktinde yinür fağat siyah ki "kara tüt" dinülen a'lā cinsdir pek çok mağbül olduğundan mağsüşen şurub yaparlar ve ağız ağrısı olanlar için şifā yerine kullanılır.

Beyaz tütüñ kendisinden pek çok ziyāde yaprakları işe yarar ki aşağıda ipek sırasında yazılmışdır.

İpek

İpek kōza dinülür bir dürlü böcek, tohumlar yeni tüt yapraklanmağa başladığı zaman taze taze tüt yapraklarını toplayub bir kab içine kōrlar ve kōzaları da kōarışdırırlar. O kabı şıcağca bir oğaya kōpayub yapraklarını her gün değışdirirler. Dirken kōza dedimiz şeyler canlanır birtakım böcekler olur. Bir zaman şöıra büyürler. Daha şöıra öte beri şarılarak örümcek yuvası gibi şeyler yaparlar ki ipek denilen şey' budur. İpek denilen şey pek çok mağbül olub canfes atlas gibi güzel bahalı şeyler ondan yapılır.

Hikāyesi

¶ Tut ağacınıñ biri kōzalarıñ şerrinden kurtulmağ için öñüne gelene hālını söylermiş. Bir gün tütüñ kökünde yuva yapmış olan bir sürü kōrincaya şikāyet ider. Onlar da biz anıñ kōlayını buluruz. Biz seniñ yapraklarıñ arasına şaklanalım şöıra bizi götürürler. Biz de gideriz kōzaları yeriz dirler. Bu karar üzerine lāzım gelen şey'i yaparlar. İrtesi günü ipekci gelüb tütüñ yapraklarını yolarak kōzalara getirürler, kōrincalar da kōzalarıñ hepsini yerler. O sene tüt bunlarıñ şerrinden emin olursa da kōzaları yiyen kōrincalarıñ kafesini de haşlar şu içinde ipekci boğar.

Hışse

arıncalar nāfile yere ozalarıñ canlarına ıydıkları ün kendilerini de şuda aşlarlar boğulurlar. Dimek ki hic bilmediğñ bir adama fenalık itmemelidir ve insan olana göre düşmana bile iyülük itmege alışmalıdır.

Mi‘de Nevāz ile Paldır

Mi‘de Nevāz

Ufa ufa yapraklı, hoş oulu, ince şaplı güzel bir otdur. Kendisi mi‘deye iyilük verdiginden insanlar dai‘mā yemeklerine atarlar. ousu pek güzel oldığı için yemekleri lezzetlendirür. İnsana istek virür yemek hazmını olaylaştırrur. o ā‘lā bir sebzedir.

Paldır

Yaprakları, şapları ıbkı mi‘de nevāzı gibi ise de ousu ve fa‘idesi oldığı gibi körpe iken beñzeyişi pek odur. Bu paldır denilen ot ‘ādetā zehir olduğundan mi‘de nevāz zannıyla yiyilmemesi için elden geldiği kadar diat itmek itızā ider.

Hikāyesi

Köylülerden birisi bağıesine sebze ve ot ekerek hem kendisi yer hem de pazara götürüb şatarak ticāret idermiş faa bu biāreniñ tarlasından da‘imā sebze ve ot alınur. Pek o def‘a mi‘de nevāzları köklerinden ıkarılmıuş. Zavallı herif düşünmüş taşınmış nihāyet d‘uaya alkmış. Köyüñ muhtarına söylemiş, muhtar da urnaz bir şeymiş: “Sen bunu kimseye söyleme. Ben aşabayagideyim onuñ bir āresini bulurum.”dimiş. aşabaya gitmiş, erbābindan şormuş. Birisi: “ Mi‘de nevāz ekdiğñiz

yere paldır dikiñ eger yine çalan olursa belli olur; çünkü o paldır mi' de nevāza beñzer façať zehirlidir eđer yine çalunursa muťlaķa yiyen zehirlenür." Dimiş. Muhtar da köye gelmiş köylüye paldır ekdirmiş bir müddet şöıra filan evde iki kiři zehirlenmiş diye bir gürültü çıķmış dirken mi' de nevāzı kim çaldığı meydana çıķmış.

Hışşe

Bir insan hırsızlığa alışursa şu bu dirken nihāyetinde faķa tutulur. O haydud evvelce řerifiñ mi' de nevāzını çalmağa alışmış şöıra paldırı fark itmeyerek çalmış şöıra da zehirlenmiş. İşte hırsızlık pek fenā bir şeydir, insan alışmağa gelmez. Bu hırsızlık hem dünyaca hem ahiretce fenādır.

Zeytun ile Zeytunyadı

Zeytun

Zeytun ağacı büyücek badem gibi uzun yapraklı, yaz kış yeşil тұrur ise de yapraklarının renkleri tonuķ ve altı başka üsti başka renkde şanki birbirinden ayrıdır. Bu ağacın sā'ir ağaclar gibi güzelliği olmadığından ötekiler gibi insana feraħ virmez. Zeytun ağacı sıcak yerlerde olub sođuķ maħallerde tayanamaz. Azıcık ziyāde kış olacak olsa o anda kurur.

Da'imā görüb yedigimiz "zeytun" dinilen meyveyi hāşıl idüb zeytun gördiğimiz gibi ağacından çıķmaz. Ağaçdan çıkan acıcadır bir müddet tuzlu şu içinde tutulduğdan şöıra o hāle gelür.

Zeytunyağı

Zeytundan çıkan bir nev'i yağdır ki eñ ā'lāsı yemeklerde kullanılır daha fenāsı kandillerde yakılır daha fenāsı vapur makinelerinde ve daha sā'ir şeyleriñ yağlanmasında kullanılır.

Hikāyesi

Zeytun ol kadar güzel bir şeydir ki Cenāb-ı Hakk āyet-i kerime ile dahı medh itmişdir. Kendüsinden çıkan eñ bayāğı ve eñ soñ şey' bile eñ maqbül şeylerde kullanılır. Zeytun mahşuş aletler ile şıkışdırırlar. İkinci çıkarılır ki buña zeytunyağı dinülür. Böyle eñ evvel çıkan yağ da eñ birinci yağ olub yemeklerde kullanılır. Şoñra o şıkışdırılmış olan zeytun cebresini ııdarak tekrar aletler ile şıkışdırırlar. İkinci derecede bir yağ çıkar ki bunu da kandillerde lambalarda yakmak için kullanurlar. Tekrar buradan kalan cebreyi hāli üzre bırakurlar. Kendisinde mayalanma gibi bir şey' görünmege başlayınca kaynar şu içine atarlar şıkışdırırlar yine bir yağ çıkar ki bunu da sabun yapmak için kullanurlar.

Hışse

Zeytunuñ iyüligi cihetle kendisini şıkıdıka yine işe yarar. Evladlar huşûle getüriyor. İnsanıñ da iyüsi öyledir. Şılkılsa (sıkılsa) ne olsa yine insan kardeşlerine iyülik itmege çalışur. Da'imā iyü şeyler yapar. Anıñün insan olana göre nerde olursa olsun iyi şeyleri yapmağa elinden gelene iyülik itmege çalışmalıdır.

Şadberk Gül ile Yabâni Gül

Gül

Bir nevi' dikenli çalı ağacının açtığı çiçeklere dinür ki bunun ağacı bir adam boyı kadar yüksekce olur. Ormanlarda, şu kenarlarında kendi kendine biter büyür ve iktizâsına göre birkaç sene yaşar.

Gülün kimi yalnız üç beş yapraklı gâyet az hoşulu olur ki ekşeriyâ ormanlarda olan bu güldür. İşte buña yabâni gül dirlir. Bir de birçok yapraklardan mürekkebe gâyet güzel hoşulu sevimli olur ki hepsinden maşbuldür buña da şadberk gül dirlir.

Güllerin renkleri dürlü dürlü ya'ni kırmızı beyaz sarı morumsı gibi renklerdir. Şadberk güllerden gül şuyı gül yağı gibi hoşulu şular çıkarılır faķaķ bunun i'tibârı insanlar yanında olub bülbül denilen hayvan yabâni güli sever.

Hikâyesi

Şadberk güllerin en âlâ cinsinden olan gâyet güzel hoşulu saķız güli yabâni güllerden birine haķâret iderek sen şöyle fenâsın böyle fenâsın demiş. O da bir şey' dimeyüb benim bülbülüm baña kâfidir cevâbıyla karşılamış. Buña şadberk gülün de canı şıklarıaķ hayır, bülbül baña da gelür; beni sever demiş ise de yabâni gül seni kibirli insanlar sever, bülbül ise kibirsizdir. Senin yanına bile gelmez demiş. Öteki sebebini şormuş. Yabâni gül de bülbül kendisi gibi kibirsiz şeyleri sever. Sen ise benim yağım insanların kıynunda gezer, kendim büyük büyük bağçelerde тұrurum diye kibirlisin demiş. Velhâsıl şadberk gül kendisine bülbül gitmediğinden çatlama derecesine gelerek yabâni güle hased olmuşdur.

Hişşe

Kibir pek fenā bir şeydir şanki insan yalnız kendini begenüb başkalarını hic yerine koymak dimekdir. Tevāz'u ise kibriñ a'ksidir. İnsan kendisini da'imā aşağı tutmalıdır hatta şadberk gül kibirli olduğu için bülbül gibi bir 'aşıkdan ayrı düşmüş. Yabāni gül ise mütevāz'i olduğundan bülbülü kendine 'aşık itmiştir.

Kibir Allahıñ emriyle de pek fenā şey olduğu Qur'an'da emrolunmuş ve insanlara kibir itmek için kaç'iyen tenbih olunmuşdur hatta kibirli insanı Allah sevmez diye bir āyet vardır. Bunuñ isbātı pek kolaydır yalnız birisi yāhud arkadaşlarıñızdan biri kibirli olsa siz de sevmezseñiz. Elhāşıl kibir itmek en fenā huydur. Anıñ için her şeyden ziyāde o huydan vazgeçmege ve hic alışmamağa çalışmalıdır.

Ğavağ ile Ğabak

Ğavağ

Bir nev'i ağaçdır ki ekseriyā iki dürlüsi görülür. Birtakımı servi gibi sivrilür gider, birtakımı da yayvan olur. Yaprakları avuç içi kadar yaşsıca, yuvarlak şeklinde olur. Kendisinden meyve hāşıl olmaz fağat o ağaçdan pek güzel tahta olur. Ğavağ tahtası ğāyet mağbūldür. Bir de kütüğinden şu degirmenleriçün oluğ yapılır. Ğavağ ağacı yetmiş seksen seneden ziyāde yaşar. Bir ağaçdır samyeli esen yerlerde bulunması fai'delidir.

Ğabak

Ö'mri altı ay, yaza mağsûş bir nebātıdır. Kendisi çamış gibi, yaprakları büyük ve yaşsıcadır.

Ğabağıñ envā'ı olub birisi aşma çabağıdır ki aşıl bizim hikāyemiz bunuñ üzerinedir. Bundan başka sağız çabağı, bal çabağı gibi sā'ir nevi'leri de vardır. Kafası

da yenilür, ilk yaz tohumı ekilür derhal biter büyümege başlar ve yanında dikilmiş şırıķ gibi bir şey' yāhud bir ağaç bulunursa oña şartılır şarılacak bir şey' bulamaz ise yerlere yayılır. Vaķti gelür çiçek açar, kabaķ denilen mahşülü virir. Kış yaklaşub da kırağı yağmağa başlayınca bunuñda şapları ķurumađa, yanmağa başlar. Birķaç gün içinde mahvolur.

Hikāyesi

ķırķ yıllık bir kavaķ ağacınıñ dibine bir kabaķ ekerler. Vaķti gelür, biter büyür. Dirken kavağa şarılır. Bir iki ayıñ içinde herifiñ başına ķadar çıkar. Kūçük kūçük dallarını şarmağa başlar ve orada çiçek açub kabaķ virmege başlar. Ķabaklar büyür geçer. Kavađıñ dallarına ağırlık çökerek iki ķat ider. Bir gün kavaķ kabağa: "Birāder bu ķadar şıkındı virme." diye ricā idecek olur. Ķabaķ ise: "Ben ne vaķit olsa seniñ tebeñdeyim, şuş." diyerek kavağa hiddet ider. Dirken kış gelmege başlar. Ķırađılar yağar, kabađıñ da ö'mri biter. Dallarını yapraķları ķurumađa başlayub da kabaķ yere düşeceğini huşuşuyla o ķadar yüksekten düşeceğini düşününce kavağa yalvarmağa başlarsa da sözi ķār itmez. Bir gün şapı ķurur tepetaķlaķ yere düşer parça parça olur.

Hişse

Ķabaķ altı aylık ö'mrine baķmayub da ķırķ yıllık ihtiyar kavağa galebe itmege çalışdığı ve yaşına olsun merhamet itmediği için soñunda öyle parça parça olmuşdur. Tabiķi insan da eline fırsat geçüb de büyücek bir yere geçerse eskilere fenālık etmemelidir. Şāyed öyle kendisine mūnaşib gelüb de büyürse eskileri ayak altına almamalıdır. Soñra bir gün olur kiķabaķ gibi tepetaķlaķ olur.

Buğday ile Kiraz

Buğday

Dai'mā yedigimiz ekmekleri hāşıl iden bir nev'i dāneden i'bāretidir ki kış gelmezden evvel tarlalarda ekilir. Bir müddet soñra yeşil yeşil çimenler gibi biter. Üzerinden kış geçtikden soñra büyümeğe başlar fakat vaktinde kar yağmazsa fenālaşur. Eğer kar yağarsa kötüleşüb ilk yazda gāyet gümrah olarak büyür. Dirken başak bağlamağa başlayınca rengi de şararmağa ve başaklar büyümeğe ve içindeki dāneler pişmeğe başlar. Tam orak vaktinde a'detā şararır. Sonra biçilür, demet yapılır. Harmanlarda dögilüb dāneleri çıkarılır ki bundan iki mahsül hāşıl olmuş olur demekdir. Birisi buğday dinilen dānelerdir ki insanları beslemek için ekmek yaparlar. Diğeri hayvanātı beslemek için şamandır. Buğday degirmenlerde öğüdüüb un olur soñra ekmekciler undan ekmek yaparlar.

Kiraz

Kiraz ağacı hayliden hayli büyük, yaprakları uzun ve yaşsıca kabuğu cilalı bir ağaçtır. Meyveleri yemekden başka bir şey'e yaramaz. Ziyāde yenilürse tokunur. Kabuğundan saz çalmağ için tezene denilen şey' yapılır. Kirazlar olmağa başladığı zaman yağmur yağarsa hepsi birden kurtlanur. Ağacınıñ düz dallarından çubuk daği yapılır.

Hikāyesi

Buğday tarlasınıñ birinde bir de kiraz ağacı varmış. Tam da kirazlar olmağa başlamış bir gün gök gürlemeğe yağmur a'lāmetleri gözükmeye başlamış. Dirken kiraz aman yā Rabbim yağmur yağdırma diye du'aya, buğday da aman Allahım rahmetine muhtācım gibi ricāya başlamış. Kiraz, buğdayıñ bu laķırdısını işidince: "Birāder benim i'nadıma mı yağmura du'a ediyorsuñ." demiş ise buğday: "Hayır Allahıñ rahmeti

istenilmez mi?” cevabını verdikten sonra kiraz: “İyü ama bu esnâda yağmur yağarsa benim meyvelerimin kafası kurtlanır.” Dimiş. Buğday da: “Eger şimdi yağmur yağmazsa benim başağlarım dânelenmez. Halbuki benim dânelerime bu kadar halk muhtaçdır. Onuñla ekmek yapub karınlarını toyracağlar. Seniñ meyveleriniñ ise zevk için yemekden başka bir şey’e yaramaz. İşte benim du‘âm kabul olur. Benimle beraber bu kadar halk da du‘â ediyor. Saña ise du‘a iden yok gibidir.” dimiş ikisi de kendi du‘alarına devam itmişler. Dirken buğdayın du‘ası kabul olunub yağmur yağmış.

Hişşe

Buğdaya herkes muhtâc olduğu için onuñla beraber herkes de du‘â ittigi için du‘ası kabul olub yağmur yağmıştır. İşte insan da kendini herkese sevdireb ve ma‘lumat tahşil idüb herkesi kendine muhtâc ittirmeğe çalışmalıdır ki herkesin hüsn-i nazarını kazansun da bütün â‘lem kendisiyle beraber olsun. Bu da çalışub çabalayub okuyarak ma‘lumat kesb itmekle olur; çünkü ma‘lumatlı adamı herkes sever, kendisine herkes ri‘âyet ider.

Keten ile Pamuk

Keten

Şulak yerlerde hâsıl olur çiçekleri ma‘i ve tohumları parlak ve yağlıdır. İşbu tohumdan bezir yağı çıkarılır ve keten tohumu unundan u‘fûnetli şişleri yaraları teskin için lapa yapılır.

Keten denilen nebâtin şapları bir arşun kadar saman gibi uzun şeyler olduğundan kabukları şuda ıslandıktan sonra dökülerek tel tel olur ve güzelce tarandıktan sonra nefis keten bezi yapmak için iplik olur.

Hülâşa keteniñ hem tohumı hem kendisi pek çok işlere yaradığından gâyet maqbül bir nebâtdır.

Pamuk

Pamuk denilen şey' dört beş karış yüksekliğinde patlıcan köki gibi pamuk ağacı denilen bir ağacın çiçeklerinden hâşıl olur. Bu ağac meyve virüb de meyveler olmağa yaklaştığında tomurcuqlar açılıb orta yerinde meyvesi ve etrafında pamuklar görülür. Şoñra o çiçekler toplanub mañsüsâ aletler ile pamuk bir tarafa ayrılır şoñra bükülür filan olur. Dirken gâyet bahalı bir şey' meydana çıkar faķaķ tayanışı keten kadar degildir. Keten pamukdan pek ziyâde tayanur anıñcün daha maqbüldür.

Hikâyesi

Ketenle pamuk sen iyisiñ yok ben iyiyim diyerek gürültiyi azdırmışlar. Dirken iş büyümüş etrafa tıyulmuş. Nihâyet otlar huzurunda muhakeme olunub haķķ kimde ise aña virilmesi karar virilmi .

Bir gün civârında bulunan otlar, ağaclar bir araya gelüb bunlarıñ dâvâlarını diñlemişler ve nihâyet ikisi de lüzumlu şeyler olduklarıçün aralarını bulub barışdırmışlar faķaķ ayrıca ketene: "Canım sen iyisiñ faķaķ pamuk da atılmaz ne lâzım arañızda gürülti olmasun." diye söyledikleri gibi pamuğa da ayrıca öyle söyleyüb her naşılisa aralarını bulmuşlar, ğavġa da ortadan kalkmış.

Hışşe

Gerek keten gerekse pamuk herkesiñ işine yaradığı içün aralarında çıkan bir ğavġada bile sâ'ir taraftan sen şöylesiñ yok böylesiñ dinlemeyüb ikisiniñ de haķları inanılarak aralarına girüb ğavġaları faşl olunmuşdur. İşte insan da böyle herkesiñ işine yarayacak şeylere çalışmalıdır ta ki herkes onuñ haķķında hüsn-i şahâdet itsün. Bu da

muṭlaḳa oḳuyub yazarak ve her dürlü i'limleri lâyıḳıyla taḫşil iderek, ma'lümâtlı ve güzel güzel terbiye olub kötü huyuları terk iderek insan olmağa çalışmağla ḥâşıl olur. Yoksa boşu boşuna vakit geçürüb de cāhil kalmağla ve terbiyesiz büyümele hiçbir şey olmaz.

Çay ile Meşe

Çay

Dört beş arşun yüksekliğinde ufağ bir ağacın yapraklarıdır. Çay ağacının yaprakları bahar yahüd yaz mevsiminde toplandıktan sonra daḳıḳadan az bir zamanda kaynar su içine birağılır, çıkarılır, maḫşuş süzgeçler ile süzülüb ışınmış tebsilere konulub biraz karışdırıldıktan sonra ḫışarlar üzerine serilerek soğudığı gibi el ayasıyla yuvarlarlar. Çay ağacı gāyet uzaklarda bulunur. Anınçün buralarda pek bahalıdır çay. Başlıca iki dürlüdür: Birisi yeşil diğeri siyah çaydır. Yeşil çayın kuvveti siyah çaydan ziyāde olduğundan ekseriyā birbiri ile karışdırılarak kullanılır.

Çayın fā'idesi pek çok olduğundan buralarda kış zamanları içilür ise de Rusya'da ve 'Acemistan'da ve sâ'ir uzak yerlerde 'adetā ḳahve gibi dā'imā kullanurlar.

Meşe

Meşe ağacı beş altı yüz sene yaşar. Ormanlarda bulunur, gāyet sert bir ağaçtır. Dallarından eñ ā'lâ odunlar kesilür kereste çıkarılır.

Meşe ağacı o kadar sertdir ki kütükleri deñiz suyu içinde bir sene kadar terbiye olunursa "abanos" didikleri kemik gibi ḳatı bir ağaç ḥâşıl olur.

Hikāyesi

Meşe ağacı yandaki bir ağaca: “Benim vücūdumdan binālar yapılır. Dallarımdan odun kesilür, insanlara o kadar hizmet ider iken yine beni ormanlarda bırakırlar. Yapraklarım yerlerde sürinür. Hiç i'tibārı yok artık. Bu insanlara naşıl yaranmalı bilmem. Çay ağacından ne olur ki oña o kadar hizmet iderler yapraklarını şanduklarda şaklarlar.” diyerek hālinden şikāyet idermiş. Öteki ağaç da: “Birāder seniñ yapraklarıñ neye yarar ki toplansunlar? Sen de bir haysiyet yok ki saña hizmet itsünler. Çay ise insanların vücūdına yarar. Anıñçün oña hizmet iderler. Böyle bir şeylere sen ne karışırısın.” diyerek meşe ağacını utandırmış.

Hışşe

Meşe ağacı tabiķi bir hamala çay ağacı da mā'lūmatlı kāmīl her ʿey'in erbābı bir kātibe beñzer.

Öyle bir kātibiñ yazdığı şeyleri herkes alur, şaklar. Kendisini baş üstünde gezdire ve hamal ise yük taşımadan başka hiçbir işde kullanmaz. Anıñçün ma'lūmatlı olmak iyüdür. Yukarıki mese'lelerde didigimiz gibi mālūmatlı insan dā'imā maķbūldür.

Hatime

Çocuklar! gerek hayvanatda gerek nebātātda söyledigimiz hikāyelerden añlaşıldı ki insan için okuyub yazmak ve güzel güzel terbiye olmakdan başka çāre yoğmuş. Anıñçün çalışmañızı ve büyük büyük adamlardan olmañızı ricā iderim.

SONUÇ

Manastırlı Mehmet Rıfat'ın çocuklar için kaleme aldığı Hikâyat-ı Müntahabe adlı eseri kendine has özellikleriyle Türk Çocuk Edebiyatının kilometre taşları arasında yer alır. Çeşitli ahlakî değerleri hayvanlar ve bitkiler aracılığıyla çocuklara kazandırmaya çalışan M. Rıfat bu eseriyle çocuklarda karakter gelişiminin önemini ortaya koyar.

Eser, 72 sayfadan ibarettir. Eserin tamamı düzyazı şeklinde kaleme alınmıştır. Eserde manzum herhangi bir parçaya rastlanmaz. 2 kısımdan oluşan eserin 1. kısmında: 20 hikâye, 2. kısmında: 8 hikâye olmak üzere toplam: 28 hikâye vardır. Eser, alegorik öğeler içerir. Eserin isminde “hikâye” kelimesi bulunmasına rağmen eser “fabl” türüne yakındır.

Hikâyat-ı Müntahabe başlığı altında 1873-1898 yılları arasında 15 kez basılmıştır. Eser, hayvan ve bitkileri konu alır. Yazar bu kitabında dönemine göre yalın bir dil kullanmış, çocuklara okuma alışkanlığı aşılacak yanında, birtakım bilgiler ve ahlaksal değerler kazandırmaya özen göstermiştir. Eserde özellikle okuma alışkanlığının artırılmasına önemli ölçüde hizmet edilmeye çalışılmıştır.

Eserin hedef kitleleri ilköğretim çağı çocukları olması sebebiyle eserin dili oldukça sâdedir. Hikâyat-ı Müntahabe, dilinin sâdeliği sayesinde günümüzde bile hedef kitleleri olan çocuklarca rahatlıkla okunup anlaşılabilir bir eserdir.

Yazar, hikâyelerin her birini üç aşama halinde okuyucuya sunar. 1.aşamada eserdeki tipler tanıtılır, 2.aşamada olay aktarılır, 3.aşamada ise olaydan çıkarılabilecek anafikir (hisse) aktarılır.

Manastırlı Mehmet Rıfat, eserindeki parçalara hikâye adını vermiştir ama çağdaş anlamda bir değerlendirme yapıldığı takdirde; bu metin parçalarının gösterdiği özellikler nedeniyle “fabl” olarak değerlendirilebileceği rahatlıkla görülebilir.

Atasözlerinin sıklıkla kullanıldığı eser bu yönüyle diğer çocuk hikâyelerinden ayrılır. Atasözleri sayesinde yazar, hikâyelerdeki anafikirleri desteklemeye çalışır. Yazar, bu eseriyle çocuklara okuma alışkanlığı aşılacak yanında; birtakım bilgiler, iyi

alışkanlıklar ve ahlakî değerler kazandırmaya özen göstermiştir. Eserde çocuklara kazandırılmak istenen başlıca iyi alışkanlıklar ve ahlaki değerler: “Arkadaş seçiminin önemi, kötülüğe kötülükle karşılık verilmemesi, az ve öz konuşmanın önemi, bilgili ve kültürlü olmanın kişilere itibar kazandıracacağı, son pişmanlığın fayda vermeyeceği, kötülük yapanın kötülük bulacağı, elindekinin kıymetini bilme, ihtiyatlı davranmanın önemi, kibrin kötü bir şey olduğunun bilinmesi vb.dir.

Manastırlı Mehmet Rıfat'ın “Hikâyât-ı Müntahabe” adlı eserinin özellikleri şu şekilde maddeler halinde özetlenebilir:

a. İki kısımdan oluşan eserin 1. kısmında: 20 hikaye, 2. kısmında: 8 hikaye olmak üzere toplam: 28 hikaye vardır.

b. Verdiği öğütlerle ilköğrenim çağındaki çocukların karakter gelişimlerine yardımcı olmaya çalışır.

c. Çocuklara okuma alışkanlığı aşılacak eserin ana hedeflerindedir.

ç. Çocuklarda karakter gelişiminin önemini ortaya koyar.

d. Hayvanlar ve bitkilerin kişileştirilip konuşturulması yönüyle fabl türüne yakındır.

e. Dönemine göre gayet sâde bir dille yazılmış bir eserdir.

f. Eser, alegorik öğeler içerir.

Sonuç olarak Manastırlı Mehmet Rıfat'ın Hikâyât-ı Müntahabe adlı eseri çocukların kişilik gelişimine katkı sağlamayı amaçlayan, onların seviyelerine uygun bir dille kaleme alınmış döneminin önemli eserleri arasındadır.

TABLO 1: ESERİN İÇİNDEKİLER SAYFASI

HİKÂYENİN ADI	ESERDE YER ALDIĞI SAYFA
Müellifin Ricâsı	2
Hikâye	3
1. Bab (giriş)	6
Tilki ile Şahin Hikâyesi	6
Bülbül ile Atmaca	10
Tilki ile Keçi Hikâyesi	13
Horoz ile Keklik Hikâyesi	15
Çakal Hikâyesi	18
Karga ile Müdâhin Tilki Hikâyesi	19
Maymun ile Diken Hikâyesi	22
Kör Hatun Hikâyesi	24
Köpek, Koyun Ağılı, Kurt Hikâyesi	26
Çakal, Horoz, Köpek Hikâyesi	32
Tilki, Maymun Hikâyesi	32
Aslan, Tilki, Kurt Hikâyesi	34
Tavus Kuşu, Hint Tavuğu Hikâyesi	36
Kedi Hikâyesi	38
Sinek, Bal Hikâyesi	39
Eşek, Debbağ Hikâyesi	41
Tarla Kuşu Hikâyesi	43
Tavşan, Kurbağa Hikâyesi	45
Fare, Kedi Hikâyesi	47
Güvercin, Saksagan Hikâyesi	49
2. Bab (giriş)	51
Tut ile İpek Hikâyesi	54
Mide Nevâzı ile Paldır Hikâyesi	57
Zeytin ile Zeytinyağı Hikâyesi	59
Sadberk Gül ile Yabânî Gül Hikâyesi	61
Kavak ile Kabak Hikâyesi	63
Buğday ile Kiraz Hikâyesi	65
Keten ile Pamuk Hikâyesi	68
Çay ile Meşe Hikâyesi	70
Hatîme	72

TABLO 2: HİKÂYELERDEKİ ANAFİKİRLER

HİKÂYENİN ADI	ANAFİKİRİ
Tilki ile Şahin Hikâyesi	Arkadaş seçiminde dikkatli olmak gerekir.
Bülbül ile Atmaca	Olur olmaz yerde işe karışılmamalıdır.
Tilki ile Keçi Hikâyesi	Bir şey, sonu düşünülmeden yapılmamalıdır.
Horoz ile Keklik Hikâyesi	Kötülüğe, iyilikle karşılık verilmelidir.
Çakal Hikâyesi	İnsan, terbiye ve bilgisi ile itibar kazanmalıdır.
Karga ile Müdâhin Tilki Hikâyesi	İnsanları yalandan yere överek onların sırtından geçinen insanlara karşı dikkatli olunmalıdır.
Maymun ile Diken Hikâyesi	Kötü niyetle, bir kötülük yapmak amacıyla herhangi bir iş yapılmamalıdır.
Kör Hatun Hikâyesi	Her insan, okuma yazma öğrenerek câhillikten kurtulmalıdır.
Köpek, Koyun Ağılı, Kurt Hikâyesi	Bugünün işi yarına bırakılmamalıdır.
Çakal, Horoz, Köpek Hikâyesi	İnsan hileye aldanmamaya çalışmalıdır.
Tilki, Maymun Hikâyesi	Kişi, yapacağı işi etraflıca düşünüp sonra yapmalıdır.
Aslan, Tilki, Kurt Hikâyesi	Kişilerin tabiatını anlayıp ona göre hareket edilmelidir.
Tavus Kuşu, Hint Tavuğu Hikâyesi	İnsan, hüner sâhibi olmalıdır.
Kedi Hikâyesi	Kötülük yapılmamalıdır aksi takdirde bu kötülük olumsuz sonuçlar doğurabilir.
Sinek, Bal Hikâyesi	Kanaâtkâr olunmalıdır.
Eşek, Debbağ Hikâyesi	Kişi, kendi hâline bakıp şükretmelidir, yoksa daha kötü durumlara düşebilir.
Tarla Kuşu Hikâyesi	Büyüklerin uyarıları dikkate alınmalıdır.
Tavşan, Kurbağa Hikâyesi	İnsanın kendisini kendinden yukarıdakilerle değil de aşağıdakilerle karşılaştırması gerekir.
Fare, Kedi Hikâyesi	Büyük sözü dinlenmelidir.
Güvercin, Saksığan Hikâyesi	Bilgisiz ve beceriksiz bir kişi kendini bilgili ve becerikliymiş gibi göstermemelidir.
Tut ile İpek Hikâyesi	Bir insana hatta düşmana bile kötülük yapılmamalıdır.
Mide Nevâzı ile Paldır Hikâyesi	Hırsızlık yapılmamalıdır.
Zeytin ile Zeytinyağı Hikâyesi	İnsan, birikim sahibi olup kendisini yetiştirmelidir.
Sadberk Gül ile Yabânî Gül Hikâyesi	Kibirli değil de tevâzu sahibi olunmalıdır.
Kavak ile Kabak Hikâyesi	Büyüklerle karşı saygılı olunmalıdır.
Buğday ile Kiraz Hikâyesi	Bilgi sahibi, hünerli olup insanlık için faydalı olunmalıdır.
Keten ile Pamuk Hikâyesi	Çok çalışıp çabalayarak diğer insanlardan geri kalınmamalıdır.
Çay ile Meşe Hikâyesi	Basit işlerde değil de özellik gerektiren işlerde çalışıp toplumda saygınlık kazanılmalıdır.

KAYNAKÇA

Ahmet Okur, *Ahmet Şevki'nin Şiirinde Fabl, Yüksek Lisans Tezi*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Akalın, Şükrü Haluk ve başkaları, "*Türkçe Sözlük*", 10.b., Ankara, 2009.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2005.

Bozdoğan, Ahmet, "*Ahmet Midhat'a Atfedilen Bir Eser: "Hükm-i Dil" ve Manastırlı Mehmet Rifat*," Tübar Dergisi. Sayı 14, (2003-Güz), s.118.

Bozdoğan, Ahmet, *Manastırlı Mehmet Rifat ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

Çetişli, İsmail, *Metin Tahlillerine Giriş 2/Hikaye-Roman-Tiyatro*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.

Çetin, Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara, 2007.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1984.

Doğan, Ahmet, "*Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*", Öncü Kitap, Ankara, Akçağ Yay., 1.b., 2011.

Enginün, İnci, *Mukayeseli Edebiyat*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1992.

Ertürk, Selahattin; *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelkentepe Yayınları, Ankara, 1974.

Ezel, Erverdi, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yayınları, 1980.

Güleryüz, Hasan, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Ankara: PegemA Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Heyet, "*Fabl*" *Grolier International Americana*, C.VI., Sabah Gazetesi Yay., İstanbul, 1983.

Kabaklı, Ahmet, “*Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*”, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 1994.

Kamus-ı Türki, Şemsettin Sami, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989.

Karaalioğlu, Seyit Kemal, *Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü*, İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul, 1982.

Manastırlı M. Rifat, *Hikâyat-ı Müntahabe*, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1303, 72s.

Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Elestiri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, Varlık Yay. İstanbul, 1992.

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yay. İstanbul, 2004.

Nişanyan, Sevan, *Sözlerin Soyağacı*, 2.Baskı, Adam Yayınları, İstanbul, 2003.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara, 1993.

Özlem Düğdü, *1981 ve 2005 Türkçe Programlarına Göre Hazırlanmış İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal ve Fabl Metinlerinin İşleniş Süreçlerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Özön, Mustafa Nihat, “*Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*”, İnkilap Kitabevi, İstanbul, 1997.

Özön, Mustafa Nihat, *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1954.

Türkçe Sözlük, TDK. Yay., Ankara, 1988.

Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1989.

www.cumhuriyet.edu.tr/e-dergi/makale/356/pdf. (Ahmet Bozdoğan, Manastırlı Mehmet Rifat'ın Dünya Görüşünün Aynası: “Çanta”, s.32-33.)

www.edebiyatfakultesi.com/manastirli-rifat

www.msxlab.org/forum/turk-dili-ve-edebiyati/208436-turkiyede-cocuk-edebiyati.html

www.tdk.gov.tr. *Yazım Kılavuzu*

Yalçın, A. ve Aytaş G., *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.